

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

Ярошенко Артем Сергійович

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник –
кандидат юридичних наук, доцент
Кононець Віта Петрівна

Дніпро – 2017

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ.....	14
1.1. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні.....	14
1.2. Галузь насінництва як об’єкт адміністративно-правового регулювання	30
Висновки до розділу 1.....	44
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ	46
2.1. Нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні..	46
2.2. Суб’єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні.....	66
2.3. Адміністративна відповідальність за порушення загальнообов’язкових правил та норм у галузі насінництва.....	100
Висновки до розділу 2.....	119
Розділ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ.....	123
3.1. Міжнародний досвід регулювання відносин у галузі насінництва...	123
3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні.....	143
Висновки до розділу 3.....	171
ВИСНОВКИ.....	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	178
ДОДАТКИ.....	199

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

AOSA – Association of Official Seed Analysts (Асоціація офіційних аналітиків насіння)

APHA – Animal and Plant Health Agency (Агентство з питань здоров'я тварин та рослин Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії)

CFIA – Canadian Food Inspection Agency (Канадське агентство з інспекції харчових продуктів)

Defra – Department for Environment, Food and Rural Affairs (Міністерство з охорони навколишнього природного середовища, продовольства та сільського господарства Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії)

ESA – European Seed Association (Європейська насіннева асоціація)

FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations (Продовольча та сільськогосподарська організація Організації Об'єднаних Націй)

GNIS – Groupement National Interprofessionnel des Semences et plants (Національний міжпрофесійний союз виробників насіння і рослин Французької Республіки)

ISF – International Seed Federation (Міжнародна федерація насіння)

ISTA – International Seed Testing Association (Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння)

UPOV – International Union for the Protection of New Varieties of Plants (Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин)

Держветфітослужба – Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів

Держсільгоспінспекція – Державна інспекція сільського господарства України

ЄС – Європейський Союз

ЗУ – Закон України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

Мінагрополітики – Міністерство аграрної політики та продовольства України

МКЗР – Міжнародна конвенція про захист рослин

НААН – Національна академія аграрних наук України

ННР – Національна насіннева рада

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РФ – Російська Федерація

СОТ – Світова організація торгівлі

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

Укрдержнасінінспекція – Українська державна насіннева інспекція

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні перед Україною надзвичайно гостро постало питання становлення та розбудови системи державних органів. Процес оптимізації державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, потребує особливої уваги з огляду на аграрний потенціал нашої країни. На необхідності удосконалення адміністративного регулювання в зазначеній сфері наголошено у Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 р., затвердженої Кабінетом Міністрів України.

Державна політика в галузі насінництва, що включала в себе державні цільові програми та розвиток нормативно-правової бази, виявилася недостатньо ефективною, як того вимагав динамічний розвиток даного сектора економіки. Про що свідчить також факт розробки нового проекту Стратегії розвитку даної галузі Міністерством аграрної політики та продовольства. Варто зауважити, що галузь насінництва відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, як складової частини національної безпеки держави.

Нормативне регулювання в галузі насінництва характеризується недосконалістю, а нормативно-правова база – наявністю прогалин. Зокрема, недосконалими є низка правових норм, що регламентують правове становище суб'єктів державного управління галуззю та органів, уповноважених здійснювати контроль якості насіння та його використання. Так, проблемним є питання характеристики правового статусу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва. Протягом тривалого часу повноваження в даній сфері покладалися на Державну інспекцію сільського господарства України. Проте постановою Кабінету Міністрів «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»

від 2014 року було розпочато процедуру її ліквідації з передачею повноважень у сфері насінництва до відання Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Даний процес залишається незавершеним і по сьогоднішній день, що викликає складнощі в правозастосовчій практиці.

Питання адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва розглядалося вченими-адміністративістами лише частково, здебільшого в рамках вивчення адміністративно-правового регулювання та державного управління агропромислового комплексу в цілому. Тому наукові положення з даного питання є роздрібненими і наразі цілісне сучасне уявлення щодо адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва не сформоване. Вищезазначеним обумовлюється актуальність теми даного дисертаційного дослідження та визначається необхідність наукових досліджень у даній сфері.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження складають праці таких вітчизняних та закордонних вчених в сфері адміністративного права, аграрного права та теорії держави і права, як В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, Ю. П. Битяк, І. Я. Голосніченко, С. В. Ківалов, Ю. М. Козлов, В. К. Колпаков, В. П. Кононець, М. В. Лошицький, Р. В. Миронюк, О. Л. Мініна, В. С. Нерсесянц, Д. В. Приймаченко, О. П. Рябченко, О. Ф. Скакун, С. Г. Стеценко, В. Я. Тацій, Т. Я. Хабрієва, В. С. Шестак, В. К. Шкарупа. Також, дослідження окремих питань адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, а саме розгляду теоретико-правових засад, що стосувалися історико-правового аналізу та вивчення галузі насінництва, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, ґрунтувалося на працях таких вчених-аграріїв в сфері насінництва, як М. В. Зубець, В. В. Кириченко, М. О. Кіндрок, Н. І. Ковалевська, В. В. Мороз; Ю. В. Харченко, В. І. Шемавнєв. Питання правового регулювання в галузі насінництва розглядали в своїх працях Т. О. Коваленко, В. П. Станіславський, проте з точки зору аграрного права. Питання адміністративно-правового

регулювання в галузі насінництва частково ставало предметом дослідження таких вчених, як А. Л. Бейкун, А.Д. Діброва, М. І. Козир, В. І. Курило, О.В. Роздайбіда, О.В. Федосєєва, в рамках вивчення адміністративно-правового регулювання та державного управління агропромислового комплексу в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011-2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14-10, та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (державний реєстраційний номер 0112U003550), затвердженої 28.05.2012 р. Робота має безпосередній зв'язок із Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р та Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 26 грудня 2013 р. (протокол № 4).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного та системного аналізу нормативно-правової бази та наявних наукових джерел визначити особливості адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні, а також окреслити напрями вдосконалення чинного законодавства в даній сфері, з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети в дисертації сформульовано та вирішено такі основні задачі:

– встановити етапи розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні;

- сформулювати авторське визначення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва;
- дати характеристику галузі насінництва, як об'єкту адміністративно-правового регулювання;
- визначити особливості правового статусу суб'єктів правовідносин в галузі насінництва, дослідити місце суб'єктів владних повноважень, у зазначеній сфері, в системі органів державної влади;
- охарактеризувати підстави адміністративної відповідальності за порушення загальнообов'язкових правил та норм в галузі насінництва;
- узагальнити міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та визначити перспективні напрями його використання в Україні;
- сформулювати пропозиції та рекомендації стосовно вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що реалізуються шляхом адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. За допомогою історико-правового методу було здійснено дослідження генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні (підрозділ 1.1). Логіко-семантичний метод використовувався у роботі з метою здійснення розгляду та поглиблення понятійного апарату (підрозділи 1.2, 2.3). За допомогою формально-логічного та діалектичного методу було досліджено нормативно-правове забезпечення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні (підрозділ 2.1). Системно-структурний метод застосовувався при вивченні правового статусу суб'єктів правовідносин в галузі насінництва (підрозділ 2.2). Метод класифікації було використано при вивченні та аналізі адміністративних правопорушень в

галузі насінництва (підрозділ 2.3). За допомогою компаративного методу було досліджено та здійснено порівняння адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва ряду країн та визначено корисний іноземний досвід для імплементації (підрозділ 3.1). Для формування пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва застосовувалися методи аналізу та моделювання (підрозділи 3.2).

Нормативне підґрунтя дослідження склали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, акти Президента України і КМУ, нормативно-правові акти органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування, інші підзаконні нормативно-правові акти, а також нормативно-правові акти зарубіжних країн.

Теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження склали праці вітчизняних та закордонних науковців у сфері адміністративного права, аграрного права, державного управління, теорії держави і права, а також науковців-аграріїв, що досліджували галузь насінництва.

Емпіричну основу дослідження становлять матеріали судової практики, а також соціологічне опитування 230 осіб, що працюють в галузі насінництва, яке було проведено з метою вивчення ефективності роботи та визначення оптимальних шляхів реформування досліджуваної галузі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дана дисертація є однією з перших спроб, у вітчизняній науці адміністративного права, комплексного дослідження адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд наукових положень, висновків, пропозицій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, а саме:

вперше:

– сформульовано авторське визначення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, як комплексу вирішальних засобів, що застосовуються органами державної влади, місцевого самоврядування, а

також міжнародними організаціями та уповноваженими недержавними структурами, що має на меті впорядкування відносин та здійснення нагляду за процесом, пов'язаним з обігом насіння та садивного матеріалу;

– запропоновано створення органу виконавчої влади з особливим статусом, покликаного забезпечити розробку та впровадження дієвої державної політики в галузі насінництва, а також уповноваженого розглядати всі ключові питання в даній сфері – Національної насінневої ради;

– сформульовано пропозиції щодо внесення змін до законів України «Про насіння і садивний матеріал», «Про карантин рослин», «Про охорону прав на сорти рослин» та Кодексу України про адміністративні правопорушення, щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в частині законодавчого закріплення правового статусу Національної насінневої ради;

удосконалено:

– розуміння сутності галузі насінництва, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, який варто розглядати, як систему суспільних відносин щодо здійснення сукупності взаємопов'язаних регулятивних, наукових і сільськогосподарських заходів, направлених на забезпечення легального обігу насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських рослин, які регулюються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, держави й суспільства загалом;

– характеристику суб'єктів владних повноважень в галузі насінництва та їх місце в системі органів державної влади, шляхом дослідження змісту діяльності таких суб'єктів правовідносин, їх повноважень та функцій;

– наукові підходи щодо класифікації адміністративних правопорушень в галузі насінництва в залежності від методів адміністративно-правового регулювання;

– аргументацію щодо необхідності імплементації позитивного досвіду адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва зарубіжних

країн (Аргентини, Великобританії, Індії тощо);

дістало подальшого розвитку:

– наукові положення щодо генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні; запропоновано періодизацію генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва;

– дослідження стосовно сучасного стану нормативно-правової бази в сфері насінництва, етапів розвитку та виявлення певних неузгодженостей між правовими нормами, а також визначенні напрямів вдосконалення нормативного регулювання відповідних правовідносин;

– теоретичні положення класифікації суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, а саме – їх поділ на три групи: 1) суб'єкти адміністративно-правового регулювання наділені владними повноваженнями щодо галузі насінництва безпосередньо, тобто органи та посадові особи виконавчої влади спеціальної компетенції, наділені правами та обов'язками щодо державного управління, сертифікації, надання державної підтримки, здійснення нагляду (контролю), накладання стягнень за порушення законодавства в сфері селекції, насінництва та розсадництва; 2) суб'єкти наділені владними повноваженнями, проте такі, що не здійснюють безпосередньо адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, тобто органи та посадові особи загальної компетенції: суб'єкти виконавчої, законодавчої, судової влади та місцевого самоврядування, котрі уповноважені на реалізацію норм права та взаємодіють з суб'єктами адміністративно-правового регулювання спеціальної компетенції (в галузі насінництва); 3) суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, що не наділені владними повноваженнями, тобто учасники правовідносин, що здійснюють виробництво, зберігання, переробку, реалізацію насіння та садивного матеріалу;

– дослідження доктринальних вимог до формування державної політики в галузі насінництва, яка має враховувати сучасні українські реалії, для яких характерний перехід від адміністративно-командних методів

управління, скорочення дозвільних функцій держави та покладання на владу завдання, яке полягає у створенні сприятливого економічно-конкурентного інвестиційно привабливого середовища.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертаційному дослідженні наукові положення становлять як загальнотеоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення Законів України «Про насіння і садивний матеріал», «Про карантин рослин», «Про охорону прав на сорти рослин» (лист Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України вх. № 5066 від 21.10.2016 р.; лист Комітета з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України № 04-11/13-1481 від 30.11.2016 р.);

– *правозастосовній діяльності* – висновки, пропозиції та рекомендації можуть застосовуватися для вдосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності суб'єктів у сфері насінництва (акти впровадження у практичну діяльність Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації від 29 червня 2016 р., Державного підприємства «Дослідне господарство «Дніпро» Інституту сільського господарства Степової зони Національної Академії аграрних наук України» від 1 липня 2016 р., Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області від 5 липня 2016 р.);

– *науково-дослідній діяльності* – висновки та пропозиції можуть бути використані під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань удосконалення адміністративно-правового регулювання окремих інститутів адміністративного права та адміністративної відповідальності в Україні (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 8 вересня 2016 р.);

– *навчальному процесі* – положення, рекомендації і висновки дослідження можуть використовуватися у навчальному процесі під час

викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність», а також під час розробки навчальних і методичних посібників, лекцій, методичних рекомендацій та при удосконаленні вже існуючих та розробці нових навчальних планів і програм до зазначених дисциплін (акт впровадження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 8 вересня 2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні висновки та результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на науково-практичних конференціях: «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (Херсон, 2013 р.), «Правові реформи в Молдові, Україні та Грузії в контексті євроінтеграційних процесів» (Кишинів, Республіка Молдова, 2014 р.), «Актуальні проблеми охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки» (Дніпропетровськ, 2014 р.), «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (Ужгород, 2014 р.), «Право і держава: проблеми розвитку і взаємодії у ХХІ ст.» (Запоріжжя, 2015 р.), «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» (Одеса, 2015 року), «Актуальні питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку в сучасних умовах» (Дніпропетровськ, 2015 р.), «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів» (Братислава, Словацька Республіка, 2015 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, у тому числі одній у закордонному науковому виданні, та восьми тезах доповідей на науково-практичних конференціях, в тому числі двох за межами України.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ

1.1. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні

Дослідження становлення системи державних органів, а також розвитку суспільних відносин, що формуються у процесі забезпечення такими органами державної влади управління у сфері насінництва, дає можливість детального та ґрунтовного вивчення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, оскільки розуміння передумов виникнення та подальшого розвитку дозволяє здійснити характеристику сучасного стану правовідносин у відповідній галузі, а також визначити необхідні шляхи реформування, задля налагодження стабільної та якісної роботи органів, що здійснюють державне управління. Здійснення історико-правового аналізу окресленого питання дає змогу, визначивши позитивні та негативні тенденції, зробити теоретичні висновки, спираючись на наявний практичний досвід, з урахуванням сучасного становища України як члена низки міжнародних організацій, зокрема СОТ, та в контексті підписаної угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Питання, що стосуються ролі правових норм у побудові систем насінництва, є актуальними з огляду на важливість об'єкта регулювання для життєдіяльності суспільства. Адже забезпеченість держави товарами сільськогосподарського виробництва, зважаючи на особливості побудови національної економіки, рівня розвиненості відповідних галузевих інфраструктур, особливостей кліматичних умов регіонів, наявності природних ресурсів, ефективності впливових заходів держави по регулюванню соціально-економічних процесів в агропромисловому

комплексі, виступає одним з важливих елементів, які, у свою чергу, є складовими частинами безпеки держави, сталості національної економіки, потенційної можливості автономно вирішувати завдання стратегічної важливості з більшим чи меншим ступенем незалежності від впливу зовнішньоекономічних факторів [1, с. 3]. При створенні відповідних правових норм необхідно враховувати їх здатність забезпечувати наявність диверсифікованих систем насінництва, сприяти створенню альтернативних підходів. Світовий досвід адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва показує, що наслідком політики жорсткого нагляду (контролю), як правило, є зменшення числа сортів, доступних на ринку.

Насіння та садивний матеріал підлягає обов'язковій сертифікації та контролю якості, без чого виробництво насіння підприємцями (фермерами), його обмін і продаж є незаконним. Метою державного контролю в агропромисловому комплексі є задоволення інтересів усіх сторін – споживачів продукції агропромислового комплексу, шляхом забезпечення їх екологічно чистими, безпечними і доступними продуктами харчування, а також забезпечення інтересів виробників сільськогосподарської продукції, задоволення їх потреб в якісній сировині та справедливій оплаті за вироблену продукцію [2]. Досить часто правовими нормами запроваджуються жорсткі обмеження, що не сприяють участі дрібних фермерських господарств у виробництві насіння, відповідно, гальмується розвиток малих насінневих підприємств. Також проблемою є рівень взаємодії підприємців та їх представників з державними органами, які здійснюють нагляд або реалізують державну політику в галузі насінництва та розсадництва, від якої залежить продовольча безпека держави. Під продовольчою безпекою держави розуміють такий стан забезпеченості запасами продовольства, який передбачає стабільний доступ усіх людей до достатньої кількості безпечної та поживної їжі, необхідної для підтримки здорового та активного життя [3].

Підкреслимо, що розвиток адміністративних правовідносин у сфері насінництва є невід'ємним від розвитку безпосередньо галузі насінництва. У

зв'язку з чим варто зауважити, що людство впродовж віків займалося сільським господарством, в якому особливо важлива роль належала вирощуванню сільськогосподарських культур. Здебільшого працівники галузі зосереджували увагу на забезпеченні різноманітних умов, необхідних для сталого розвитку рослин. Проте на початку ХХ ст. починають простежуватися істотні зміни в організації такої галузі народного господарства як рослинництво. Мова йде про інтенсивний розвиток селекції, коли вчені задля підвищення врожайності сільськогосподарських культур почали прикладати зусилля, направлені на агрономічно-корисні зміни безпосередньо самої рослини.

У кінці ХІХ – початку ХХ ст. в Україні починає зароджуватися та стрімко розвивається насінництво, як галузь народного господарства, та, як наслідок, починає формуватися система державних органів, що здійснює правове регулювання в зазначеній сфері. В цей час наша країна була переважно аграрною державою, цьому, безперечно, сприяли кліматичні умови, що добре підходять для ведення рослинництва. Широкого розповсюдження набуває вирощування цукрових буряків, що сприяє розвитку цукрової промисловості. Саме з селекції насіння цукрових буряків бере початок насінництво в Україні. До цього часу для господарських потреб закуповувалося іноземне насіння, переважно з Німеччини та Франції, що потребувало додаткових грошових витрат та зменшувало рентабельність виробництва. На нагальну необхідність виведення і впровадження насіння та початку його власного виробництва одним із перших звернув увагу видатний агроном професор А. Є. Зайкевич. Адже для заміни насіння цукрового буряку іноземного виробництва на вітчизняне склалися усі необхідні умови. Роботи по виведенню сортів почалися, та вже в 1908 році науковцями Немерчанської дослідної станції були районовані нові сорти цукрових буряків зі значно збільшеним рівнем цукристості. Також на цій дослідній станції та Полтавському дослідному полі велися дослідження по виведенню й інших нових сортів сільськогосподарських культур, зокрема: жита, вівса, озимої та

ярої пшениці [4, с. 6].

В контексті дослідження зауважимо, що державний контроль відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні господарств країни якісним насінням сільськогосподарських культур та садивним матеріалом, що є, поряд з ґрунтово-кліматичними умовами, однією з необхідних умов отримання високого врожаю. Саме тому державі потрібно приділити максимум уваги розбудові та налагодженню роботи системи державних органів, покликаних здійснювати державний нагляд (контроль) у сфері насінництва та розсадництва. Стосовно визначення поняття «державний контроль», то С. Г. Стеценко під даним терміном розуміє одну з функцій державного управління, що полягає в оцінюванні правомірності діяльності об'єкта контролю та здійснюється відповідними державними органами (посадовими особами) [5, с. 202]. Щодо нормативного визначення, то у ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» надано таке визначення: «Державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища» [6]. Належне здійснення насінневого контролю є запорукою дотримання вітчизняних стандартів та загальноприйнятих світових норм при виробництві насіння та садивного матеріалу, що дасть змогу забезпечити високі врожайні властивості останніх. Саме державний контроль дає змогу зберігати чистоту сорту та закріпити і не допустити втрати здобутків селекції.

Про важливість додержання стандартів при виробництві насіння та садивного матеріалу відомо вже досить давно. Проте застосування технічних

можливостей задля таких робіт, у сучасному їх значенні, почалося в кінці XIX ст. зі створення спеціалізованих контрольних-насінневих лабораторій в ряді держав західної Європи та США. Створення в Києві в 1897 році такої спеціалізованої установи, що здійснила аналіз понад тисячі зразків сільськогосподарських культур на відповідність критеріям якості, мало відчутний ефект у виробництві насіння і садивного матеріалу, справило позитивний вплив на галузь у цілому. Подібні контрольні-насінневі установи були також пізніше відкриті в Харкові та Катеринославі в 1906 та 1907 роках відповідно. В 1965 році при реформуванні органів адміністративно-правового регулювання на базі контрольних-насінневих лабораторій були створені державні насінневі інспекції, які були покликані покращити рівень здійснення державного контролю у процесі обігу насіння та садивного матеріалу.

У цей час у більшості розвинутих країн, зокрема Німеччині, Франції, Нідерландах, США та ін., створюється відповідна нормативно-правова база, покликана врегулювати відносини у сфері насінництва, та будується система державних інститутів, що здійснюють державне управління та державний контроль у відповідному секторі економіки.

Аналіз іноземних національних законів про насіння показує, що вони дуже схожі з точки зору їхньої організаційної структури та завдань. Проте істотні відмінності спостерігаються у ключових статтях, які визначають систему державного регулювання в галузі насінництва.

Нормативно-правове регулювання в галузі насінництва та розсадництва спрямоване на забезпечення різноманітності та якості насіння і садивного матеріалу, і, таким чином, сприяє захисту фермерів від посадки некондиційного насіння; в той же час воно має забезпечити створення однакових умов для різних постачальників насіння та садивного матеріалу на ринку. Такі цілі передбачені більшістю національних насінневих законів. Такі насінневі закони зазвичай регулюють загальні питання сортовипробування і реалізації насіння, сертифікації насіння та контролю за

його якістю, і визначаються органи, що здійснюють державне управління у сфері насінництва та розсадництва, та органи, на які покладається здійснення державного нагляду (контролю) в зазначеній сфері.

Сертифікація насіння, як діяльність уповноважених органів, спрямована на контроль достовірності і чистоти усього посівного ланцюга. Контроль якості насіння передбачає перевірку насіння перед випуском на ринок за такими параметрами: чистота (вміст основної культури), схожість, енергія проростання, вологість насіння, маса 1000 одиниць насіння і показники зараженості хворобами та заселеності шкідниками [7]. А також для того, щоб захистити фермерів від посадки насіння поганої якості і підвищити обізнаність фермерів щодо його характеристик. Контроль за діяльністю господарюючих суб'єктів щодо забезпечення якості насіння також спрямований на захист добросовісних виробників насіння та садивного матеріалу від конкуренції менш сумлінних колег.

На думку автора, в рамках дослідження генезису адміністративно-правового регулювання у сфері насінництва, доцільним є вивчення розвитку державного регулювання зарубіжних країн з порівняльною метою. Так, регуляторні рамки, які були розроблені в різних промислово розвинених країнах, відображають різну ступінь державної участі у регулюванні насінництва. У країнах Північної Америки історично сертифікація найчастіше здійснюється на добровільних засадах і майже повністю покладає відповідальність за якість насіння на компанію-виробника. Це відображає впевненість у нормативних наслідках вільного ринку: постачальники насіння неналежної якості втратять клієнтів через зниження попиту на їх продукцію. Це також відображає впевненість у судовій системі, як такої, що здатна вирішувати господарські конфлікти у відповідному секторі економіки.

У той же час стратегія розвитку галузі, що запроваджувалася в країнах Європи, передбачала більш жорстке адміністративно-правове регулювання, включаючи право перевірки усього насіння та садивного матеріалу на ринку та заборону на його поширення у випадку виявлення невідповідності

стандартам. Державні органи отримали широкі повноваження для провадження державної політики, у тому числі шляхом надання державної підтримки підприємствам, установам, організаціям задля забезпечення належної якості насіння та садивного матеріалу.

У деяких країнах, таких як Нідерланди, здійснення сертифікації покладалося на органи, що керуються виробниками насіння, фермерами і організаціями селекціонерів. Вони здійснюють свою діяльність у чітко визначених законом рамках та за специфікою виконуваних ними функцій є аналогом державних органів, що здійснюють сертифікацію насіння та садивного матеріалу в інших країнах.

Така політика була запроваджена в європейських країнах виходячи з розуміння, що споживач (фермер) не спроможний визначити якість насіння та садивного матеріалу за його зовнішнім виглядом, а наявність відповідного сертифіката якості дозволить уникнути непорозумінь. Також особливістю країн Європи є те, що законами та підзаконними нормативно-правовими актами, в тому числі стандартами, більш детально визначено правила роботи у відповідному секторі економіки.

Продовжуючи дисертаційне дослідження в частині становлення та розвитку державних органів, що здійснюють регулювання в галузі насінництва на українських землях, варто зазначити, що указом «Про насадження сільськогосподарських дослідних установ» від 9 червня 1912 року було створено мережу державних установ, що була покликана займатися питаннями селекції сільськогосподарських культур. Окрім того, момент прийняття указу можна вважати початком становлення та нормативного закріплення селекції, яка справила основоположний вплив на розвиток насінництва, як галузі рослинництва. Безпосередньо на території України було створено Харківське та Полтавське дослідні поля. Для здійснення нагляду царським урядом було створено Департамент сільського господарства, у віданні якого знаходились інспекції сільського господарства, безпосередніми представниками яких були інспектори, наділені функціями

контролю та повноваженнями з визначення навчальних і зразкових сільськогосподарських установ у сфері випробування насіння [8].

В 1917 році відбулася Жовтнева революція, яка розпочала новий етап розвитку адміністративно-правового регулювання в агропромисловому комплексі, в основі якого, відповідно до Декрету про землю, прийнятого 8 листопада 1917 р., лежало право державної власності на землю [9, с. 56]. В період післяреволюційних змін для сфери сільськогосподарського виробництва були характерні адміністративно-командні методи управління, було введено продрозкладку, встановлено фіксовані ціни на продовольство [10, с. 302–304]. Дані зміни в державному управлінні призвели до прийняття Земельного кодексу Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки у 1922 році, яким визначалися основи правового регулювання земельних відносин.

Наступним ключовим етапом розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері насінництва можна вважати розробку Шатилівською дослідною станцією «Декрету про насіння» 13 червня 1921 р., яким встановлювалися організаційні засади новоствореної державної системи насінництва, котра складалася з мережі дослідних станцій, мета яких полягала у проведенні селекційних робіт по виведенню та розмноженню елітного насіння. Також Декретом передбачалося заснування на базі колишніх поміщицьких підприємств, що працювали в галузі рослинництва, господарств, які займалися б вирощуванням насіння першої та другої репродукції [11].

У радянський період Народним комісаріатом землеробства, який був державним органом із прирівняним до міністерського статусом та займався державним управлінням у сфері сільськогосподарського виробництва, у 1923 році було організовано Всеукраїнську спілку з насінництва, до складу якої також увійшла Українська сортовипробувальна мережа (Укрсортмережа). Вирощування та дослідження сільськогосподарських культур мережа дослідних установ розпочала з кукурудзи, картоплі, озимої та ярої пшениці;

потім державна програма з досліджень була значно розширена та до неї були включені також інші основні рослини [12].

Наступні заходи з реформування державної системи насінництва були прийняті радянським урядом у 1937 р. Нова триланкова система насінництва була побудована на принципах єдності та цілісності. Так, перша ланка займалася селекційними дослідженнями та виведенням нових сортів сільськогосподарських культур; друга ланка здійснювала випробування нових сортів; третя ланка проводила роботи по розмноженню насіння нових сортів [4, с. 9]. Вищезазначені обставини мали наслідком утворення Державної комісії із сортовипробування зернових культур, як складової частина реорганізованої Української сортовипробувальної мережі.

Великих збитків народному господарству в цілому та галузі рослинництва зокрема було завдано Другою світовою війною. Задля відродження та подальшого сталого розвитку галузі Верховною Радою Української Радянської Соціалістичної Республіки було прийнято рішення про поновлення діяльності мережі державного випробування зернових, олійних культур та трав та створення для даних потреб 97 сортодільниць, на яких передбачалася можливість випробування перспективних сортів сільськогосподарських культур перед їх подальшим застосуванням у сільському господарстві. На основі результатів вивчення ефективності нових сортів рослин на сортодільницях приймалися рішення стосовно їх широкого застосування та припинення використання старих, менш врожайних сортів.

27 березня 1953 року Постановою Ради Міністрів СРСР № 920 було утворено Державну комісію по сортовипробуванню сільськогосподарських культур, що перебувала у віданні Міністерства сільського господарства СРСР. Новостворений орган владних повноважень був організований на базі Державної комісії із сортовипробування зернових культур та отримав більшість повноважень, що належали ліквідованому державному органу.

Міністерством сільського господарства СРСР було прийнято ряд рішень, які торкалися питання оптимізації державних органів, що

здійснювали регулювання у сфері рослинництва. Так, у 1953 році існуючу Інспектуру Держкомісії було розширено та до неї було передано повноваження із здійснення державного контролю за сортовипробуванням технічних культур. Потім до Інспектури Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур було додано функції контролю за випробуванням сортів овочевих культур, а також плодово-ягідних культур і винограду, в 1956 та 1966 роках відповідно.

Подальшому розвитку селекції сприяли також Положення про відкриття, винаходи та раціоналізаторські пропозиції, затверджене постановою Ради Міністрів СРСР від 21 серпня 1973 р. № 584, яким встановлювався правовий режим захисту інтелектуальної власності на сорти рослин та прирівнювання їх по правовій охороні до винаходів [13], та Положення про правову охорону нових сортів рослин у СРСР, затверджене Міністерством сільського господарства СРСР на виконання вищезгаданої постанови, відповідно до якого право на грошову винагороду мали автори сортів протягом 5 років з початку використання сорту.

Впорядкувати використання сортів рослин було покликане Положення про державне випробування і районування сортів сільськогосподарських культур, затверджене Постановою Ради Міністрів СРСР від 11 травня 1981 р. № 448, відповідно до якого встановлювалося обов'язкове державне випробування для нових сортів та гібридів рослин, регламентувався порядок здійснення таких випробувань [12].

На той час державне управління у сфері сортовипробування здійснювалося Інспектурою Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур та її територіальними підрозділами в областях. Таким чином, у віданні вищезгаданого державного органу знаходилися 25 обласних інспектур та 296 сортодільниць.

Наступним етапом у розвитку вітчизняної системи органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі рослинництва, стала Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про організаційну

структуру державного випробування і районування сортів сільськогосподарських культур» № 286 від 18 листопада 1989 р., якою інспектуру Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Українській РСР колишнього Державного агропромислового комітету СРСР було перетворено у Державну комісію по сортовипробуванню сільськогосподарських культур при Держагропромі УРСР [14]. На новостворену Держкомісію було покладено завдання здійснювати державне управління в галузі випробування сортів рослин, що, безперечно, справило значний вплив на формування сучасного насінництва, як галузі агропромислового комплексу. Забезпечення державного управління у процесі формування сортових ресурсів України та охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин було визначено основною метою діяльності Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур.

З 1970-х років у країнах, що розвиваються (зокрема ряді країн Європи та Південної Америки), почалося становлення системи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері насінництва. Цьому передував бурхливий розвиток такого сектора економіки, як насінництво, що, у свою чергу, сприяло розвитку відповідного законодавства. У цей час фермери зазначених країн отримали доступ до ряду нових сортів та скористалися перевагами «зеленої революції». Під поняттям «зелена революція» розуміють комплекс змін у сільському господарстві, в результаті яких було виведено нові сорти рослин та впроваджено нові технології у виробництво (використання сучасної техніки, застосування добрив та пестицидів), чому сприяла політика державної підтримки галузі. В той же час створюються спеціалізовані органи, що здійснюють контроль за якістю насіння та садивного матеріалу. Їхнє створення мало на меті забезпечити доступ до актуальної інформації про характеристику сортів та їх якість серед виробників та споживачів насіння та садивного матеріалу, а також для захисту інтересів фермерів.

У кінці 1980-х років у країнах, що розвиваються, відбувалася

масштабна приватизація державних підприємств, одночасно були створені установи та інституції із забезпечення контролю за якістю насіння та садивного матеріалу. Саме ці органи стали рушійною силою, що сприяла розвитку насінневого законодавства в цілому та адміністративно-правових норм зокрема. Дане законодавство визначило правові основи діяльності цих органів та наділило необхідними повноваженнями для провадження державної політики у цій сфері, визначило правові засади ринкових відносин та особливості функціонування приватного сектора насінництва та розсадництва. Було законодавчо закріплено правові підстави сертифікації насіння та, як головний критерій, було визначено сортову ідентичність.

Дієвість проведених реформ у країнах, що розвиваються, була зумовлена переважно тим, що ними був запозичений досвід правового регулювання розвинутих країн. Так, в основу законів країн Південної Америки було покладено відповідні закони Іспанії, для франкомовних країн Африки було характерним запозичення французького досвіду, а в країнах Британської Співдружності був застосований досвід нормативно-правового регулювання, притаманний американському (США) чи британському законодавству. Проте подекуди залишалися складнощі, пов'язані з бюрократичними процедурами владних структур, що створювало перепони як виробникам насіння і садивного матеріалу, так і його споживачам.

Після розпаду СРСР та оголошення Україною незалежності Верховною Радою було прийнято ЗУ «Про насіння» від 15.12.1993 № 3690-ХІІ. Даний закон містив основні положення, що регулюють виробництво, реалізацію та використання насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських, декоративних, лікарських та лісових рослин, на які затверджено державні стандарти, і правові відносини між виробниками та споживачами насіння і садивного матеріалу, а також охороняють їх права [15]. Так, законом визначалося, що державне управління у сфері насінництва здійснюють Міністерство сільського господарства і продовольства України, Міністерство лісового господарства України та Українська академія аграрних наук відповідно

до їх компетенції, а повноваження щодо здійснення державного контролю в зазначеній сфері покладалися на Українську державну насінневу інспекцію, Державну насінневу інспекцію Республіки Крим, державні насінневі інспекції областей, районні, міські і міжрайонні державні насінневі інспекції, Державну помологічно-ампелографічну інспекцію, Державну лісонасінневу станцію [15]. На нашу думку, затверджена у вищезгаданому законі така пряма вказівка на найменування державних органів, що здійснюють державне управління та державний контроль у галузі насінництва, є правильною та доречною, на відміну від сучасної практики обмежуватися в законодавчих актах загальними назвами з частковим описом компетенції відповідного державного органу, що досить часто сприяє плутанині та створює незручності у правозастосовчій практиці, до того ж закріплення найменувань конкретних державних органів у нормативно-правових актах вищої юридичної сили сприятиме стабільності вітчизняного законодавства.

Наступним суттєвим кроком у розвитку правового регулювання в галузі насінництва став вступ України до Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (ISTA). Постановою КМУ «Про вступ до Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (ISTA)» від 27 липня 1998 р. № 1143 було прийнято пропозицію Міністерства агропромислового комплексу про вступ до Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння, та призначено Державну інспекцію сільського господарства та її очільника – Головного державного інспектора сільського господарства – повноважними представниками в даній міжнародній організації [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

На виконання ЗУ «Про насіння», з урахуванням положень Постанови КМУ № 1143 від 27 липня 1998 р., наказом Мінагрополітики від 19 грудня 2000 р. було затверджено Положення про Українську державну насінневу інспекцію. Даним положенням визначався правовий статус Української державної насінневої інспекції (Укрдержнасінінспекції), як органу здійснення державного контролю в галузі насінництва. Так, до компетенції

Укрдержнасінінспекції та її територіальних органів на місцях належало здійснення державного контролю за діяльністю суб'єктів усіх форм власності та господарювання в галузі насінництва, які займаються виробництвом, заготівлею, обробкою, зберіганням, реалізацією і використанням насіння сільськогосподарських культур, декоративних і лікарських рослин та садивного матеріалу картоплі щодо додержання ними методичних і технологічних вимог із забезпечення сортової чистоти, біологічних і урожайних властивостей сорту та посівних якостей насіння, за веденням документації сортових посівів, ділянок гібридизації насіння, за правильним відбором проб на визначення посівних якостей насіння для власних потреб виробника, за оформленням документів про сортові, гібридні та посівні якості насіння, за введенням насіння в обіг. Також Укрдержнасінінспекція наділялася виключним правом видачі документів про якість насіння для усіх видів використання і при експортно-імпортних операціях [17].

Після здобуття Україною незалежності та взяття курсу на європейську інтеграцію 14 червня 1994 року між нашою державою та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами було укладено Угоду про партнерство і співробітництво, яку було в тому самому році ратифіковано Верховною Радою, та вона набула чинності 01 березня 1998 року. У рамках проведення адміністративної реформи та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до європейських правових норм українським парламентом було прийнято Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». У Законі було визначено повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин [18]. 1 червня 2002 року було прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 714 «Про утворення Державної служби з охорони прав на сорти рослин та Українського інституту експертизи сортів рослин», якою, у складі Міністерства аграрної політики, на базі Державної комісії по випробуванню та охороні сортів рослин було створено Державну службу з охорони прав на сорти рослин як урядовий

орган державного управління. Також було створено Український інститут експертизи сортів рослин шляхом реорганізації Державного центру сертифікації, ідентифікації та якості сортів рослин Державної комісії по випробуванню та охороні сортів рослин, який підпорядковувався новоутвореній Державній службі з охорони прав на сорти рослин [19].

У рамках євроінтеграційних процесів та з метою розвитку галузі насінництва, як основи сільськогосподарського виробництва, українським парламентом 26 грудня 2002 року було прийнято ЗУ «Про насіння і садивний матеріал». Даним нормативно-правовим актом визначався, зокрема, порядок здійснення державного контролю у сфері насінництва та розсадництва. Так, у ст. 30 закону встановлювалося, що державний контроль у насінництві та розсадництві здійснюють Українська державна насіннева інспекція, Державна насіннева інспекція Автономної Республіки Крим, обласні, районні, міські, міжрайонні державні насінневі інспекції, Українська державна помологічно-ампелографічна інспекція, Українська державна лісонасіннева інспекція, державні зональні лісонасінневі інспекції, Українська державна квітково-декоративна насіннева інспекція. Було визначено перелік посадових осіб, які здійснюють державний контроль у насінництві та розсадництві, а також повноваження головних державних інспекторів та державних інспекторів з насінництва та розсадництва [20].

Пізніше до ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» було внесено зміни, і перелік назв державних інспекцій було змінено на «центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, та його територіальних органів». Таким органом стала Державна інспекція сільського господарства України, в яку було реорганізовано різнопрофільні державні інспекції у сфері сільського господарства, положення про діяльність якої було затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 № 459/2011. У Положенні Державна інспекція сільського господарства України (Держсільгоспінспекція України) визначалася, як центральний орган виконавчої влади, діяльність

якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі [21].

Сьогодні в Україні продовжує здійснюватися оптимізація системи центральних органів виконавчої влади. Держсільгоспінспекція України знаходиться у стані ліквідації, її функції передано до відання інших державних органів. Функції щодо регулювання в галузі насінництва та розсадництва покладено на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів [22].

На сучасному етапі розвитку в Україні відбувається пошук нової, оптимальної державної структури насінництва, яка змогла б принести якісні зміни у відповідний сектор економіки. З моменту становлення та протягом існування насінництва, як галузі народного господарства, відбувалося поступове вдосконалення роботи системи державних органів, що здійснюють управління в зазначеній сфері. Можна констатувати, що розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва не завжди був притаманний системний характер, зміни, що стосувалися системи державних органів, подекуди відбувалися без чіткої та цілісної концепції реформування [23, с. 48]. Проаналізувавши генезис даного питання, варто зазначити таку проблему, як відсутність стабільного законодавства. Беручи до уваги проведення в нашій державі реформи органів державного управління, як складової частини адміністративної реформи, зміни в законодавчих та підзаконних актах все ж видаються занадто частими, що не сприяє легкості ведення бізнесу в цій сфері. Також передача функцій з адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва до Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів видається не досить вдалим з огляду на досить широку сферу компетенцій цього органу. Такій особливій галузі народного господарства як насінництво є притаманним обов'язковий державний контроль за якістю насіння та

садивного матеріалу, котрий існує як в Україні, так і в зарубіжних країнах, здійснення якого потребує фахових вузькоспеціалізованих знань з насінництва та розсадництва, оскільки від цього залежить продовольча безпека держави.

Підводячи підсумок у дослідженні генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, вважаємо за доцільне запропонувати таку періодизацію:

I період (від кінця XIX – початку XX ст. до 1917 р.) – початок становлення та розвитку галузі насінництва на території України, що мало наслідком створення системи державних органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва;

II період (1917–1945 рр.) – етап розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, пов'язаний з новими засадами регулювання земельних відносин після Жовтневої революції та прийняття Декрету про землю, яким встановлювалася державна власність на землю; реформування державних органів, що здійснюють діяльність у даній сфері;

III період (1945–1991 рр.) – відродження галузі насінництва після Другої світової війни та пов'язаний з цим подальший розвиток суспільних відносин, що формуються у процесі здійснення державного управління в даній сфері;

IV період (з 1991 р. по теперішній час) – розбудова нової системи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва після здобуття Україною незалежності.

1.2. Галузь насінництва як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Об'єкт розуміють як явище, предмет, особу, на які спрямовано певну діяльність, увагу та ін.; а також предмет наукового дослідження, спеціальної

зацікавленості, компетенції [37, с. 392].

Ю. П. Битяк, визначаючи об'єкт адміністративно-правового регулювання, приходить до висновку, що в межах правового регулювання адміністративного права знаходиться сфера діяльності виконавчих та розпорядчих органів і суспільні відносини управлінського характеру, що складаються у цій сфері [38, с. 27]. Йдеться про те, що об'єктом адміністративно-правового регулювання є відносини, що виникають у процесі діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування при здійсненні управлінських функцій.

Правовим регулюванням є форма реалізації функцій держави, як особливого органу управління загальними справами суспільства, а також його складових частин. Характерною рисою правового регулювання є те, що йому притаманний державно-владний характер, тобто воно санкціонується та здійснюється державою. Проблемність визначення терміна «правове регулювання» пояснюється складністю та історичною динамікою змісту даного правового явища, що призвело до того, що у юридичній літературі не склалося єдиного підходу до визначення даного поняття.

Науковці по-різному підходять до визначення правового регулювання. Так, В.С. Нерсесянц визначає його як відповідну вимогам принципу формальної рівності форму упорядкування суспільних відносин шляхом офіційно-владного встановлення різних загальнообов'язкових правил (норм) поведінки людей та їх взаємовідносин [39].

С.С. Алексєєв під правовим регулюванням розуміє здійснення за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.) результативного нормативно-організаційного впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб даного соціального устрою [40].

О.Ф. Скакун визначає правове регулювання, як здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток [41, с. 488]. Виходячи

з логічних роздумів можна стверджувати, що адміністративно-правове регулювання є більш вузьким поняттям, порівняно з поняттям правового регулювання. Так, С.Г. Стеценко визначає механізм адміністративно-правового регулювання, як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [42, с. 66].

У сучасній науковій літературі адміністративно-правове регулювання визначається як один з видів правового регулювання, котрий характеризується впливом на суспільні відносини з метою впорядкування останніх. Адміністративно-правові відносини є результатом впливу держави в особі її органів та посадових осіб шляхом застосування адміністративно-правових норм на суспільні відносини, здійснюючи таким чином адміністративно-правове регулювання [43, с. 51].

Отже, беручи до уваги вищезазначене, слід зауважити, що вчені не мають одностайного підходу до визначення правового регулювання та його змісту, втім, кожним з них додано щось своє у розуміння даного поняття та розвитку юридичної думки з цього питання.

Аналізуючи базисні теоретичні положення вищезгаданих науковців, сформулюємо специфічні ознаки правового регулювання як вихідного положення адміністративно-правового регулювання насінництва, що є різновидом соціального регулювання зі специфічними рисами, яке характеризується загальністю, обов'язковістю, конкретністю, державною примусовістю, стабільністю і прогнозованістю; це один із засобів державного впливу на суспільні відносини з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб та публічного інтересу суспільства і держави; являє собою систему, здійснюється за допомогою різноманітних елементів: норм права, правових відносин, актів тлумачення і застосування правових норм та ін., при цьому норма права є основою правового регулювання; характеризується наявністю специфічного предмета, методів, видів та стадій впливу на суспільні відносини з метою їх

урегулювання; предметом правового регулювання є суспільні відносини, пов'язані з виробництвом насіння і садивного матеріалу сортів і гібридів культурних рослин, сертифікацією та здійсненням державного контролю у процесі його обігу, впорядкування яких неможливо забезпечити без норм права; метод правового регулювання – це сукупність юридичних способів забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб; до типів правового регулювання відносять загальний дозвіл та звільнення від заборони, до стадій – правова регламентація, конкретизація прав і обов'язків та фактична реалізація [44].

Ґрунтуючись на базисних визначеннях правового регулювання та основоположних його ознаках, визначимо адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, як комплекс вирішальних засобів, що застосовуються органами державної влади, місцевого самоврядування, а також міжнародними організаціями та уповноваженими недержавними структурами, що має на меті впорядкування відносин та здійснення нагляду за процесом, пов'язаним з обігом насіння та садивного матеріалу [45, с. 204].

Таким чином, можна стверджувати, що галузь насінництва є об'єктом адміністративно-правового регулювання і визначається як система суспільних відносин щодо здійснення сукупності взаємопов'язаних регулятивних, наукових і сільськогосподарських заходів, направлених на забезпечення легального обігу насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських рослин, які регулюються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, держави й суспільства в цілому.

Відповідно до Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року, схваленої розпорядженням КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806-р., аграрний сектор України, складовою якого є насінництво, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави, а саме продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток

технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Визначено необхідність подальшого удосконалення аграрної політики, що пов'язано зі входженням нашої держави до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі. Серед пріоритетних напрямів досягнення стратегічних цілей даним документом закріплено удосконалення наукового забезпечення інноваційного розвитку, формування партнерських відносин між саморегульованими об'єднаннями сільськогосподарських товаровиробників, державою та галузевою наукою у сфері розвитку насінництва [24].

Таким чином, можна стверджувати, що насінництво є основою сільськогосподарського виробництва, від якої залежить продовольча безпека країни. Насінництво виконує різноманітні функції в сільському господарстві, зокрема сприяє розвитку сільських районів, забезпеченню продовольчої безпеки, збереженню біорізноманіття, розвитку бізнесу, знань і технологій, культури, завдяки чому відіграє стратегічну роль у розбудові держави в цілому. В українському законодавстві використовуються терміни «насіння» та «садивний матеріал», що стосується культурних рослин, у біологічному розумінні, а також для визначення будь-якого типу посадкового матеріалу, який призначений для використання у виробництві, тобто генеративних або вегетативних органів (частин) рослин, наприклад: корені, бульби, цибулини, живці, кореневища та насіння. Головною умовою насінництва є втручання людини у процесі формування насіння рослинним організмом. Тобто насіння диких родичів культурних рослин розглядаються тільки тоді, коли питання стосується збереження природного біорізноманіття.

Сьогодні, зважаючи на вирішальну роль насінництва в забезпеченні добробуту людини, перед адміністративно-правовою наукою постало питання необхідності формування цілісного погляду на таку галузь агропромислового комплексу, як насінництво, задля вироблення належної державної політики у цій сфері. Розвиток адміністративно-правового

регулювання в галузі насінництва знаходиться під впливом різних міжнародних угод, які не обов'язково прямо орієнтовані саме на систему насінництва та розсадництва, часто вони, будучи безпосередньо пов'язані з іншими питаннями, як наприклад збереження біорізноманіття, розвиток торгівлі та культури, можуть мати помітний вплив на формування насінницьких систем при реалізації через національне законодавство.

Насінництво є надзвичайно важливою і наукоємною галуззю сільського господарства, а саме насіння – одним із найкоштовніших ресурсів сільського господарства. Генетичні властивості насіння значною мірою визначають потенціал урожайності та якісні властивості сільськогосподарської продукції. Життєздатність насіння є одним із ключових елементів стійкості рослин до біотичних і абіотичних факторів навколишнього середовища. Районоване високоякісне, тобто таке, що пройшло випробування і включене до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, насіння дозволяє істотно збільшити продуктивність рослин, зменшити виробничі затрати праці та ресурсів при вирощуванні культури і підвищити стабільність виробництва зерна [25, с. 258–259]. Реєстр сортів є офіційним документом, який містить відомості про сорти рослин, а також про державну реєстрацію майнового права інтелектуальної власності, та ведеться Державною ветеринарною та фітосанітарною службою [26]. Доведено, що тільки за рахунок підвищення польової схожості на 1 % врожайність зростає на 1–2 % [27]. У цьому контексті для кожного фермера ключовим питанням є якість насіння.

Насіння та садивний матеріал є стратегічно важливою продукцією для держави та потребує з її сторони додаткового захисту. Наприклад, сильна посуха може знищити виробництво сільськогосподарських культур і, таким чином, поставити під сумнів посівну кампанію в наступному році. В регіонах, які регулярно стикаються з несприятливими природними умовами (зона ризикованого землеробства) зазвичай впроваджують стратегію виживання, зокрема державні програми довгострокового зберігання насіння у

фондах. Так, в Україні сформовано Державний резервний насінневий фонд, метою якого є забезпечення насінням районів, що не виробляють власного насіння або мають обмежені можливості його виробництва, надання допомоги юридичним та фізичним особам, зайнятим виробництвом сільськогосподарської продукції, у разі знищення або пошкодження насінницьких посівів унаслідок стихійного лиха, для забезпечення сортовідновлення, сортозаміни та реалізації насіння за міжнародними договорами [28]. Збройні конфлікти також є небезпечними для насінництва, навіть тимчасові вимушені перерви у процесі виробництва насіння можуть залишити цілі регіони без врожаю, коли ситуація нормалізується. Велика залежність від закупного насіння несе в собі потенційні ризики. Так, можлива ситуація, коли логістика буде погано організована, або виникнуть інші ускладнення, що не дадуть можливості вчасно і в необхідній кількості придбати якісне насіння, тоді продовольча безпека держави на найближчий рік буде під загрозою. Залежність від закупного насіння також є небезпечною з огляду на ціну такого насіння, що може виявитися недоступною для фермерів та стати перешкодою для високого врожаю.

Досліджуючи сучасний стан суспільних відносин, що формуються у процесі державного регулювання в галузі насінництва в Україні, вважаємо за потрібне визначитися з юридичним розумінням двох ключових понять, що складають суть даного питання, а саме поняття «насіння» та «садивний матеріал». Вітчизняне законодавство наводить різні визначення терміна «насіння». Так, у Законі України «Про насіння і садивний матеріал» насіння визначається як генеративні і вегетативні органи рослин, що використовуються для їх відтворення, а садивний матеріал, у свою чергу, як рослини та їх вегетативні органи (частини), придатні для відтворення цілісного організму рослин [20]. У свою чергу, Закон України «Про карантин рослин» дає визначення насіння як насінневого матеріалу, не призначеного для споживання та переробки [29].

У різній науковій літературі існують відмінні підходи до визначення

змісту терміна «насінництво». Зазначимо деякі з них.

Насінництво – система державних заходів для забезпечення сільського господарства високоякісним сортовим і гібридним насінням та садивним матеріалом [30, с. 453].

Насінництво – це розмноження сортового насіння при збереженні його сортових, біологічних і господарських показників, які були при виведенні та оцінці сорту [4, с. 13].

Насінництво – це спеціальна галузь сільськогосподарського виробництва, яка реалізує досягнення селекції шляхом розмноження насіння нових високоврожайних сортів і впровадження їх у виробництво [31].

Правові засади регулювання в галузі насінництва визначаються Конституцією України, Законом України «Про насіння та садивний матеріал» від 2002 р., Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» від 1993 р., Законом України «Про захист рослин» від 1998 р., Законом України «Про карантин рослин» від 1993 р. та іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами. Закон України «Про насіння та садивний матеріал» визначає основні засади виробництва та обігу насіння і садивного матеріалу, а також порядок здійснення державного контролю за ними. Також варто зазначити, що дія вищезгаданого закону не поширюється на обіг насіння і садивного матеріалу генетично модифікованих організмів (ГМО) (рослин), що регулюється спеціальним законодавством [20].

У ст. 1 Закону України «Про насіння та садивний матеріал» надано визначення насінництву, як галузі рослинництва, що забезпечує виробництво насіння і садивного матеріалу сортів культурних рослин, сертифікацію та здійснення державного контролю у процесі його обігу. Також у вищенаведеному законі визначено систему насінництва та розсадництва, як комплекс взаємопов'язаних організаційних, наукових і агротехнічних заходів, спрямованих на забезпечення виробництва, реалізації та використання насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських, лісових, декоративних та лікарських рослин. Система насінництва та розсадництва складається з

ланок добазового, базового і сертифікованого насінництва та розсадництва, державного резервного насінневого фонду колекційних маточних насаджень багаторічних рослин [20].

До якості насіння та садивного матеріалу ставляться такі вимоги: перша і основна вимога – це здатність давати дружні і своєчасні сходи, друга – насіння та садивний матеріал повинні бути достатньо життєздатними, щоб витримувати несприятливі умови навколишнього середовища. Застосування насіння з низькими фізіологічними показниками якості гарантовано призведе до зниження врожаю. Фізіологічна якість насіння значною мірою залежить від умов росту і розвитку материнської рослини, а також умов та тривалості зберігання насіння.

Крім цього, в рослинництві висуваються суворі вимоги до санітарного стану насіння. Уражене шкідливими організмами насіння є не тільки джерелом інфекції, а і загрозою для нового врожаю. Ситуація може погіршитись, якщо хвороба пошириться та перейде в епідемію. Більше того, коли висівається уражене шкідливими організмами насіння у віддалених від місць вирощування насінневого матеріалу районах, можливе поширення нових і потенційно небезпечних хвороб рослин.

Контроль над небезпечним поширенням хвороб, бур'янів і шкідників через насінневий матеріал покладено на державні органи санітарного контролю. Так, забезпечення реалізації державної політики у галузі карантину та захисту рослин покладено на Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України. До основних завдань Держветфітослужби України, зокрема, належить здійснення державного контролю за дотриманням карантинного режиму і проведенням заходів із карантину рослин при вирощуванні, заготівлі, вивезенні, ввезенні, транспортуванні, зберіганні, переробці, реалізації та використанні об'єктів регулювання [32]. Варто зазначити, що наявність насіння бур'янів у партії

насіння сільськогосподарських рослин несе не тільки збитки споживачу через зниження продуктивності рослин і погіршення якості рослинної продукції, але і створює потенційну небезпеку поширення шкідливих видів бур'янів у районах ведення сільського господарства.

Величина врожаю значною мірою визначається генетичними властивостями насіння, яке має ряд ознак: сортову ідентичність та чистоту. Генетичні ознаки визначають не лише рівень врожайності та якості продукції, а й адаптованість до несприятливих метеорологічних умов у період вегетації.

Вдосконалення державного управління у сфері сільськогосподарського виробництва в країні нерозривно пов'язано із розвитком регулювання галузі насінництва. Дискусії про розвиток зазначеної галузі неминуче приводять нас безпосередньо до предмета насіння. Так, насіння є носієм генетичної інформації та ключовим інструментом для застосування технології вирощування. Насіння є одним з ключових інструментів, здатних повністю змінити системи сільського господарства. Для прикладу, варто згадати вплив такої нової культури, як кукурудза, на розвиток сільського господарства західної Європи після адаптації її до більш коротких строків вирощування.

Таким чином, насіння є ключовим інструментом для розробки нових та вдосконалення існуючих технологій вирощування сільськогосподарських культур, що у спеціалізованій науковій літературі отримало назву – сортова агротехніка [33].

Здатність насіння кардинально впливати та змінювати системи сільськогосподарського виробництва стало особливо помітним під час Зеленої революції. Виведення нових низькорослих (карликових та напівкарликових) сортів пшениці і рису дозволило збільшити показники врожайності за рахунок стійкості до вилягання і збільшення маси колосу. Впровадження у виробництво низькорослих високоврожайних сортів інтенсивного типу було проривом у галузі зерновиробництва та мало величезне значення для економік більшості країн світу, особливо це

стосується Азії та Південної Америки. Низькорослі високоврожайні сорти з різними вегетаційними періодами дозволили аграріям добирати оптимальний сортовий склад відповідно до місцевих гідротермічних умов і, найголовніше, стало можливим застосування високих доз мінеральних добрив без вилягання рослин (було виключено втрати врожаю зерна від вилягання). Наукові сільськогосподарські дослідні інститути розробили нові технології вирощування для низькорослих високоінтенсивних сортів пшениці. Таким чином, фермери через національні державні установи були забезпечені як якісним насіннєвим матеріалом високоврожайних сортів, так і новими технологіями вирощування цього насіння. У результаті багато країн світу змогли зменшити свою залежність від імпорту продовольчого зерна або відмовитися від такого імпорту.

Проте зміни були не лише позитивними. Існувала проблема платоспроможності бідних фермерських господарств, у яких не вистачало коштів на придбання насіння, палива, мінеральних добрив та засобів захисту рослин, що призводило у багатьох випадках до фінансових втрат, перш ніж вони могли отримати вигоду від нових можливостей.

Широке застосування низькорослих сортів пшениці та інтенсивних технологій їх вирощування нерідко призводило до надмірного використання пестицидів, мінеральних добрив та зрошувальної води, все це сприяло масштабній деградації ґрунтів і забрудненню навколишнього середовища.

Інтерес до генетично обумовлених господарсько-цінних ознак насіння сільськогосподарських культур викликав широке обговорення проблеми збереження генетичного різноманіття культурних рослин та їх диких споріднених видів для селекційних потреб держави.

Упродовж історії, з причини нестачі продовольства або певних видів рослинної продукції, виникало безліч гострих соціальних і міжнародних конфліктів. Саме тому однією з основ економічної, соціальної стабільності і загального прогресу у кожній країні і світі є збирання, збереження, всебічне вивчення і ефективне використання генетичного різноманіття рослин [34].

Вищезгадані процеси спонукали вчених аграріїв до ініціатив по збереженню генетичних ресурсів у генних банках (Національний центр генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ)). Програми по збереженню генетичних ресурсів стали частиною всеохоплюючої політики в галузі біорізноманіття, що включає в себе збереження біорізноманіття ландшафтів, цілісних екосистем та окремих видів. Екосистеми важливі для збереження генетичних ресурсів, оскільки дикі родичі наших культур є сховищами генетичного різноманіття сільськогосподарських культур.

Збереження природних екосистем є важливим для управління генетичними ресурсами сільськогосподарських культур. Сучасні досягнення в області генетики дозволяють проводити інтродукцію генів з ефективним контролем агрономічно-цінних ознак, які відсутні у рослини-донора. У зв'язку з цим стратегічне і соціально-економічне значення банків генетичних ресурсів з роками збільшується, що надає нові можливості прискореними темпами використовувати їх для одержання конкурентоспроможної продукції та стабільного розвитку галузі, а відтак – і складової продовольчої безпеки країни [35].

Сільське господарство пережило кілька етапів інтенсифікації і, на теперішній час, сильно залежить від продукції хімічної та фармацевтичної промисловості.

У процесі подальшого дослідження галузі насінництва, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, вважаємо за доцільне зауважити, що насіння має вирішальне значення для рослинництва та залучення інвестицій у цю галузь, при цьому важливого значення набуває комерційна цінність самого насіння. Високоякісне насіння продається за ставками не менше ніж 1:2 до ціни товарного зерна. Значення насіння в комерційних системах нерідко перевищує коефіцієнт п'ятдесят у порівнянні з продовольчим зерном деяких культур. Такі ціни відображають фактичне значення високоякісного насіння для фермерів і можуть бути набагато вищими, ніж витрати на виробництво самого насіння, залишаючи можливості

для залучення значних коштів для інвестицій у селекційні дослідження.

Торговельний потенціал насіння, що виробляється фермерськими господарствами, є важливим показником розвитку системи насінництва в країнах, що розвиваються. Забезпеченість зерновиробників насінням вже давно розглядається як характеристика розвитку сільських районів і їх продовольчої безпеки.

Таким чином, забезпеченість насінням фермерських господарств розглядається, насамперед, як суспільна задача, коли користь від поширення якісного насіння буде надходити до фермерів і країни в цілому за рахунок збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни. Варто зазначити, що згідно зі ст. 8 Закону «Про основи національної безпеки України», забезпечення продовольчої безпеки визначено одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України [36].

Галузь насінництва включено до національних і міжнародних стратегій розвитку сільського господарства. Тому оцінка ряду стратегічних напрямків розвитку сільського господарства спрямована на покращення галузі в контексті розвитку сільських районів. До таких політичних стратегій належить, зокрема, міжнародна політика, спрямована на розвиток, зміцнення і поживлення торгівлі.

У сучасному глобалізованому світі майже жодне питання не можна вирішити без його обговорення на міжнародному рівні. Досить часто вдається досягти спільно узгоджених цілей, як наприклад програми розвитку, які викладено в конвенціях і міжнародних договорах.

У сільськогосподарській стратегії розвитку держави боротьба з бідністю в даний час має пріоритет над іншими цілями. Сільське господарство розглядається як інструмент, який може бути використаний для досягнення ряду цілей. Цей аспект є відображенням поширеної думки про те, що світ виробляє достатньо продовольства, щоб прогодувати своє населення, і що відсутність продовольчої безпеки є основною причиною бідності.

Останні статистичні дані показують, що у світі скорочуються глобальні запаси продовольства та посилюється стимуляція виробництва біопалива.

Галузь сільського господарства регулюється низкою міжнародних угод: Міжнародна конвенція по захисту рослин (1951 р.), Конвенція про біологічне різноманіття (1992 р.), питанню приділяється часткова увага в Конвенції ООН по боротьбі з опустелюванням (1994 р.), Угода про створення СОТ (1994 р.) та Роттердамська конвенція по небезпечних відходах (1998 р.). Одним з останніх договорів, що безпосередньо стосується насіння, є Міжнародний договір про генетичні ресурси рослин для виробництва продовольства і ведення сільського господарства (2001 р.).

Питанню розвитку насінництва було приділено велику увагу на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро 1992 р. та Всесвітній конференції зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі 2002 р.

Навіть якщо на порядок денний виносяться питання охорони навколишнього природного середовища, зрозуміло, що соціальні та економічні наслідки будуть впливати на політику держав і в інших галузях, у тому числі в сільському господарстві. Наприклад, Конвенція про біологічне різноманіття має значний вплив на управління в сільському господарстві та насінництві і садівництві.

Зрештою, ці угоди повинні вписуватися в домінуючу глобальну стратегію у сфері торгівлі, яка концентрується на просуванні товарів та послуг на світові ринки. Ця тенденція була посилена відповідно до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі в рамках Світової організації торгівлі (СОТ), а також мали місце і широкі двосторонні та регіональні зміни, які спрямовані на сприяння міжнародній торгівлі, та національні ініціативи, спрямовані на скорочення державних витрат і заохочення приватних підприємств. Хорошою ілюстрацією є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності – одна з трьох основних угод, які формують основу СОТ, яка справила значний вплив на насінництво.

Право на виробництво добазового, базового та сертифікованого

насіння, гібридів першого покоління, вихідного, базового та сертифікованого садивного матеріалу багаторічних рослин, культури меристем (*in vitro*), садивного матеріалу однорічних культур надається суб'єктам насінництва та розсадництва, які за результатами атестації внесені до Реєстру виробників. Положення про Реєстр виробників, порядок проведення відповідної атестації затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, а саме Міністерством аграрної політики та продовольства України. Суб'єкти насінництва та розсадництва, не внесені до Реєстру виробників, не мають права виробляти насіння і садивний матеріал для реалізації [20]. Порядок ведення вищезгаданого реєстру визначається Положенням про Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу, затвердженим наказом Мінагрополітики № 115 від 20.02.2013.

Зазначимо, що досягнення міжнародних форумів на ранній стадії і під час офіційних обговорень представниками країн або зацікавлених сторін з організацій громадянського суспільства або асоціації приватного сектора визначають необхідність формування нових стратегічних напрямків. Більшість міжнародних інституцій не зосереджуються виключно на сільському господарстві, але вони мають помітний вплив на рослинництво і, зокрема, на насінництво та розсадництво. Ці глобальні тенденції мають закласти основи нових міжнародних нормативно-правових актів, що будуть регулювати відносини в даній сфері.

Висновки до розділу 1

1. Охарактеризовано процес становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні, обґрунтовано положення галузі насінництва, як ключової галузі сільського господарства та її роль для економіки країни. З'ясовано, що особливо інтенсивний етап

розвитку насінництва, який потягнув за собою і розвиток адміністративно-правового регулювання в зазначеній сфері, припадає на початок ХХ ст., та безпосередньо пов'язаний із розвитком селекції; сформульовано авторське бачення періодизації генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва.

2. Здійснений нами аналіз історичного становлення нормативно-правового регулювання в галузі насінництва свідчить, що його розвитку не завжди був притаманний системний характер, а процес створення та діяльності державних органів, уповноважених здійснювати адміністративно-правове регулювання в досліджуваній галузі, відбувався без чіткої та цілісної концепції реформування як системи таких державних органів, так і правового регулювання в галузі в цілому.

3. Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, як комплексу вирішальних засобів, що застосовуються органами державної влади, місцевого самоврядування, а також міжнародними організаціями та уповноваженими недержавними структурами, що має на меті впорядкування відносин та здійснення нагляду за процесом, пов'язаним з обігом насіння та садивного матеріалу.

4. Доведено, що галузь насінництва є об'єктом адміністративно-правового регулювання і визначається як система суспільних відносин щодо здійснення сукупності взаємопов'язаних регулятивних, наукових і сільськогосподарських заходів, направлених на забезпечення легального обігу насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських рослин, які регулюються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, держави й суспільства загалом.

Розділ 2

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні

Для здійснення ефективного адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва органам державної влади необхідно не тільки вирішити задачу забезпечення вітчизняних підприємств насінням із відповідними якісними показниками, а й досягти балансу інтересів усіх суб'єктів у даній сфері. Результативне вирішення зазначених задач полягає як у розробках новітніх наукових положень адміністративно-правового регулювання, так і в забезпеченні умов ефективного застосування чинних нормативних актів, а ключову роль тут відіграють правові засоби, які застосовує держава для реалізації гарантованих суб'єктам прав. Саме тому виникає необхідність ґрунтовного дослідження чинного законодавства в галузі насінництва, а також визначення перспективи його вдосконалення відповідно до економічної ситуації та зобов'язань, взятих Україною відповідно до міжнародних угод.

Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва включає в себе норми адміністративного права, що містяться в Конституції України, міжнародних нормативно-правових актах, законах України, актах Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актах органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування, а також інших підзаконних нормативно-правових актах, що регламентують принципи організації та діяльності, функції, повноваження, компетенцію суб'єктів регулювання. Крім того, до норм, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, належать акти тлумачення норм

адміністративного права, прийняті Конституційним Судом України, Верховним Судом України, а також акти, що роз'яснюють практику застосування актів управління; індивідуальні акти; акти застосування норм адміністративного права, наприклад: розгляд справ про адміністративне правопорушення у сфері насінництва та застосування заходів адміністративної відповідальності. Також варто зазначити, що, відповідно до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. № 2453-VI, рішення Верховного Суду України, прийняте за результатами розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для усіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначені норми права, для усіх судів України. Отже, встановлюється принципово новий підхід до обов'язковості судових рішень Верховного Суду України [46, с. 125–126].

Нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні здійснюється органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, а також наднаціональними суб'єктами регулювання: Організацією Об'єднаних Націй, СОТ та ін.

Вчені-правознавці В. Тацій та Ю. Тодика слушно зазначають, що завданням юридичної науки є «запропонувати ефективні механізми і юридичні засоби раціонального поєднання суспільних та особистих інтересів, вирішення конфліктів між реалізацією прав людини і додержанням суспільних інтересів» [47, с. 3–7]. Слід погодитися з думкою сучасних вчених-адміністративістів, що забезпечення балансу публічних та приватних інтересів і старанний підрахунок наслідків прийнятих рішень є основним завданням законодавця. Якщо ж цього не відбувається, адміністративно-правові норми перетворюються на важкі кайдани, бар'єри, що перешкоджають реалізації прав господарюючих суб'єктів і громадян та розвитку суспільства в цілому [48, с. 10]. Як справедливо зазначає Ю. М.

Козлов, суть регулювання полягає «в упорядкуванні, налагодженні, в напрямку руху і розвитку, у встановленні правильної взаємодії, у створенні умов нормальної роботи» [49, с. 28]. Таким чином, головне завдання при здійсненні адміністративно-правового регулювання – домогтися навести лад там, де без застосування заходів регулювання відбувається розбалансування інтересів суспільства та держави, що є шкідливим для обох [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Правове регулювання у сфері розвитку агропромислового комплексу, галуззю якого є насінництво, в першу чергу здійснюється на підставі норм Конституції України. Адміністративно-правове регулювання здійснюється на підставі ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», «Про карантин рослин», «Про охорону прав на сорти рослин» та інших нормативно-правових актів. Серед міжнародних актів, що встановлюють порядок здійснення діяльності в зазначеній галузі, провідне місце належить угодам у рамках Світової організації торгівлі (СОТ). З 16 травня 2008 року Україна набула повноправного членства у СОТ. Головною складовою нормативно-правової бази СОТ є такі угоди: Генеральна Угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ), Генеральна Угода з торгівлі послугами (ГАТС), Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), Угода про вирішення спорів, Угода про сільське господарство, Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, Угода про технічні бар'єри в торгівлі, Угода про правила походження, Угода про процедури імпортного ліцензування, Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи, Угода про субсидії та компенсаційні заходи, Угода про захисні заходи [51].

Сучасний стан економіки України вимагає проведення глибоких та всеосяжних реформ, у тому числі й в агропромисловому комплексі. Зміни в адміністративно-правовому регулюванні мають частково торкнутися митної політики держави в зазначеній галузі. Україна впродовж останніх років здійснює поступову лібералізацію на аграрному ринку та йде шляхом зниження рівня захисту для ряду продукції вітчизняних товаровиробників, і

має намір продовжувати йти цим шляхом. Це відбувається з багатьох причин економічного характеру, та на підставі зафіксованих у нормативних актах вимог. Передумовами такої лібералізації є процеси, що відбуваються в рамках СОТ, а також на тлі зближення ринків сільськогосподарської продукції України з ЄС, і інтерес до подальшої лібералізації торгівлі в рамки двосторонніх угод. Для споживачів таке пом'якшення державної політики в аграрному секторі забезпечить більш рівний розподіл реальних доходів у відносному вираженні завдяки зниженню кінцевих цін на продукцію. А для виробників лібералізація сільськогосподарського сектора зменшить нерівність доходів між різними секторами економіки в абсолютному вираженні, оскільки великі та заможні підприємства отримують більшу частину прибутку в надлишку в результаті поточної цінової підтримки у зв'язку з їх високою часткою у виробництві. Ще один важливий ефект такої державної політики полягає в можливості зменшити субсидування сільського господарства, що вилучає грошові ресурси з інших галузей економіки як безпосередньо – через переведення грошових коштів платників податків, так і побічно – через вплив на фактори ринків виробництва.

Оскільки галузь насінництва безпосередньо стосується, у тому числі й переміщення товарів та послуг через митний кордон України, вважаємо за необхідне розглянути питання митного регулювання в зазначеній сфері, де основними нормативно-правовими актами з питань регулювання суспільних відносин є такі:

- Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983, до якої Україна приєдналася відповідно до Указу Президента України “Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів” від 17.05.2002 № 466/2002;

- Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI зі змінами та доповненнями;

- ЗУ «Про Митний тариф України» від 19.09.2013 № 584-VII зі змінами

та доповненнями;

- ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 № 2806-IV зі змінами та доповненнями;

- ЗУ «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-XII зі змінами та доповненнями;

- Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі, ратифікований Верховною Радою України згідно із Законом від 10.04.2008 № 250-VI [52].

На виконання зобов'язань, взятих на себе Україною в рамках міжнародних угод, зокрема Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, у 2012 році було прийнято нову редакцію Митного кодексу. Даний документ є основним нормативним актом у сфері митної справи. При прийнятті Кодексу законодавець ставив за мету здійснити реформу митної служби, а також привести вітчизняне законодавство до стандартів Всесвітньої митної організації, зокрема гармонізувати та спростити митні процедури та підвищити рівень безпеки за рахунок імплементації міжнародних стандартів. Професор Д.В. Приймаченко серед позитивних новацій, встановлених Митним кодексом, виділяє такі: запровадження інституту уповноваженого економічного оператора, нормативне забезпечення використання інформаційних технологій у митній діяльності, запровадження компромісу в митній справі, суттєве спрощення процедур проходження митних формальностей та ін. [53, с. 261].

Ставки ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України, визначаються ЗУ «Про Митний тариф України» та додатком до нього. Даний закон був прийнятий на виконання вимог Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів та на виконання зобов'язань, взятих на себе Україною в рамках членства в СОТ, задля приведення українського законодавства до міжнародних норм та стандартів, побудований на базі Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, що була оновлена

відповідно до Гармонізованої системи опису та кодування товарів та Комбінованої номенклатури Європейського Союзу. Метою ЗУ «Про Митний тариф України» є нормативне забезпечення митно-тарифного регулювання з встановленням одноманітності в товарних кодах України та країн-партнерів під час митного оформлення вантажів, сталого порядку ведення статистики та забезпечення актуальності статистичних даних, стандартизації документів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, спрощення та прискорення процедури митного оформлення вантажів. Закон складається з 3 статей, які містять загальні положення про митний тариф, порядок встановлення та внесення змін стосовно ставок ввізного мита, прикінцеві положення та Додаток до закону, в якому безпосередньо визначаються ставки митних платежів на товари, що ввозяться на митну територію України.

З метою вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в частині митно-тарифного регулювання, на нашу думку, існує необхідність внесення таких змін до тексту ЗУ «Про Митний тариф України». В першу чергу, для удосконалення та розвитку правозастосовної практики, є доцільними певні зміни внутрішньої структури документа. А саме, відповідно до міжнародної практики та нормотворчої традиції, що склалася в Україні, Митний тариф України, який визначає ставки ввізного мита, варто закріпити не в Додатку, а безпосередньо в тексті самого закону. Також до структури вищезгаданого нормативно-правового акта варто додати такі елементи: преамбулу із визначенням сфери дії закону, мету та завдання, визначення основних термінів, а також особливості застосування окремих ставок ввізного мита. Крім того, назву закону варто сформулювати як «Про Митний тариф», з метою уникнення тавтології, оскільки мова йде про такий нормативно-правовий акт, як Закон України, що вже свідчить про те, що зоною його застосування є територія України.

ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» встановлює правові та організаційні основи діяльності суб'єктів владних повноважень у частині видачі документів дозвільного характеру у сфері

господарської діяльності [54].

Одним з головних завдань, що постають перед українським законодавцем у сфері насінництва, є необхідність побудови чіткої та ефективної системи сертифікації насіння, що має кінцевою метою забезпечення вітчизняних фермерів насінням належної якості. Сертифікація насіння, у свою чергу, є процесом, що гарантує забезпечення якості насінневої продукції. Насіння та садивний матеріал, що призначені для споживання на внутрішніх або міжнародних ринках, оглядаються та контролюються посадовими особами органів, на які державою покладено обов'язки та повноваження у сфері реалізації державної політики в галузі насінництва та розсадництва, з метою гарантування високої якості продукції та захисту споживачів. Контроль за якістю насіння здійснюється за такими етапами:

- здійснення контролю за насінням попередніх поколінь;
- проведення інспекцій на місцях у процесі розмноження задля забезпечення сортової чистоти та запобігання забрудненням;
- відбір контрольних зразків районowanego насіння для перевірки на відповідність вимогам та характеристикам сорту;
- проведення лабораторного тестування якості насіння.

Серед усіх правових норм, що стосуються регулювання в галузі насінництва, питання сертифікації насінневої продукції є найбільш різноманітним. Майже усі держави розробили свої власні стандарти сертифікації насіння, деякі держави прийняли Насінневі Схеми ОЕСР в якості загальнообов'язкових. В деяких державах дотримуються поглядів, що сертифікація має здійснюватися на добровільних засадах (США та інші), в інших країнах сертифікація є обов'язковою (Україна). Деякі схеми сертифікації побудовані на контролі генетичних характеристик, тоді як інші доповнено лабораторними перевірками таких параметрів, як мінімальна схожість, мінімальна аналітична чистота і здоров'я насіння. В Україні застосовуються Насінневі Схеми ОЕСР, відповідно до ЗУ «Про приєднання

України до Схеми сортової сертифікації насіння зернових культур, Схеми сортової сертифікації насіння кукурудзи та сорго Організації економічного співробітництва та розвитку» від 15.02.2011 № 3019-VI. Відповідно до тексту угоди, головною метою Схем ОЕСР сортової сертифікації насіння є заохочення використання насіння незмінно високої якості країнами-учасницями. Схеми ОЕСР уповноважують використання етикеток та сертифікатів для насіння, виробленого та підготовленого для міжнародної торгівлі відповідно до встановлених принципів [55; 56]. Згідно зі ст. 5 вищезгаданого нормативного акта, дані схеми базуються на таких принципах:

- включають в себе тільки ті сорти, що є офіційно визнаними як відмінні й мають прийнятну цінність у щонайменш одній країні-учасниці, за винятком процедури відхилення, зазначеної у Додатку V-A. Назви таких сортів публікуються в офіційних переліках;

- усе виготовлене сертифіковане насіння повинно мати прямий зв'язок через одне або декілька поколінь з автентичним базовим насінням сорту. Кількість поколінь, дозволена для видів або сортів перехресного запилення, має бути суворо обмеженою. Основним фактором, що визначає стандарт для сертифікованого насіння, є сортова чистота базового насіння, тому для базового насіння були приписані спеціальні тести. Задовільні умови для виготовлення та обробки базового та сертифікованого насіння повинні забезпечуватись та перевірятись польовими інспектуваннями та пост-контрольними тестами;

- пост-контрольне тестування проводиться, щоб підтвердити задовільне виконання Схем. Зокрема, такі тестування мають на меті визначення того, що характер сортів залишився без змін у процесі розмноження, а також забезпечення перевірки ідентифікації сорту та чистоти окремих партій насіння [55].

В. В. Хареба під схемами сортової сертифікації насіння, призначеного для міжнародної торгівлі, розуміє набір процедур, методів і прийомів, за

допомогою яких здійснюється моніторинг якості насіння у процесі розмноження і які гарантують підтримання та збереження як достовірності сорту, так і сортової чистоти [57, с. 51].

Насінневі Схеми ОЕСР закладають міжнародну основу для сертифікації насінневого матеріалу та спрямовані сприяти торгівлі насінням шляхом зниження технічних бар'єрів, підвищення прозорості та зниження операційних витрат. Насінневі Схеми ОЕСР були створені в 1958 році з метою заохочення використання насіння незмінно високої якості в країнах-учасниках. В даний час 58 держав з усього світу використовують у своїй правозастосовчій практиці одну чи більше Насінневих Схем ОЕСР.

Встановлювані насінневими схемами ОЕСР правила поширюються на сім груп, залежно від сільськогосподарської культури, та являють собою сім різних окремих схем. Правила регулярно оновлюються відповідно до потреб країн-членів. В останні роки Насінневі Схеми ОЕСР стикаються з рядом проблем, у тому числі щодо отримання дозволів компаній для виконання деяких заходів по сертифікації насіння, розмноження насіння за кордоном і перехід до промислових обсягів виробництва насінневого матеріалу. Деякі з цих проблем є наслідком мінливості зв'язків та відповідних обов'язків державного та приватного секторів економіки. Ще однією причиною постійного вдосконалення схем є новітні науково-технічні розробки, які мають бути враховані при виробництві.

Змістове наповнення Насінневих Схем ОЕСР відбувається відповідно до певних критеріїв. Зміни пропонуються певною країною-учасницею Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), якою надається опис національної системи сертифікації насіння і копія національних правил та процедур, що регулюють реєстрацію сортів та сертифікації насіння. При розгляді питання Організацією (ОЕСР) приділяється увага національним правилам країни щодо попереднього кадрування, ізоляції, перевірка стандартів сортової ідентичності та сортової чистоти. Країна також надає документи на підтвердження, що національний

перелік різновидів сортів містить тільки ті сорти, які відповідно до міжнародних рекомендацій є відмінними, однорідними і стабільними. Також відповідний сорт має бути доступний для вирощування та використання в сільському господарстві, що в поєднанні з вищезазначеним забезпечує гармонізацію стандартів сертифікації насіння. Після виконання цих рекомендацій та внесення змін до Насінневих Схем ОЕСР, визначені відповідними схемами правила стають обов'язковими до застосування усіма іншими країнами-учасницями ОЕСР.

Успіх міжнародної сертифікації насіння залежить від тісної та злагодженої співпраці між усіма учасниками правовідносин – кожною країною-учасницею в особі уповноважених органів, вітчизняними виробниками насіння та супроводжуваними організаціями. Часті зустрічі між органами країн-учасниць забезпечують своєчасний обмін інформацією, обговорення проблем і сприяють підготовці нових правил і оновлень насінневих схем.

Фітосанітарні заходи полягають у законодавчій, регуляторній та процедурній діяльності органів державної влади, спрямованої на обмеження та запобігання імпорتنій та внутрішній торгівлі певними видами рослин чи продуктами рослинного походження. Дані заходи застосовуються для запобігання поширенню рослинних шкідників через міжнародні кордони або обмеження негативного впливу на економіку шляхом регулювання поширення карантинних шкідливих організмів. Такі заходи здійснюються із розуміння необхідності мінімізувати втрати, яких зазнають учасники правовідносин у зв'язку із введенням певних обмежень на виробництво та торгівлю.

На міждержавному рівні дані питання міжнародної торгівлі визначаються відповідно до принципів, встановлених Угодою про застосування санітарних та фітосанітарних заходів Світової організації торгівлі (СОТ). Дана угода дозволяє країнам встановлювати свої власні фітосанітарні заходи, за умови, що своїм підгрунтям вони будуть мати

аргументовану наукову основу. В тексті угоди зазначено, що «будь-який санітарний чи фітосанітарний захід має застосовуватися лише в обсязі, необхідному для захисту життя чи здоров'я людини, тварин чи рослин, базуватися на наукових принципах, і щоб його дія не продовжувалася без достатніх наукових обґрунтувань. Також члени СОТ повинні забезпечити, щоб їхні санітарні та фітосанітарні заходи не створювали свавільної або невиправданої дискримінації між членами СОТ, на території яких існують ідентичні чи аналогічні умови, включаючи свої власні території та території інших членів СОТ. Санітарні та фітосанітарні заходи не повинні застосовуватися у спосіб, який являє собою приховане обмеження міжнародної торгівлі» [58].

Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів обмежує їх невиправдане застосування з метою захисту торгівлі. Метою угоди є збереження суверенного права будь-якого уряду забезпечувати високий рівень охорони здоров'я та вживати для цього заходи, які він вважатиме за доцільне, але дана угода виступає у вигляді запобіжного заходу, щоб ці суверенні права не використовувались не за призначенням і не призводили до непотрібних бар'єрів у міжнародній торгівлі.

Угода водночас закликає уряди створити національні санітарні та фітосанітарні заходи відповідно до міжнародних стандартів, керівних принципів та рекомендацій. Міжнародні стандарти можуть мати пріоритет над національними стандартами деяких країн, але Угода дозволяє урядам вирішувати, які стандарти використовувати – національні або міжнародні.

Міжнародна конвенція про захист рослин (МКЗР) у даний час є єдиним основоположним документом щодо міжнародних стандартів, що визнається Угодою про застосування санітарних та фітосанітарних заходів. Ці стандарти використовуються для гармонізації фітосанітарних заходів у всьому світі з метою запобігання інтродукції та поширенню шкідників рослин, рослинних продуктів та інших об'єктів регулювання, а також покликані заохочувати відповідні заходи для їх контролю.

Основою для розробки національних фітосанітарних заходів встановлюється МКЗР. Конвенція регулюється Комісією з фітосанітарних заходів, яка приймає міжнародні стандарти з фітосанітарних заходів. У даний час 177 національних урядів дотримуються МКЗР.

В рамках МКЗР передбачено три основні напрями регулювання торгівлі насінням:

- 1) розробка і впровадження міжнародних стандартів з фітосанітарних заходів;
- 2) обмін офіційною фітосанітарною інформацією для сприяння торгівлі;
- 3) масштабна програма з надання допомоги країнам, що розвиваються, в нарощуванні їх національного потенціалу, для виконання ними міжнародних зобов'язань у сфері фітосанітарного регулювання [59].

У сільському господарстві відбувається постійний процес з розробки та виведення нових сортів рослин з поліпшеними характеристиками, такими, як збільшення врожайності або більш хворобо- і посухостійкості, що дозволяє поліпшити і урізноманітнити сільськогосподарське виробництво. Існують різні способи захисту нових сортів, у тому числі й шляхом патентного захисту. Угода СОТ «Про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» зобов'язує країни, що підписали її, впровадити систему для забезпечення захисту сортів рослин або через патенти, або *sui generis* ефективну систему, або завдяки їх комбінації [60].

Відповідно до положень Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин у 1961 році було утворено міжурядову організацію – Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV), мета якого полягає в забезпеченні функціонування ефективної системи охорони сортів рослин, яка б заохочувала розвиток нових сортів рослин на благо суспільства.

Конвенція є правовою основою адміністративного регулювання сферою у країнах-підписантах та сприяє заохоченню до розвитку селекції рослин шляхом забезпечення непорушності права інтелектуальної власності

селекціонерів на сорти рослин. Конвенцією визначено дії, які потребують дозволу селекціонера щодо насінневого матеріалу сорту і, за певних умов, щодо рослинного матеріалу, а саме: передбачає необхідність дозволу власника інтелектуальних прав для поширення сорту з комерційною метою. Відповідно до тексту Конвенції, право селекціонера надається, якщо сорт є: 1) новим; 2) відмінним; 3) однорідним; 4) стабільним. Право селекціонера не поширюється на дії, вчинені: 1) з приватною і некомерційною метою, 2) для експериментальних цілей і 3) з метою виведення інших сортів. Як і усі права на інтелектуальну власність, селекціонерам права надаються протягом обмеженого періоду часу, в кінці якого захищені сорти переходять у суспільне надбання [61].

В рамках Конвенції її учасники, що заявили про свій намір захищати селекціонерів на основі принципів, визначених документом, отримують всесвітнє визнання і підтримку. Національні селекціонери мають можливість отримати належний захист своїх прав на території інших держав-членів, а іноземні селекціонери – забезпечені стимулом для інвестицій в селекцію рослин і випуск нових сортів на території країни. Досвід забезпечення Конвенцією охорони сортів рослин довів її ефективність та сприяв поліпшенню доступу до іноземних сортів рослин, розробки більш ефективних програм вітчизняної селекції та збільшення кількості нових сортів у цілому. Високої ефективності функціонування системи захисту прав інтелектуальної власності на сорти рослин вдалося досягти, у тому числі, за рахунок сприяння обміну інформацією, надання інструктивних та інформаційних матеріалів, таких як пояснювальні записки, інформаційні документи, посібники і електронні бази даних.

В Україні охорона права інтелектуальної власності на сорти рослин також здійснюється на підставі ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин», яким регулюються майнові і особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин [18]. Законом визначено хто має право вважатися власником

сорту, а саме фізичні та юридичні особи; встановлено рівні права як для громадян України, так і для іноземних громадян та осіб без громадянства. Даним нормативним актом також охоплено питання захисту права інтелектуальної власності на сорти рослин та визначено відповідальність за порушення таких прав.

На виконання ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» КМУ було прийнято постанову «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про охорону прав на сорти рослин». Постановою було затверджено Положення «Про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин», яким визначено правовий статус представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, які виступають від імені селекціонерів (авторів сортів), заявників (осіб, які подали заявку на сорт рослин) та власників сортів у відносинах, що регулюються Законом України «Про охорону прав на сорти рослин»; визначено права та обов'язки представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, а також порядок набуття та припинення права на зайняття ними даним видом діяльності. Також постановою затверджено Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на сорти рослин [62].

Іншим підзаконним нормативно-правовим актом, що був прийнятий на виконання ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин», є постанова КМУ «Про затвердження Порядку видачі примусової ліцензії на використання сорту рослин», якою визначено, що видачу примусової ліцензії на використання сорту рослин здійснює уповноважений на це КМУ державний орган, а саме – Держветфітослужба. Крім того, встановлено строк дії примусової ліцензії на період до чотирьох років (у межах строку дії патенту) з мотивів надзвичайної суспільної необхідності та за умови введення воєнного чи надзвичайного стану з виплатою відповідної компенсації володільцю патенту на сорт. Даною постановою Держветфітослужбі надано право вимагати від володільця патенту на сорт надати на прийнятних фінансових умовах у розпорядження ліцензіата матеріал для розмноження сорту в обсягах,

достатніх для належного здійснення прав, наданих примусовою ліцензією [63].

Здійснюючи аналіз нормативно-правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин, варто зазначити, що загальні засади також закріплено Цивільним (ЦКУ) та Господарським (ГКУ) кодексами України. Зокрема, ст. 485–488 глави 42 Право інтелектуальної власності на сорти рослин ЦКУ визначено види прав інтелектуальної власності: особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, що засвідчуються державною реєстрацією, та майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин та на поширення сорту рослин, що засвідчуються патентом та державною реєстрацією відповідно. Визначено коло суб'єктів прав інтелектуальної власності на сорт рослин, а саме: автор сорту рослин та інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин за договором чи законом. Міститься перелік майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, засвідчених патентом, зокрема: право на використання сорту рослин, придатного для поширення на території України; виключне право дозволяти використання сорту рослин; виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, у тому числі забороняти таке використання; встановлюється строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин [64]. Варто зазначити, що перелік цих прав не є вичерпним. Також Господарським кодексом закріплено засади використання прав інтелектуальної власності у господарській діяльності. А саме: ст. 154 ГКУ визначає коло правових норм, які застосовуються при здійсненні регулювання відносин щодо використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності, та ст. 155 ГКУ містить невичерпний перелік об'єктів прав інтелектуальної власності у сфері господарювання, та, зокрема, визначає сорти рослин [65].

Основною угодою, що на міжнародному рівні регулює відносини щодо рослинних генетичних ресурсів, є Міжнародний договір «Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського

господарства». Даний нормативний акт є юридично обов'язковим міжнародним документом (для країн, які ратифікували дану угоду), що регулює доступ і спільне використання вигод щодо рослинних генетичних ресурсів для виробництва продовольства і ведення сільського господарства.

Міжнародний договір набрав чинності в червні 2004 року, а його метою було визначено збереження і стале використання рослинних генетичних ресурсів для виробництва продовольства і ведення сільського господарства, а також справедливе та рівне використання вигод та стійкого розвитку сільського господарства і забезпечення продовольчої безпеки, відповідно до Конвенції про біологічне різноманіття. Він був укладений в рамках Продовольчої та сільськогосподарської організації під патронатом ООН з метою сприяння обміну рослинним генетичним матеріалом для наукових досліджень і селекції, а також дотримання балансу інтересів усіх залучених зацікавлених сторін, у тому числі комерційних селекціонерів і фермерів. Країни-учасниці Міжнародного договору, погоджуючись забезпечити доступ між країнами до 64 з найбільш важливих харчових і кормових культур, створили глобальний генофонд, який отримав назву Багатостороння система доступу та спільного використання вигод. Полегшений доступ до рослинних генетичних ресурсів для виробництва продовольства і ведення сільського господарства забезпечується відповідно до Стандартної угоди про передачу матеріалу 2006 року, яка на теперішній час отримала широке застосування [66].

Міжнародний договір передбачає права інтелектуальної власності на нові сорти рослин, отриманих з матеріалу від Багатосторонньої системи доступу та спільного використання вигод, з метою компенсувати витрати селекціонерів. У той же час він запускає спільне використання грошових і негрошових вигод для фермерів, що є особливо актуальним для країн, що розвиваються. На практиці будь-яке обмеження для подальших досліджень і виробництва комерціалізованого продукту з матеріалу, отриманого від Багатосторонньої системи доступу та спільного використання вигод (як

правило, новий сорт рослин), вимагає обов'язкового внеску у багатосторонній Фонд спільного використання вигод. Цей фонд також відкритий для добровільних внесків від приватного сектора і грантів організацій-донорів. Ресурси Фонду спільного використання вигод управляються сторонами-учасницями Міжнародного договору для фінансування проектів у країнах, що розвиваються, з метою збереження та сталого використання різноманітності сільськогосподарських культур.

Міжнародний договір заохочує захист прав фермерів шляхом закріплення переліку заходів, що не є вичерпним, які повинні взяти на себе національні уряди країн-підписантів. Такими заходами є охорона традиційних знань, що стосуються рослинних генетичних ресурсів для виробництва продовольства і ведення сільського господарства; право на справедливий розподіл вигод і право на участь у національному процесі прийняття рішень, пов'язаних з рослинними генетичними ресурсами для виробництва продовольства і ведення сільського господарства.

Незважаючи на визначне місце, що займає Міжнародний договір «Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства» в системі міжнародного нормативно-правового регулювання, та його значення, у тому числі й для розвитку насінництва в нашій державі, на сьогоднішній день Україна до нього не приєдналася. Зважаючи на це, а також, оскільки положення Міжнародного договору «Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства» повністю відповідають інтересам України та світового співтовариства, було б доцільним приєднатися до даної угоди.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює правовідносини у сфері обігу ГМО, є Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів». Так, вищезгаданим законом врегульовано відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та

споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорту, експорту, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки [67].

Законом України від 26.12.2002 № 411-IV «Про насіння і садивний матеріал» визначено основні засади виробництва та обігу насіння і садивного матеріалу, а також порядок здійснення державного контролю за ними. Дія цього Закону не поширюється на обіг насіння і садивного матеріалу генетично модифікованих організмів (рослин), що регулюється спеціальним законодавством [20].

У ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» вжито поняття Реєстр сортів рослин України, проте в тексті закону його визначення не розкрито повною мірою. На виконання цього закону КМУ було затверджено Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Так, Реєстр сортів визначено як офіційний документ, котрий містить відомості про сорти рослин, а також про державну реєстрацію майнового права інтелектуальної власності. Адміністрування Реєстру здійснюється Держветфітослужбою, котра здійснює постійне зберігання відповідних відомостей на електронних та паперових носіях; на підставі даних з Реєстру сортів рослин щороку видає Каталог сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Держветфітослужба приймає рішення про державну реєстрацію сорту та про державну реєстрацію прав на сорт і сплату відповідного збору на підставі позитивного результату кваліфікаційної експертизи щодо рівня його урожайності, після чого заносить відомості про сорт до Реєстру сортів. Після завершення зазначеної процедури, тобто від дати державної реєстрації сорту, Держветфітослужбою в місячний строк видається Свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин особі, яка має право на його одержання, або надсилається за адресою, зазначеною у заявці. Свідоцтво видається за затвердженим зразком, згідно з додатком 2

Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні [68].

Наступним нормативно-правовим актом, що безпосередньо пов'язаний з адміністративно-правовим регулюванням у галузі насінництва, є ЗУ «Про карантин рослин». Ним визначено правові, організаційні та фінансово-економічні основи карантину рослин, повноваження органів державної влади, їх посадових осіб, права і обов'язки юридичних та фізичних осіб, спрямовані на запобігання занесенню та поширенню відсутніх на території України регульованих шкідливих організмів, і становить частину законодавства України щодо захисту життя та здоров'я рослин [29]. На виконання ЗУ «Про карантин рослин» КМУ було прийнято постанову «Про деякі питання реалізації Закону України «Про карантин рослин» від 12 травня 2007 р. № 705. Постановою було затверджено: Порядок проведення огляду, обстеження, аналізу, фумігації (зnezараження) та інспектування (оформлення фітосанітарного та карантинного сертифікатів) об'єктів регулювання у сфері карантину рослин; Порядок оформлення карантинного дозволу; перелік об'єктів регулювання у сфері карантину рослин [69; 70].

Перебуваючи у процесі становлення, адміністративне законодавство України у сфері насінництва не є досконалим та потребує подальшого розвитку. Зокрема, спостерігаються прогалини, неузгодженість його норм, дублювання функцій різних органів влади.

Стосовно неузгодженості норм законодавства варто зазначити різне визначення поняття «насіння». Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», насіння – це генеративні і вегетативні органи рослин, що використовуються для їх відтворення [20], у той час як ст. 1 ЗУ «Про карантин рослин» трактує поняття насіння, як насінневий матеріал, не призначений для споживання та переробки [29]. Таке неузгодження викликає плутанину та складнощі при застосуванні законодавства. Зважаючи на це є необхідність внести зміни до зазначених нормативно-правових актів та затвердити в українському законодавстві єдине узгоджене визначення

терміна «насіння». Стосовно понятійного апарату варто зазначити, що наведене у ЗУ «Про карантин рослин» визначення фітосанітарних заходів є не досить вдалим. Оскільки під заходами зазвичай розуміють сукупність дій, засобів для досягнення, здійснення чогось [37, с. 733], то трактування фітосанітарних заходів, як будь-яких заходів, включаючи усі відповідні закони, інші нормативно-правові акти, фітосанітарні правила, вимоги та процедури [29] є лінгвістично неправильним. Також було б доцільно закріпити у вищезгаданому законі принципи розробки та запровадження фітосанітарних заходів.

Норми адміністративного права регулюють адміністративно-правові відносини, якими є суспільні відносини, що виникають у сфері виконавчої влади, реалізація яких при невиконанні забезпечується державним примусом [71]. Особливістю адміністративно-правових відносин є те, що ці відносини виникають у процесі державного управління, їх обов'язковим суб'єктом виступає орган, наділений владними повноваженнями. Суб'єктом адміністративно-правових відносин є, з одного боку, орган державної влади, з іншого – будь-яка фізична або юридична особа, визначена нормою адміністративного права [71]. Завдання законодавця – забезпечити баланс інтересів усіх суб'єктів адміністративних відносин. Суб'єкти владних повноважень мають забезпечити відсутність дискримінації, прозорість своєї діяльності та інформування про заходи, що застосовуються на державному рівні, які мають бути найменш обмежувачими, проте здатними до належного захисту суспільних інтересів.

Сучасний стан нормативно-правової бази адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва характеризується недосконалістю, деякою неузгодженістю між нормами та необхідністю подальшого розвитку. Можна виділити такі напрями вдосконалення законодавства, що регулює адміністративні відносини у сфері насінництва:

- вдосконалити понятійний апарат шляхом запровадження коректних визначень термінів та їх узгодження між різними нормативно-правовими

актами;

- визначити, на рівні закону, основні принципи розробки та запровадження державними органами адміністративних заходів;

- внести зміни до ЗУ «Про митний тариф України», а саме: закріпити митний тариф України, який визначає ставки ввізного мита, не в Додатку, а безпосередньо в тексті закону, а також додати до тексту закону такі структурні елементи, як преамбулу із визначенням сфери дії закону, мету та завдання, визначення основних термінів, а також особливості застосування окремих ставок ввізного мита. Змінити назву закону на «Про митний тариф», задля уникнення тавтології;

- ратифікувати Міжнародний договір Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства.

2.2. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні

Суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва доцільно поділити на три групи:

1. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання, наділені владними повноваженнями щодо галузі насінництва безпосередньо, тобто органи та посадові особи виконавчої влади спеціальної компетенції, наділені правами та обов'язками щодо державного управління, сертифікації, надання державної підтримки, здійснення нагляду (контролю), накладання стягнень за порушення законодавства у сфері селекції, насінництва та розсадництва.

2. Суб'єкти, наділені владними повноваженнями, проте такі, що не здійснюють безпосередньо адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, тобто органи та посадові особи загальної компетенції: суб'єкти виконавчої, законодавчої, судової влади та місцевого самоврядування, котрі уповноважені на реалізацію норм права та взаємодіють із суб'єктами

адміністративно-правового регулювання спеціальної компетенції (в галузі насінництва).

3. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, що не наділені владними повноваженнями, тобто учасники правовідносин, що здійснюють виробництво, зберігання, переробку, реалізацію насіння та садивного матеріалу.

Аналізуючи правовий статус суб'єктів правовідносин у галузі насінництва та їх місце в системі органів державної влади, є необхідним визначити ключові поняття стосовно функціонування органу, а також співвідношення визначення діяльності суб'єкта правовідносин, його повноважень та функцій, зважаючи, що останні є невід'ємною складовою змісту діяльності суб'єкта владних повноважень [72, с. 14].

Одним з основних елементів, що характеризує правовий статус органу державної влади, визначає його місце та призначення в системі державного управління, виступає компетенція. В науковій літературі під компетенцією органу державної влади розуміють сукупність його прав, обов'язків та кола підвладних йому питань, покладених на орган функцій, поставлених завдань, територія його діяльності та передбачена законодавством відповідальність [73, с. 30].

Далі, розглядаючи складові компетенції, а саме – повноваження, буде доречним навести наукове визначення даного поняття. На думку вченого А. Т. Комзюка, повноваження є тим, що орган влади може зробити, яке коло заходів може та уповноважений застосовувати [74, с. 48]. Академік В. Б. Авер'янов визначає повноваження як форму правового опосередкування (закріплення) функцій [75, с. 25], чим підкреслює спорідненість та невід'ємність понять «повноваження» та «функції».

Під функціями управління в науковій літературі розуміється спеціалізована частина управлінських дій, які можна охарактеризувати як типові, регулярні та стабільні види діяльності суб'єкта управління, що відрізняються однорідністю цілей або дій [76].

Для діяльності будь-якого суб'єкта владних повноважень є характерним наявність визначеного заздалегідь очікуваного результату – мети, для досягнення якої, у свою чергу, є необхідним вирішення ряду завдань. Повертаючись до аналізу правової природи функцій, варто зауважити, що їх призначення полягає в досягненні мети діяльності державного органу. Функції управління залежно від мети, що стоїть перед органом, наповнюються певним змістом та трансформуються у спеціальні функції, котрі властиві окремо визначеному суб'єкту регулювання [77, с. 32].

Аналізуючи правове становище суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, необхідно розглянути їх організаційну структуру, яка визначається згідно з положенням про діяльність відповідного суб'єкта владних повноважень та включає в себе: порядок створення органу, визначення переліку посад, порядок призначення осіб на посади та їх заміщення, структуру органу влади.

Суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва несуть відповідальність у випадках порушення законності, прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у процесі реалізації своїх функцій. Відповідно до ч. 2. ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [78].

Зважаючи на специфіку правовідносин у галузі насінництва, що виражається в необхідності тісного міжнародного співробітництва, ряд регулюючих функцій, включаючи забезпечення доступу виробників насіння до якісного матеріалу, регулювання торговельних правовідносин, відповідно до ряду міжнародних конвенцій та договорів, покладається на міжнародні організації. Ці організації покликані забезпечити баланс інтересів усіх учасників правовідносин, таких як селекціонери, виробники та споживачі насіння та садивного матеріалу, шляхом формування міжнародної нормативно-правової бази. Вважаємо за доцільне виділити основні

міжнародні організації в галузі насінництва:

- Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), до відання якої належить розробка та запровадження всесвітньо визнаних Насінневих Схем, що мають ключове значення для міжнародної торгівлі;

- Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (ISTA), покликана забезпечити розробку всесвітньо визнаних стандартів та процедур здійснення тестування насіння;

- Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV) забезпечує захист прав інтелектуальної власності селекціонерів;

- Міжнародна федерація насіння (ISF) забезпечує співробітництво та співпрацю між учасниками правовідносин у галузі насінництва на глобальному рівні, сприяє веденню торгівлі та вирішенню спорів в арбітражному порядку;

- Продовольча та сільськогосподарська організація Організації Об'єднаних Націй (FAO) готує міжнародну нормативно-правову базу з питань, що стосуються забезпечення здоров'я рослин, проведення фітосанітарних заходів, порядку використання пестицидів, а також окремих питань з торгівлі насінням.

Зупинимося більш детально на діяльності вищезгаданих міжнародних організацій.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – міжнародна організація, що була заснована в Парижі (Франція) в 1961 р., та покликана координувати економічну політику держав-членів, а також організовувати співробітництво з іншими країнами. На сьогоднішній день пріоритетними напрямками роботи організації є такі: відновлення довіри ринків та ринкових інститутів; оздоровлення фінансового сектора як основи для подальшого стійкого економічного зростання; підтримка інновацій, екологічно чистих стратегій «зеленого зростання» і розвиток країн з економікою, що розвивається; забезпечення можливостей особистісного та професійного розвитку людей, незалежно від їх віку [79]. Станом на сьогодні

Україна не є членом ОЕСР, проте знаходиться у стані тісної співпраці з організацією, зокрема 22 квітня 2015 р. було підписано План з реалізації Меморандуму про взаєморозуміння щодо посилення співпраці між Урядом України та ОЕСР [80].

Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (ISTA) була заснована в 1924 році, основна мета якої полягає в розробці і затвердженні стандартизованих процедур відбору проб насіння і проведення тестування, а також сприяти однаковому застосуванню цих процедур оцінки насіння, призначених для поширення на міжнародному ринку. Це досягається за рахунок публікації міжнародних правил з контролю за якістю насіння, системи акредитації лабораторій міжнародними сертифікатами ISTA і поширення наукових та технічних знань у галузі насінництва. В даний час до складу ISTA входять 202 лабораторії, 42 персональних члени і 43 асоційованих члени з 77 країн [81].

ISTA були розроблені та затверджені правила, що визначають принципи і термінологічні визначення, в основу яких покладено докладні методи стандартизації, методи і процедури відбору проб насіння, тестування і звітності про результати. Тестування для контролю якості насіння, розроблених ISTA, ґрунтується на відборі проб; визначенні сортової чистоти; інших аналізах насіння; схожості; вологомісткості; життєздатності насіння; діагностичних тестах щодо здоров'я насіння і сортових тестів. Нещодавно правила ISTA були розширені, щоб включати в себе норми з виявлення генетично модифікованих організмів у насінні. Таким чином, методи в Правилах ISTA являють собою нормативні засади проведення аналізу з оцінки технічного і комерційного потенціалу насіння.

Одним із видів діяльності ISTA є робота з акредитації лабораторій для тестування насіння. В 1995 році Асоціацією було розроблено програму з проведення такої акредитації з метою зміцнення системи затверджених стандартизованих методів тестування і стандартних методів отримання результатів. Для отримання акредитації лабораторія повинна налагодити

систему забезпечення якості, пройти аудит і отримати задовільні результати тестування по програмі ISTA. Таким чином, система акредитації ISTA гарантує компетентність лабораторій, їх незалежність та неупередженість, відповідність єдиним загальним стандартам. Лише акредитовані ISTA лабораторії можуть видавати міжнародні сертифікати ISTA.

Вони гарантують: ідентичність партії насіння єдиним характеристикам; компетентність лабораторії, яка зробила аналіз; використання перевірених методів і стандартних одиниць; використання стандартних мов звітності. Сьогодні сертифікати Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння – ISTA – Orange International Seed Lot Certificate (OIC) широко використовуються для міжнародної торгівлі. Часто закони або інші нормативно-правові акти країн містять норми, що посилаються на Правила ISTA або OIC.

Розглядаючи органи, що займаються питаннями тестування насіння, варто також згадати Асоціацію офіційних аналітиків насіння (AOSA), яка є міжнародною організацією, що об'єднує лабораторії, здебільшого в Сполучених Штатах Америки та Канади. AOSA була створена для забезпечення однаковості та правильності застосування методів тестування насіння, оформлення результатів і звітів відповідно до вимог національного законодавства ряду країн. Правила тестування насіння AOSA визнаються більшістю держав завдяки забезпеченню ефективних методів тестування, які використовують стандартизовані лабораторії, і високому рівню компетентності аналітиків. Також AOSA впливає на законодавчий процес та допомагає в забезпеченні належного рівня актуальності та якості насінневого законодавства.

ISTA і AOSA забезпечують єдині стандартизовані методи оцінки та тестування насінневого матеріалу для галузі насінництва та забезпечують нагляд за системою підготовки фахівців-технологів відповідно до прийнятих стандартів. Для того щоб зменшити складності з інтерпретацією правил тестування насіння, обидві організації працюють разом, щоб узгодити

правила тестування насіння.

Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV) є міжурядовою організацією, яка була створена в 1961 році відповідно до Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин, зі штаб-квартирою в Женеві (Швейцарія). Мета діяльності UPOV полягає в забезпеченні і сприянні функціонування ефективної системи охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин з метою заохочення розвитку нових сортів рослин на благо суспільства [82].

Міжнародна федерація насіння (ISF) – міжнародна організація, членами якої є національні насінневі асоціації та насінневі компанії з більш ніж 70 країн світу. ISF представляє об'єднання спільноти учасників насінневих правовідносин на глобальному рівні, а також являє собою міжнародний форум, на якому обговорюються питання, що представляють інтерес для галузі насінництва.

Мета діяльності ISF полягає у такому: сприяння міжнародному руху насінневого матеріалу, пов'язаного з передовими технологіями; об'єднання та презентація галузі насінництва на глобальному рівні; поширення актуальної інформації серед своїх членів і просування інтересів та підвищення іміджу галузі насінництва. На виконання зазначеної мети ISF сприяє зміцненню співробітництва між національними та регіональними насінневими компаніями, а також взаємодіє з організаціями, що відповідають за міжнародні договори, конвенції та угоди в галузі насінництва.

Для сприяння міжнародній торгівлі насінням ISF було розроблено звід «комерційних законів», що включають в себе правила торгівлі та арбітражних процедур для вирішення спорів. Правила торгівлі покликані уніфікувати та стандартизувати договірні відносини між продавцями і покупцями насіння на міжнародному рівні. Вони постійно оновлюються відповідно до розвитку економіки і сучасних технологій. Правила торгівлі доповнено процедурними правилами для посередництва, примирення та / або арбітражу при вирішенні спорів з питань торгівлі та інтелектуальної

власності [83].

Продовольча та сільськогосподарська організація Організації Об'єднаних Націй (FAO) відіграє провідну роль у збереженні і використанні рослинних організмів для сталого збільшення сільськогосподарського виробництва. Організація являє собою форум для діалогу та обміну інформацією для встановлення міжнародних стандартів, а також надає технічну допомогу в розробці національної політики і законодавства для країн, формуванні міжнародної нормативно-правової бази.

Розвиток і зміцнення галузі насінництва є частиною програми FAO протягом тривалого часу і ключовим елементом у діяльності організації після прийняття Глобального плану дій по збереженню і сталому використанню генетичних ресурсів рослин для виробництва продовольства і ведення сільського господарства 1996 року. Даним документом було погоджено політику та програми для оптимального освоєння генетичних ресурсів рослин. Для своєчасного реагування на нові виклики у сфері продовольчої безпеки та в рамках питання зміни клімату в 2011 році було прийнято другий Глобальний план.

Задля сприяння в розвитку законодавчої бази та зміцнення аграрного потенціалу держав-членів FAO проводить таку діяльність:

– надає технічну допомогу при побудові національної політики в галузі виробництва насіння за допомогою налагодження діалогу за участю ключових зацікавлених сторін у державному і приватному секторі з вирішення таких питань: найефективніше використання коштів для розвитку галузі насінництва; визначення схем забезпечення якості насіння, включаючи контроль якості насіння і процедур виведення нових сортів; розвиток законодавства; послуги з поширення знань; розвиток трудових ресурсів; кредити і субсидії; оподаткування; міжнародне співробітництво та інше;

– сприяє розвитку насінництва на рівні певних регіонів шляхом надання технічної допомоги. Узгодженість правил торгівлі насінням дозволяє країнам з дефіцитом насіння легше торгувати з сусідніми країнами, що мають

надлишок насіння, сприяючи тим самим продовольчій безпеці усього регіону;

– надає допомогу державам-членам у розробці та вдосконаленні програм з виробництва насіння, а також забезпечує підтримку діяльності спеціалізованих науково-дослідних установ та підприємств [84].

Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, особливо актуальним видається вивчення досвіду співробітництва країн Європи з питань адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва. На Європейському континенті великий вплив на галузі народного господарства, зокрема насінництва, мають міжнародні організації. Однією з основних міжнародних організацій такого профілю є Європейська насіннева асоціація (ESA), яка об'єднує понад 35 членів – національних асоціацій, що представляють тисячі підприємств установ та організацій, які здійснюють свою діяльність у галузі насінництва та суміжних галузях, як з країн-членів ЄС, так і країн з поза меж Співтовариства. ESA здійснює свою діяльність у таких напрямках галузі насінництва: селекція, наукові дослідження, виробництво та маркетинг насіння сільськогосподарських, садових і декоративних видів рослин. ESA координує зусилля з держаними органами та їх посадовими особами, відповідальними за адміністративно-правове регулювання у сфері насінництва, з метою сприяння справедливому регулюванню в європейській насінневій галузі; дотримання прав суб'єктів насінництва на отримання доступу до насіння, виробленого за допомогою найбільш інноваційних технологій та методів виробництва; ефективного захисту прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Європейська насіннева асоціація була заснована в листопаді 2000 р. в результаті об'єднання чотирьох колишніх європейських насінневих асоціацій і окремих насінневих компаній в єдину загальноєвропейську організацію, яка репрезентувала собою європейську галузь насінництва в цілому.

До того часу існували такі організації: COSEMCO, утворена в 1961 р., що визначала своїм завданням сприяти торгівлі насінням; ASSOPOMAC

(1964 р.) – асоціація селекціонерів картоплі; AMUFOC (1970 р.) – асоціація насіння кормових сільськогосподарських культур; COMASSO (1977 р.) – професійне об'єднання селекціонерів; кожна з цих асоціацій були створені з метою здійснення представництва ключових напрямків насінневої галузі – селекції рослин, виробництва насіння та маркетингу. У 1998 р. ці асоціації почали процес злиття в єдину міжнародну організацію та заснували першу спільну організаційну структуру в якості платформи для подальшої спільної діяльності до повного злиття в ESA в 2000 році.

Європейській насінневій асоціації Королівським указом від 2 квітня 2002 року було надано правовий статус некомерційної Міжнародної асоціації (AISBL) відповідно до бельгійського законодавства [85].

Європейська насіннева асоціація була заснована в організаційно-правовій формі міжнародної некомерційної асоціації згідно з вимогами бельгійського законодавства до міжнародних некомерційних асоціацій. На сьогоднішній день штаб-квартира організації знаходиться в м. Брюсселі (Бельгія).

Членами ESA є насінневі асоціації, однак окремі компанії, що провадять свою діяльність у сфері насінництва, також можуть стати індивідуальними членами ESA за умови, що вони є членами принаймні однієї національної асоціації насіння, яка є членом асоціації ESA. Для того щоб набути членства в асоціації, будь-яка організація будь-якої держави-члена Європейського Союзу або Європейської економічної зони або будь-якої іншої європейської країни може звернутися з проханням про допуск в якості члена Асоціації через Генеральний секретаріат. За письмовою заявою на ім'я Генерального секретаріату Рада приймає остаточне рішення про прийняття або інше можливе рішення шляхом голосування, в якому беруть участь усі члени ESA. Також можливим є варіант, коли Рада, розглянувши кожен конкретний випадок, надає статус асоційованого члена без права голосу для претендента з неєвропейських країн, пов'язаних із насінневою галуззю або інших третіх сторін. ESA у своїй діяльності взаємодіє з політичними і

адміністративними органами Європейського Союзу, країн Європейської економічної зони та інших країн регіону з метою сприяння розвитку і захисту насінневого сектора народного господарства, зокрема в питаннях, що стосуються захисту інтелектуальної власності та розвитку селекції рослин і виробництва насіння.

Усі члени Європейської насінневої асоціації мають право брати участь в Генеральній Асамблеї, пропонувати питання для внесення до порядку денного роботи Генеральної Асамблеї і брати участь у голосуванні Генеральної Асамблеї відповідно до положень, викладених у статуті ESA. Кожен член зобов'язується сприяти досягненню цілей ESA, як це визначено статутом і відповідно до процедур, визначених Асоціацією, а також сплачувати членські внески, сума яких встановлюється Генеральною Асамблеєю.

Членство в Європейській насінневій асоціації втрачається у випадках, коли фізична чи юридична особа перестає існувати або після відставки. Відставка повинна бути оформлена в письмовій формі та подана не менш ніж за шість місяців до кінця року, та вступає в силу в кінці року. Причиною відставки члена асоціації може бути несплата членських внесків або з інших серйозних причин, що становлять конфлікт з цілями ESA. Рада може прийняти рішення запропонувати звільнення членів Генеральної Асамблеї, таке рішення має бути схвалено двома третинами ради після того, як зацікавлена особа матиме змогу обґрунтувати свою позицію, і має бути ратифіковано Генеральною Асамблеєю. Рішення Ради щодо звільнення члена в обов'язковому порядку містить причини прийняття такого рішення. Рішення, прийняте Генеральною Асамблеєю, повинно бути надіслано в письмовій формі поштою рекомендованим листом [86].

Керівними органами ESA є такі: Рада, комітети, секції та Генеральна Асамблея. Члени даних керівних органів здійснюють свою діяльність на громадських засадах. Вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на вивченні керівних органів ESA. Рада ESA складається з Президента, Віце-

Президента, бухгалтера, голів секцій, голів комітетів та інших членів. Рада відповідальна за підготовку питань, що стосуються загальної політики Асоціації, а також щодо поточних рішень, що потребують вирішення. Засідання Ради під головуванням Президента чи, в разі його відсутності, іншого уповноваженого члена Ради, проводиться не рідше двох разів на рік, або на вимогу третини її членів. Рада пропонує Генеральній Асамблеї кандидатури Президента, Віце-Президента та бухгалтера, також голів секцій і комітетів, які є членами Ради за посадою, за умови їх затвердження рішенням Генеральної Асамблеї. У випадку відставки чи смерті члена Ради протягом терміну його повноважень Рада має запропонувати йому заміну на наступній сесії Генеральної Асамблеї. Рада приймає рішення простою більшістю голосів, для того щоб засідання Ради вважалось правомочним, на ньому мають бути присутніми чи представленими не менше двох третин від загального числа членів Ради. Президент має право вирішального голосу у випадку відсутності більшості. Рішення Ради систематизуються у хронологічному порядку у спеціальному реєстрі та зберігаються в штаб-квартирі. Член Ради, що не може бути присутнім на засіданні з поважних причин, може делегувати свій голос іншому члену Ради, кожен окремий член Ради може мати не більше 3 таких доручень. Члени Ради обираються Генеральною Асамблеєю терміном на три роки. Фізичні особи – члени ESA – можуть бути нагороджені почесним президенством чи членством Генеральної Асамблеєю за пропозицією Ради. Президент представляє Асоціацію при взаємодії з органами державної влади, підприємствами, установами та організаціями, також в якості позивача або відповідача й в усіх інших питаннях адміністративно-правового характеру. Президент може делегувати повноваження іншому члену Ради або доручити відповідне питання Генеральному секретарю [86].

Секції ESA та коло їх повноважень встановлюються Радою з огляду на специфіку та інтереси зацікавлених членів. Голова обирається на засіданні секції за пропозицією Ради терміном на три роки. Секції мають право

прийняти рішення про свою внутрішню структуру і правила згідно із загальними Правилами Асоціації, такі внутрішні правила повинні зберігатися в Генеральному секретаріаті. Також Секції можуть створювати робочі групи відповідно до положень Правил Асоціації. Поруч із Секціями у складі Європейської насінневої асоціації функціонують Комітети, які утворюються Радою та займаються питаннями загального значення у сфері насінництва. Так, як і у випадку з Секціями, Голова комітету обирається строком на три роки на засіданні комітету та за пропозицією Ради. Комітет складається з не менше шести та не більше десяти членів, які призначаються Радою. На засіданнях Комітетів шляхом голосування приймаються рішення щодо їх внутрішньої структури і правил відповідно до Правил ESA, які здаються на зберігання Генеральному секретаріатові. Для вирішення покладених на Комітети питань останні уповноважені створювати робочі групи.

Основними завданнями Генеральної Асамблеї є такі: затвердження річного звіту; затвердження та прийняття рішення щодо фінансового звіту; розробка бюджету відповідно до пропозицій Ради; прийняття рішень про прийом та виключення членів Асоціації; визначення дати і місця проведення сесії Генеральної Асамблеї; обрання Президента, Віце-Президента, бухгалтера та інших членів Ради; затвердження голів секцій і комітетів; присвоєння почесного президенства та почесного членства; прийняття рішень у загальному вигляді з питань, внесених до порядку денного, та попередньо, за чотири тижні до засідання Генеральної Асамблеї, розісланих Генеральним Секретаріатом членам асоціації; призначення аудиторів, котрі мають бути офіційно визнаними аудиторськими фірмами; розпуск Асоціації та прийняття рішення про внесення змін до її статуту. Президент скликає засідання Генеральної Асамблеї один раз на рік. Письмове запрошення має супроводжуватися порядком денним та посланням до усіх членів асоціації не пізніше ніж за чотири тижні перед засіданням, яке, у свою чергу, має бути оголошеним не пізніше ніж за вісім тижнів. Позачергові загальні збори можуть бути скликані Президентом на вимогу Ради чи членів, які

представляють не менше однієї четвертої від загальної кількості голосів ESA. Період повідомлення про позачергове засідання Генеральної Асамблеї може бути скорочено до тридцяти днів. Генеральна Асамблея приймає рішення простою більшістю голосів присутніх членів чи їх представників. Засідання Генеральної Асамблеї вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше половини членів ESA. Для прийняття рішення про розпуск ESA або внесення змін до статуту необхідно, щоб таке рішення було підтримано двома третинами голосів членів. Також зміни до статуту мають бути нотаріально посвідчені та опубліковані в додатках до *Moniteur Belge*. Згідно з Правилами Асоціації, кількість голосів, що має член ESA, залежить від його класу.

Генеральний секретаріат надає допомогу органам ESA у здійсненні їх завдань, визначених у Статуті та Правилах асоціації. Він також надає допомогу членам ESA з усіх питань, що входять до компетенції Асоціації. Генеральний секретар призначається і може бути знятий з посади Президентом за погодженням з Радою. Генеральний секретар несе відповідальність за здійснення управління Секретаріатом і забезпечення умов праці його співробітників. Обов'язком кожного члена ESA є сплата членських внесків, розмір яких визначається щорічно Генеральною Асамблеєю за пропозицією Ради. Бухгалтер ESA здійснює контроль за фінансовими рахунками на підставі фінансової звітності Генерального секретаріату і річних звітів аудиторів, а також кількості внесків до бюджету Асоціації. Правову основу діяльності ESA, окрім статуту, складають Правила Асоціації, в яких викладено докладні положення, що стосуються управління Асоціацією. Правила Асоціації й усі наступні зміни до них пропонуються Радою та повинні бути прийняті Генеральною Асамблеєю. Вони не повинні суперечити положенням, викладеним у статуті ESA та чинному законодавству про міжнародні організації [86].

Відповідно до ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», органами, уповноваженими здійснювати державне управління в галузі насінництва, є

такі: КМУ; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику – Міністерство аграрної політики та продовольства України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва.

Повноваження у сфері насінництва Кабінету Міністрів України, як вищого органу виконавчої влади, визначено у ст. 6 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал». До них, зокрема, належать такі:

- забезпечення здійснення державної політики у сфері насінництва та розсадництва;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку насінництва та розсадництва;
- координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, а також центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва;
- забезпечення розроблення і виконання державних цільових програм розвитку насінництва та розсадництва;
- прийняття в межах своїх повноважень нормативно-правових актів у сфері насінництва та розсадництва;
- державна підтримка розвитку насінництва та розсадництва і державне регулювання ринку насіння;
- організація міжнародного співробітництва з питань насінництва та розсадництва;
- здійснення інших повноважень, визначених законом [20].

Міністерство аграрної політики та продовольства України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінагрополітики також є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики,

державної політики у сферах охорони прав на сорти рослин, карантину та захисту рослин, насінництва та розсадництва [87]. Його повноваження в галузі насінництва визначено ст. 7 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал»:

- забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері насінництва та розсадництва;
- здійснення державного управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва;
- розроблення та організація виконання державних програм розвитку селекції, насінництва та розсадництва;
- прийняття нормативно-правових актів відповідно до цього Закону;
- затвердження форм документації на насіння і садивний матеріал, технологічних і методичних вимог у сфері насінництва та розсадництва щодо збереження сортових якостей, біологічних і урожайних властивостей сорту та посівних якостей насіння;
- забезпечення формування державного резервного насінневого фонду і контроль за ефективним його використанням;
- забезпечення організації, здійснення підготовки та атестації осіб на отримання свідоцтв аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), видача та скасування свідоцтва аудитора із сертифікації (агронома-інспектора), підвищення кваліфікації аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів);
- забезпечення проведення визначення сортових та посівних якостей насіння і сортових та товарних якостей садивного матеріалу;
- уповноваження підприємств, установ, організацій чи їхніх підрозділів, акредитованих національним органом України з акредитації, на здійснення діяльності з оцінки відповідності у сфері насінництва та розсадництва;
- сприяння розвитку ринку насіння і садивного матеріалу;
- забезпечення ведення Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва, Реєстру аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), Реєстру органів з оцінки відповідності, Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний

матеріал, а також забезпечення відкритості та загальнодоступності цих реєстрів;

- створення системи зонального лісового і декоративного насінництва та розсадництва;

- участь у міжнародному співробітництві з питань насінництва та розсадництва, а також виконання міжнародних договорів України у цій сфері;

- забезпечення видачі та скасування відповідних сертифікатів у сфері насінництва та розсадництва;

- здійснення інших повноважень, визначених законом [20].

Варто зауважити, що Мінагрополітики здійснює свою діяльність відповідно до Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затвердженого постановою КМУ, проте Указ Президента України «Про Міністерство аграрної політики та продовольства України» від 23.04.2011 № 500/2011 залишається чинним, оскільки не був визнаний таким, що втратив чинність в установленому законом порядку, що, у свою чергу, створює певну правову колізію.

Із характеристикою адміністративно-правового статусу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва, виникають певні складнощі, з огляду на реформування галузі та здійснення оптимізації системи органів виконавчої влади. Протягом тривалого часу повноваження щодо державного нагляду (контролю) у сфері насінництва належали до відання Державної інспекції сільського господарства України. Проте постановою КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» було розпочато процедуру ліквідації Державної інспекції сільського господарства, розподіливши її функції між рядом інших органів виконавчої влади. Зокрема функції із здійснення сертифікації насіння і садивного матеріалу, державного нагляду (контролю) у сферах охорони прав на сорти рослин, насінництва та розсадництва

передаються до Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів [22]. Потім на виконання вищезазначеної постанови КМУ було прийнято розпорядження «Про утворення комісії з ліквідації Державної інспекції сільського господарства» від 22 квітня 2015 р. № 389-р, яким було утворено комісію з ліквідації, призначено Голову комісії та визначено його основні завдання [88]. Наступним етапом ліквідації Держсільгоспінспекції стало прийняття постанови КМУ «Про ліквідацію територіальних органів Державної інспекції сільського господарства» від 30 червня 2015 р. № 447, якою було затверджено перелік територіальних органів Державної інспекції сільського господарства, що ліквідуються, а також зазначено, що територіальні органи, які ліквідуються згідно з цією постановою, продовжують виконання своїх функцій і повноважень до їх передачі відповідним органам виконавчої влади [89]. Проте варто зазначити, що Указ Президента України «Про Державну інспекцію сільського господарства України» від 13.04.2011 № 459/2011 залишається чинним. У затвердженому вищезгаданим Указом «Положенні про Державну інспекцію сільського господарства України» Державна інспекція сільського господарства України визначається як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі. Також нормативним актом визначено, що Держсільгоспінспекція здійснює державний нагляд (контроль) у частині насінництва та розсадництва за:

– діяльністю суб'єктів усіх форм власності і господарювання у сфері насінництва та розсадництва, включаючи лісове, квітково-декоративне насінництво та розсадництво, насінництво картоплі, овочевих, баштанних, плодкових і горіхоплідних культур та розсадництво плодкових, ягідних, горіхоплідних культур, винограду та хмелю, садівництва та лісових насаджень, які займаються виробництвом, заготівлею, обробкою,

розмноженням, зберіганням, реалізацією і використанням насіння та садивного матеріалу рослин, а також за умовами вирощування садивного матеріалу, заготівлею, обробкою, розмноженням, зберіганням, реалізацією та використанням насіння і садивного матеріалу;

- дотриманням технології виробництва на етапах вирощування, збирання і післязбиральної обробки насіння і садивного матеріалу;

- дотриманням сортових та посівних якостей насіння, що реалізується суб'єктами оптової та роздрібної торгівлі;

- дотриманням суб'єктами насінництва та розсадництва державних стандартів, інших нормативних документів, веденням документації сортових посівів і насаджень, ділянок гібридизації насіння і садивного матеріалу, правильного відбору проб та вибірок для визначення якостей насіння і садивного матеріалу, оформлення документів на посівні та сортові якості насіння і садивного матеріалу, за введенням насіння і садивного матеріалу в обіг;

- сертифікацією насіння і садивного матеріалу [90].

У той же час постановою КМУ затверджено «Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 2 вересня 2015 р. № 667, яка також є чинною, зокрема і в частині, що стосується регулювання у сфері насінництва та розсадництва, а також у сфері охорони прав на сорти рослин. Відповідно до Положення, Держпродспоживслужба у сфері насінництва та розсадництва:

- здійснює сертифікацію насіння і садивного матеріалу;

- видає підтвердження для ввезення в Україну насіння і садивного матеріалу сортів рослин для селекційних, дослідних робіт і експонування;

- веде Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу;

- веде Реєстр сертифікатів на насіння та / або садивний матеріал;

- здійснює атестацію суб'єктів насінництва та розсадництва для надання права на виробництво та реалізацію насіння і садивного матеріалу;

- проводить експертизу проектно-кошторисної документації на

створення та зрошення насаджень плодових, ягідних, горіхоплідних, малопоширених культур, винограду, хмелю та інших багаторічних насаджень;

– здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва;

– забезпечує здійснення контролю за виробництвом, розмноженням, збереженням, реалізацією та використанням насіння і садивного матеріалу, поліпшенням їх сортових, посівних і врожайних якостей [91].

Отже, як можна побачити з текстів нормативно-правових актів, обидва державні органи і Держсільгоспінспекція, і Держпродспоживслужба уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) у галузі насінництва, сертифікацію насіння та садивного матеріалу та інші функції. Така ситуація свідчить про наявність правової колізії та є такою, що шкодить діяльності усіх учасників правовідносин у галузі насінництва. Реальний стан справ є таким, що Держсільгоспінспекція України та її територіальні органи продовжують виконувати функції у сфері насінництва і розсадництва у повному обсязі. Варто додати, що, відповідно до чинного наказу Мінагрополітики «Про затвердження Порядку ведення Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал» від 26.03.2013 № 222, Реєстр сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал ведеться Державною інспекцією сільського господарства України [92].

Згідно з декретом КМУ «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10.05.1993 № 46-93, сертифікація продукції в державній системі сертифікації здійснюється призначеними на те органами з сертифікації – підприємствами, установами і організаціями з метою: запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища; сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції; створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі [93]. Нормативне визначення поняття «сертифікація»

наведено в ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», під яким розуміється підтвердження відповідності третьою стороною (особою, яка є незалежною від особи, що надає об'єкт оцінки відповідності, та від особи, що заінтересована в такому об'єкті як споживач чи користувач), яке стосується продукції, процесів, послуг, систем або персоналу [94]. А. М. Радченко пропонує визначати сертифікацію, як процедуру підтвердження відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління та персоналу встановленим законодавством вимогам [95, с. 123].

Н. В. Іванова розглядає сортову сертифікацію, як комплекс заходів щодо здійснення жорсткого контролю усіх етапів насінництва, спрямованих на підтвердження сортових та посівних якостей насіння, призначеного для реалізації [96]. На нашу думку, таке визначення є не досить вдалим, оскільки, згідно зі ст. 17 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», взагалі заборонено сівбу насіння без відповідного сертифіката, а не лише призначеного для реалізації.

На теперішній час сертифікація насіння та садивного матеріалу проводиться територіальними органами Держсільгоспінспекції згідно з Тимчасовим порядком проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу, затвердженим постановою КМУ № 299 від 22.04.2013, яким встановлено процедуру визначення та засвідчення відповідності сортових і посівних якостей насіння та садивного матеріалу на усіх етапах розмноження [97].

У науковій літературі кінцевою метою сертифікації визначають забезпечення споживачу гарантій того, що продукція відповідає стандартам та іншим нормативно-технічним документам [98, с. 418]. На важливості забезпечення якості продукції наголошує А. В. Савіцький, стверджуючи, що якість продукції є одним з невід'ємних елементів становлення господарської діяльності підприємств, виходу на іноземний ринок та підвищення рівня життя населення [99, с. 240]. Розглядаючи питання сертифікації, важливим є

розуміння сутності сертифіката. Так, під сертифікатом розуміється документ, який засвідчує, що вироблені товари відповідають відповідному стандарту [100, с. 76]. Як справедливо зазначає М. С. Куйбіда, сертифікат представляє собою документ, який здатен засвідчити потрібні вимоги для споживачів під час здійснення торгових операцій [101, с. 46]. На думку А. О. Болотнікова, сертифікацією продукції є комплекс процедурних заходів, які повинні здійснюватися послідовно та систематично, маючи на меті підтвердження відповідності одиниць продукції визначеним вимогам та технічним умовам, які зазначені у стандартах. Такі процедури покликані гарантувати якісні параметри продукції шляхом контрольних випробувань, а також надавати сертифікат на їх підтвердження [100, с. 76]. В. Г. Топольник та М. А. Котляр зазначають, що сертифікація здійснюється за визначеними процедурними правилами і є єдиним достовірним доказом відповідності продукції якісним параметрам [102, с. 101]. В. О. Кислицин додає, що сертифікація засвідчує і доводить, що продукція певного виду відповідає стандарту або іншому нормативному документу, що засвідчується виданням сертифіката на якість, який означає, що якість підтримується на відповідному рівні [103, с. 94–95]. На думку М. І. Шаповала, сертифікація продукції є одним з найважливіших механізмів управління якістю продукції, який може надати споживачу не тільки підтвердження щодо її придатності та якості, а й безпеки, екологічності та конкурентоздатності [104, с. 79].

Відповідно до пунктів 3, 5 Тимчасового порядку проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу, для проведення сертифікації суб'єкт господарювання: 1) подає органowi сертифікації повідомлення про проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу за формою згідно з додатком 1 та скріплені печаткою суб'єкта господарювання (за наявності) копії: плану-схеми розміщення насінневих посівів; ліцензійного договору про використання сорту рослин з описом сорту; сертифіката на насіння та садивний матеріал, виданого на насіння та садивний матеріал попередньої генерації під час послідовного розмноження; 2) укладає з органом

сертифікації договір про надання послуг з проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу за формою, що затверджується Мінагрополітики. Орган сертифікації реєструє повідомлення в журналі обліку, перевіряє подані копії документів і встановлює строки проведення робіт з інспектування насінневих посівів та маточних насаджень багаторічних рослин залежно від фази їх розвитку. Відповідно до встановлених строків проведення зазначених робіт орган сертифікації здійснює спостереження за дотриманням суб'єктом господарювання технологічних вимог під час вирощування насіння та садивного матеріалу [97].

Згідно з пунктами 7–17 вищезазначеного Тимчасового порядку, сортові якості насіння та садивного матеріалу визначаються шляхом інспектування насінневих посівів або маточних насаджень багаторічних рослин, здійснення ділянкового та лабораторного сортового контролю щодо відповідності сорту морфологічним ознакам, визначеним під час його реєстрації. Інспектування насінневих посівів або маточних насаджень багаторічних рослин проводиться державним інспектором сільського господарства за місцем розташування таких посівів або насаджень. До інспектування насінневих посівів або маточних насаджень багаторічних рослин можуть залучатися у разі потреби автор сорту або представники установи, що є власником сорту. Інспектування садивного матеріалу, призначеного для створення насаджень багаторічних рослин, проводиться щороку незалежно від обсягів його виробництва. За результатами інспектування насінневих посівів, полів плодкових розсадників або маточних насаджень багаторічних рослин складається акт за формою, що затверджується Мінагрополітики. Інспектування насінневих посівів, ділянковий та лабораторний сортовий контроль тих культур, до схем сортової сертифікації яких приєдналася Україна, здійснюються відповідно до Схеми сортової сертифікації насіння зернових культур і Схеми сортової сертифікації насіння кукурудзи та сорго Організації економічного співробітництва та розвитку. Для здійснення ділянкового та лабораторного сортового контролю державний інспектор

сільського господарства відбирає в установленому порядку пробу насіння, про що складається відповідний акт, та передає таку пробу уповноваженій Мінагрополітики установі або організації для дослідження. Після надходження проби насіння уповноважена Мінагрополітики установа або організація перевіряє цілісність упаковки, наявність етикетки, складає акт приймання-передачі та реєструє таку пробу у відповідному журналі. Ділянковий і лабораторний сортовий контроль здійснюється шляхом висівання проб відповідного ботанічного таксона і є обов'язковим для: добазового та базового насіння сортів рослин, батьківських форм гібридів; сертифікованого насіння сортів рослин та гібридів першого покоління в обсязі, передбаченому схемами, що зазначені у пункті 11 цього Порядку. За результатами ділянкового і лабораторного сортового контролю насіння та садивного матеріалу установа або організація, яка його здійснювала, складає звіт за формою, що затверджується Мінагрополітики, та протягом трьох робочих днів передає його органу сертифікації. Орган сертифікації у десятиденний строк з дня надходження звіту складає щодо кожної проби насіння протокол за формою, що затверджується Мінагрополітики. Протокол складається у двох примірниках, один з яких надсилається суб'єктові господарювання. За результатами визначення сортових якостей насіння та садивного матеріалу після отримання органом сертифікації від суб'єкта господарювання повідомлення про формування партій насіння та садивного матеріалу державний інспектор сільського господарства проводить в установленому порядку маркування партій насіння та садивного матеріалу і відбирає середні проби. Результати відбору середніх проб оформляються актом за формою згідно з ДСТУ 4138-2002. Один примірник акта видається суб'єктові господарювання, а другий, що містить проби, передається лабораторії органу сертифікації для визначення посівних якостей насіння та садивного матеріалу [97].

Варто зауважити, що видача сертифікатів на насіння України форми та змісту, що не відповідає вимогам, встановленим Тимчасовим порядком

проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу, є серйозним порушенням та ставали у вітчизняній судовій практиці предметом судового спору. Зокрема, в постанові від 10 листопада 2014 р. Одеський окружний адміністративний суд визнав неправомірними дії Державної інспекції сільського господарства України в Одеській області по видачі сертифікатів на насіння України зі штампом «без права реалізації» та відміткою у пункті 5 «на власні потреби», з огляду на те, що такі дії Держсільгоспінспекції не відповідають вимогам, встановленим Тимчасовим порядком проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу, та зобов'язав видати сертифікати на насіння України щодо партії насіння форми та змісту відповідно до додатку 2 до вищезазначеного Тимчасового порядку [105].

До компетенції Держсільгоспінспекції та її територіальних органів також належить здійснення маркування партій насіння відповідно до Порядку маркування партій насіння, затвердженого постановою КМУ від 22.05.2013 № 447. Зокрема зазначено, що маркування насіння здійснюється у місячний строк державними інспекторами сільського господарства територіальних органів Держсільгоспінспекції на платній основі. Залежно від походження, культури, сорту, категорії, генерації, року врожаю маркуванню підлягає кожна партія насіння. Для здійснення маркування суб'єкт господарювання подає письмове повідомлення територіальному органу Держсільгоспінспекції за місцезнаходженням суб'єкта господарювання про формування партій насіння за формою, наведеною в додатку 1. Після закінчення маркування кожної партії насіння державний інспектор сільського господарства складає звіт, в якому зазначається кількість використаних етикеток та особливості маркування залежно від призначення насіння, виду пакувань і способів його транспортування [106].

Аналізуючи правовий статус та компетенції Держсільгоспінспекції варто зауважити, що, на думку дослідників адміністративних послуг, законодавче закріплення надання адміністративних послуг Держсільгоспінспекцією у сфері насінництва в частині видачі сертифіката

якості насіння, в тому числі видача помаранчевого міжнародного сертифіката на партію насіння (ISTA), та видача сертифіката за схемою ОЄСР для сортової сертифікації насіння, яке призначене для міжнародної торгівлі, лишилося поза увагою законодавця [107, с. 63].

На нашу думку, передача функцій державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва до Держпродспоживслужби є не досить обґрунтованою, особливо зважаючи на надзвичайно широку компетенцію згаданої служби та специфіку галузі насінництва, що за своїми ознаками є нехарактерною харчовій галузі, з огляду на те, що насіння не є продуктом харчування, а є за своєю суттю засобом виробництва; а також з огляду на те, що галузь насінництва є досить об'ємною за кількістю правовідносин та зі своєю, тільки їй притаманною специфікою.

Зважаючи на важливість та особливу роль насінництва для безпеки та сталого розвитку країни та суспільства державою здійснюється підтримка селекції, насінництва та розсадництва в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України [20]. Так, відповідно до ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації, які є місцевими органами виконавчої влади і входять до системи органів виконавчої влади [108]. При місцевих державних адміністраціях створюються відповідні структурні підрозділи, що займаються питаннями агропромислового розвитку. Розглянемо діяльність таких підрозділів на прикладі Дніпропетровської області. Управління агропромислового розвитку є структурним підрозділом Дніпропетровської обласної державної адміністрації, що наділена повноваженнями щодо:

- забезпечення реалізації державної політики, розроблення та виконання регіональних інноваційно-інвестиційних та інших програм і прогнозів розвитку галузей агропромислового виробництва;
- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики,

спрямованої на розвиток агропромислового комплексу та гарантування продовольчої безпеки держави та інше [109].

Відповідно до зазначених повноважень з адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу, виділимо основні завдання управління в галузі насінництва:

- дотримання підприємствами, установами та організаціями агропромислового комплексу вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки і безпеки дорожнього руху;

- організація виставково-ярмаркової діяльності у сфері агропромислового розвитку та участь підприємств, установ і організацій усіх форм власності у виставках, ярмарках, аукціонах тощо;

- виконання механізму надання державної підтримки, яка передбачена законодавством, сільськогосподарським товаровиробникам усіх форм власності та господарювання;

- здійснення державного контролю за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень;

- надання відповідної інформації Міністерству аграрної політики та продовольства України для прийняття рішень і впровадження заходів, що забезпечують підвищення економічної ефективності роботи агропромислового комплексу та дозволяють забезпечувати продовольчу безпеку держави на відповідному рівні;

- координація виконання обласних та галузевих програм розвитку галузей агропромислового комплексу;

- здійснення інших, передбачених законом, повноважень [109].

На районному рівні для прикладу варто проаналізувати діяльність Відділу агропромислового розвитку Царичанської районної державної адміністрації в Дніпропетровській області. Так, відповідно до Положення «Про відділ агропромислового розвитку Царичанської районної державної адміністрації», до її компетенції в галузі насінництва належить:

- участь у реалізації державної аграрної та соціальної політики на селі, проведення аналізу тенденцій і прогнозування процесу розвитку галузей агропромислового виробництва та сільських територій;

- створення належних умов для організації виробництва і збуту сільськогосподарської продукції та продовольства, сприяння розвитку ринкової інфраструктури, а також проведення моніторингу агропродовольчого ринку;

- ведення обліку і звітності про використання коштів державного бюджету, що надходять до товаровиробників як учасників цільових програм державної підтримки сільського господарства;

- сприяння забезпеченню сільськогосподарських товаровиробників сортовим насінням, посадковим матеріалом, племінною худобою, мінеральними добривами і засобами захисту рослин;

- інші функції, відповідно до нормативних вимог [110].

Відділ агропромислового розвитку Царичанської районної державної адміністрації очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади головою районною державною адміністрацією за погодженням із заступником голови облдержадміністрації та начальником управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації [110].

Варто зазначити, що завдання та функції структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій з агропромислового розвитку різних адміністративно-територіальних одиниць не містять суттєвої різниці, оскільки положення про їх діяльність затверджується головою місцевої державної адміністрації з урахуванням вимог, викладених у постановах КМУ «Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій» від 12.03.2005 № 179 та «Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в м. Києві та Севастополі державних адміністрацій» від 18.04.2012 № 606.

Регулювати суспільні відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорт, експорт, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки покликаний ЗУ «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» [67]. Недоліком вищезгаданого закону є відсутність єдиного органу, що здійснює державний контроль за розробкою, створенням, випробуванням, дослідженням, транспортуванням, імпортом, експортом, розміщенням на ринку, вивільненням у навколишнє середовище та використанням в Україні генетично модифікованих організмів. Натомість, відповідно до розділу II закону, забезпечення його виконання покладено на різні державні органи, зокрема, на Кабінет Міністрів, Міністерство освіти і науки, Державну службу інтелектуальної власності, Міністерство екології та природних ресурсів, Міністерство охорони здоров'я, Державну інспекцію сільського господарства [111, с. 273].

Невід'ємною складовою адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва є коло питань, що стосуються охорони прав на сорти рослин. Так, ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин», який є складовою законодавства про насіння і садивний матеріал, визначено повноваження Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) та охорони прав на сорти рослин (контролюючого органу), та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (компетентного органу).

Виходячи з вищенаведеного визначення, компетентним органом є Мінагрополітики, а контролюючим має стати новостворена Державна служба

України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у галузі ветеринарної медицини, безпеки харчових продуктів, сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві [112]. До того часу поки до Держпродспоживслужби будуть передані функції та повноваження у сфері охорони прав на сорти рослин, свою роботу у відповідній галузі буде здійснювати Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України.

Основними завданнями, покладеними на державний орган, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) та охорони прав на сорти рослин є такі:

- реалізація державної політики у сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин;
- розроблення, затвердження та здійснення в межах своїх повноважень санітарних та фітосанітарних заходів;
- охорона території України від занесення регульованих шкідливих організмів;
- виявлення, локалізація і ліквідація регульованих шкідливих організмів;
- запобігання проникненню регульованих шкідливих організмів у зони, вільні від таких регульованих шкідливих організмів на території України;
- здійснення державного контролю за дотриманням карантинного режиму і проведенням заходів із карантину рослин при вирощуванні, заготівлі, вивезенні, ввезенні, транспортуванні, зберіганні, переробці, реалізації та використанні об'єктів регулювання;
- реєстрація осіб, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з

виробництвом та обігом об'єктів регулювання;

– здійснення державного контролю за дотриманням регламентів застосування пестицидів і агрохімікатів (тільки регуляторів росту рослин), відповідністю вимогам сертифікатів якості засобів захисту рослин, які ввозяться на територію України, вмістом у сільськогосподарській продукції та сировині рослинного походження залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів та важких металів;

– здійснення державного контролю за додержанням регламентів зберігання, транспортування, торгівлі та застосування засобів захисту рослин;

– здійснення державного контролю за проведенням підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та громадянами нагляду за фітосанітарним станом рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, місць зберігання та переробки продукції рослинного походження, а також захистом їх від шкідливих організмів, додержанням технологій та регламентів застосування і торгівлі засобами захисту рослин;

– здійснення державного фітосанітарного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів, у тому числі в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду незалежно від їх підпорядкування, полезахисних та інших захисних лісових смуг і лісів у межах населених пунктів;

– проведення екологічного та економічного обґрунтування доцільності захисту рослин від шкідливих організмів [112].

Задля виконання Держветфітослужбою покладених на неї завдань у сфері карантину та захисту рослин, у її складі діє Державна фітосанітарна інспекція та її територіальні органи.

Варто зазначити, що і Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України затверджене Указом Президента України, і

Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, затверджене Кабінетом Міністрів України, залишаються чинними та створюють певну правову колізію.

На виконання ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин» державну експертизу проводить Український інститут експертизи сортів рослин, який підпорядкований Державній ветеринарній та фітосанітарній службі України, відповідно до наказу Мінагрополітики «Про заходи щодо ліквідації Державної служби з охорони прав на сорти рослин» [113]. Інститут є науково-дослідною установою та експертним органом у сфері охорони прав на сорти рослин. Його основними напрямками діяльності є такі:

- науково-методичне забезпечення державної експертизи сортів рослин;
- виконання фундаментальних прикладних та інших науково-дослідних робіт з науково-технічної експертизи сортів рослин та сортової сертифікації;
- науково-інформаційна та видавнича діяльність у сфері охорони прав на сорти рослин [114].

Чільне місце у вітчизняній системі насінництва займає Національна академія аграрних наук України (НААН), вона є державною науковою організацією, що заснована на державній власності і користується правами самоврядності. Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», НААН покликана здійснювати наукове забезпечення насінництва та розсадництва. Основними завданнями Академії, зокрема, є такі:

- здійснення фундаментальних наукових досліджень, організація, проведення і координація прикладних наукових досліджень у сфері агропромислового комплексу, які спрямовуються на здобуття нових знань про закономірності функціонування існуючих та створення новітніх біологічних і фізичних об'єктів, їх взаємодію та вплив на навколишнє природне середовище, а також розроблення на базі зазначених знань наукових продуктів для інноваційного розвитку агропромислового комплексу, використання яких сприятиме збільшенню обсягів виробництва

конкурентоспроможної продукції;

- методична координація досліджень наукових установ і вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації, а також проектно-конструкторських та інших організацій, що здійснюють наукові дослідження у сфері агропромислового комплексу;

- виробництво елітного насіння та насіння вищих репродукцій, садивного матеріалу сільськогосподарських культур;

- збереження генотипів сільськогосподарських рослин, колекцій штамів корисних і патогенних мікроорганізмів [115].

У віданні НААН знаходяться наукові та інші установи, підприємства та організації, які забезпечують виконання завдань, покладених на Академію. Дослідні господарства, інші підприємства та організації НААН є експериментально-виробничою базою для проведення досліджень, випробувань і доопрацювання наукових розробок. Крім того, зазначені підприємства та організації забезпечують сільськогосподарське виробництво елітним та репродуктивним насінням, садивним матеріалом тощо [115].

Особливим суб'єктом адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва є Державний резервний насінневий фонд, що функціонує в організаційно-правовій формі державного підприємства. Згідно зі ст. 10 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», Фонд був створений з метою забезпечення насінням і садивним матеріалом районів, що не виробляють власного насіння і садивного матеріалу або мають обмежені можливості для його виробництва, надання допомоги у разі знищення або пошкодження насінницьких посівів та насаджень внаслідок стихійного лиха, а також для забезпечення сортооновлення, сортозаміни та реалізації насіння і садивного матеріалу за міжнародними договорами України [20].

До останньої категорії суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, а саме до таких, що не наділені владними повноваженнями, відносять учасників правовідносин, що здійснюють виробництво, зберігання, переробку, реалізацію насіння та садивного

матеріалу. Для провадження таких видів діяльності, як виробництво та використання насіння і садивного матеріалу, є необхідним наявність відповідного дозволу від володільця патенту на сорт рослин. Право на виробництво насіння та садивного матеріалу надається суб'єктам підприємницької діяльності, які пройшли атестацію та за її результатами внесені до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу. Суб'єкти насінництва та розсадництва, які не внесені до Реєстру, не мають права виробляти насіння і садивний матеріал для реалізації [20].

Порядок проведення атестації суб'єктів господарювання на право виробництва та реалізації насіння і садивного матеріалу та внесення відомостей про них до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу затверджено відповідним наказом Мінагрополітики. Відповідно до нього, суб'єкти (фізичні та юридичні особи) з метою проходження атестації для надання їм права на виробництво та реалізацію насіння і садивного матеріалу подають заяву до територіального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) за насінництвом та розсадництвом тієї адміністративно-територіальної одиниці, на території якої провадять свою господарську діяльність [116]. Проводить атестацію та веде Реєстр виробників, згідно з наказом, Державна інспекція сільського господарства України, що є свідченням того, що повноваження у сфері державного нагляду (контролю) за насінництвом та розсадництвом не передані до відання Держпродспоживслужби. Що, на нашу думку, є цілком закономірним та прогнозованим явищем, зважаючи на невиправдано широку компетенцію Держпродспоживслужби та складність адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва, з огляду на особливості предмета регулювання.

Підсумовуючи результати дослідження правового статусу суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва варто зазначити, що до суб'єктів, наділених владними повноваженнями, окрім національних органів виконавчої влади та їх територіальних підрозділів на

місцях, варто відносити також і ряд міжнародних організацій (ОЕСР, ISTA, UPOV, ISF, FAO). Такий стан справ зумовлений специфікою правовідносин у галузі насінництва, що полягає у важливості тісного міжнародного співробітництва. Стосовно національної системи органів державної влади, що здійснює регулювання у сфері насінництва, варто зауважити, що у процесі здійснення оптимізації системи органів виконавчої влади виникла певна неузгодженість між розподілом повноважень таких органів. Найбільші складнощі, на нашу думку, викликані необґрунтованою передачею функцій державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва від Державної інспекції сільського господарства до відання Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Даний процес, з об'єктивних причин, залишається незавершеним, що ускладнює процес проведення чіткого поділу повноважень між даними державними органами.

2.3. Адміністративна відповідальність за порушення загальнообов'язкових правил та норм у галузі насінництва

На даний час в Україні спостерігається значне зростання кількості правопорушень, у тому числі в галузі насінництва, що обумовлено складною політичною ситуацією та проблемами економічного характеру. Подолання негативних наслідків такої ситуації вимагає консолідованої та злагодженої роботи усіх державних інституцій. Саме на державні органи покладається завдання щодо здійснення заходів задля належного забезпечення державного контролю, що має на меті зміцнення законності та суттєве зменшення кількості правопорушень. Варто зазначити, що в Україні здійснюється оптимізація системи центральних органів виконавчої влади. Так, державний орган, на який було покладено реалізацію державної політики у сферах здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі –

Державна інспекція сільського господарства України – знаходиться у стані ліквідації, а її функції розподілені між іншими державними органами. Зокрема, функції із здійснення сертифікації насіння і садивного матеріалу мають відійти до відання Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів [22]. Для виконання зазначених завдань суб'єктами владних повноважень застосовуються заходи державного примусу. Так, у боротьбі з правопорушеннями у сфері насінництва вирішальну роль відіграє адміністративна відповідальність. У зв'язку з оптимізацією системи державних органів змінюється також нормативно-правова база, що викликає певні труднощі у застосуванні законодавства, зокрема щодо притягнення до адміністративної відповідальності, яке на даний момент є незлагодженим та суперечливим. Реалії адміністративно-деліктної практики, як справедливо зазначає професор Р.В. Миронюк, демонструють необхідність постійного удосконалення норм адміністративно-деліктного законодавства та науково обґрунтованих механізмів його впровадження [117, с. 143]. Також вчені-адміністративісти наголошують на тому, що зміни до законодавства про адміністративну відповідальність повинні мати системний характер та не відзначатися надмірною деталізацією, в іншому випадку адміністративно-деліктне законодавство буде подібним зібранню казуальних правил [118, с. 27].

На теперішній час в Україні відсутнє законодавче визначення поняття «адміністративна відповідальність». Проте особливих труднощів у правозастосовчій діяльності такий порядок справ не викликає, а визначення адміністративної відповідальності, сформульовані вченими-адміністративістами, не містять суттєвих відмінностей. Варто зазначити, що у науковій літературі існує думка про необхідність саме нормативного визначення вищезгаданого поняття, оскільки «для того щоб поняття використовувалося у суспільстві ефективно, запам'ятовувалося людьми, ставало часткою їх правосвідомості, йому потрібно дати визначення у законодавчому акті» [119]. Для прикладу наведемо декілька визначень

адміністративної відповідальності:

– І. Я. Голосніченко під адміністративною відповідальністю розуміє «різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень» [120, с. 430];

– С. М. Алфьоров розглядає адміністративну відповідальність як «різновид правової відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [121, с. 82];

– С. Г. Стеценко визначає адміністративну відповідальність, як «різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до осіб, які вчинили адміністративні проступки, особливих санкцій – адміністративних стягнень» [42, с. 227; 122].

Отже, можна зробити висновок, що проблем у зв'язку з відсутністю законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність» немає, оскільки науковці більш-менш однаково розуміють правову природу адміністративної відповідальності. Проте, оскільки в чинному законодавстві вживається поняття «адміністративна відповідальність» (зокрема, Глава 2 КУпАП має назву «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність»), варто закріпити визначення даного поняття в нормативно-правовому акті.

На основі аналізу наукової юридичної літератури, зокрема запропонованих вченими-адміністративістами визначень поняття «адміністративна відповідальність», можна сформулювати визначення

адміністративної відповідальності в галузі насінництва, як різновиду юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні уповноваженими органами (посадовими особами), при неухильному дотриманні процесуальних норм, особливих санкцій, передбачених нормами адміністративного права – адміністративних стягнень, до осіб, які порушили загальнообов'язкові правила та норми в галузі насінництва [123, с. 122].

Відповідно до статті 92 Конституції України, виключно законами України визначаються діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них [78]. Адміністративна відповідальність визначається різними нормативно-правовими актами, основним з яких є Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Статтею 28 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» закріплено правові засади відповідальності за порушення насінневого законодавства. Новою редакцією даної статті від 8 грудня 2015 р. передбачено відповідальність як суб'єктів у галузі насінництва та розсадництва, що займаються виробництвом, зберіганням, переробкою, реалізацією тощо насіння і садивного матеріалу, тобто учасників правовідносин, не наділених владними повноваженнями, так і суб'єктів, які уповноважені здійснювати адміністративно-правове регулювання в галузі та наділені відповідними владними повноваженнями. Так, ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» зазначено: «особи, винні в порушенні законодавства у сфері насінництва та розсадництва, несуть відповідальність згідно із законом» [20], що за своєю правовою природою є відсилочною нормою до КУпАП. Згідно зі ст. 104¹ КУпАП, за виробництво, заготівлю, пакування, маркування, затарювання, зберігання насіння, садивного матеріалу з метою продажу без додержання методичних і технологічних вимог або реалізацію їх без документів про якість, а так само інше введення в обіг насіння, садивного матеріалу з порушенням встановленого порядку передбачено відповідальність у вигляді штрафу в розмірі до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 85 грн., для громадян, та від семи до двадцяти

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає від 119 до 340 грн., для посадових осіб [124]. Таким чином, можна побачити, що суб'єктом даного виду правопорушення можуть бути як громадяни, так і посадові особи, уповноважені здійснювати нагляд (контроль) у сфері насінництва та розсадництва, у випадку здійснення ними протиправної діяльності, тобто дії або бездіяльності, що порушують встановлений законом порядок та умови ведення насінництва та розсадництва.

Проте варто зауважити, що суб'єктами відповідальності, за ст. 104-1 КУпАП, можуть бути лише особи, внесені до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу. Як зазначено в рішенні Устинівського районного суду Кіровоградської області від 09 січня 2009 р. по справі № 2-а-2 / 2009, особа, відомості про яку не внесено до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу (перелік суб'єктів насінництва та розсадництва, яким надано право виробляти та реалізовувати насіння і садивний матеріал), не має паспорта (документ, що засвідчує право на внесення суб'єкта господарювання до Державного реєстру виробників насіння садивного матеріалу), відповідно до ст. 3 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», не належить до суб'єктів насінництва та розсадництва (фізичні та юридичні особи, яким надано право займатися виробництвом, реалізацією та використанням насіння і садивного матеріалу відповідно до законодавства України), а отже така особа не є суб'єктом правопорушення за ст. 104-1 КпАП України [125].

Державний нагляд (контроль) у сфері насінництва та розсадництва здійснюється Державною інспекцією сільського господарства України та її територіальними органами відповідно до Порядку планування та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва, затвердженого наказом Мінагрополітики від 28.11.2013 № 701. Порядком визначено процедуру планування та здійснення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) з питань перевірки стану дотримання суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері насінництва та

розсадництва, організаційні заходи, які необхідно здійснити перед початком проведення перевірок, загальні вимоги до їх здійснення, а також вимоги до оформлення матеріалів за результатами проведених перевірок. Задля здійснення контролюючим органом своїх обов'язків суб'єкти господарювання, що провадять свою діяльність у сфері насінництва, зобов'язані безперешкодно допускати державних інспекторів сільського господарства для обстеження місць вирощування, оброблення і зберігання насіння та садивного матеріалу, надавати для ознайомлення документацію щодо насінництва та розсадництва, а також інші матеріали та інформацію, необхідні для здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва [126].

Глава 17 КУпАП встановлює підвідомчість справ про адміністративні правопорушення. Адміністративно-правове регулювання в частині здійснення державного контролю в галузі насінництва та розсадництва, за аналогією з іншими галузями народного господарства та відповідно до юридичної техніки, було закріплено ст. 238-3 КУпАП «Органи державного контролю в галузі насінництва та розсадництва». Даною статтею визначалися посадові особи, котрі мали право розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення у вигляді штрафів на порушників загальнообов'язкових правил та норм у галузі насінництва та розсадництва – Головний державний інспектор України; головні державні інспектори АРК, областей, районів і міст; державні інспектори інспекцій, що діяли на той час у галузі насінництва та розсадництва (насіннева інспекція, помологічно-ампелографічна інспекція, квітково-декоративна насіннева інспекція, лісонасіннева інспекція). Проте у процесі здійснення оптимізації системи державних органів виконавчої влади, ліквідації вищезгаданих інспекцій та передачі їх повноважень іншим державним органам, ст. 238-3 КУпАП «Органи державного контролю в галузі насінництва та розсадництва» було виключено з КУпАП на підставі ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства аграрної

політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів» від 16.10.2012 № 5462-VI. В підсумку, на сьогоднішній день, КУПАП не визначено коло посадових осіб державних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням порядку та умов ведення насінництва та розсадництва. На нашу думку, даний факт є суттєвим недоліком вітчизняного адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та потребує виправлення шляхом внесення відповідних змін до КУПАП.

Також до суб'єктів, що займаються виробництвом, реалізацією та використанням насіння та садивного матеріалу можуть застосовуватися санкції у вигляді заборони на зайняття таким видом діяльності у випадках систематичного грубого порушення ними законодавства у сфері насінництва та розсадництва шляхом виключення їх з Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва [20]. На нашу думку, використання виразу «систематичне грубе порушення» при формулюванні правової норми є не досить вдалим, зважаючи на абстрактність та загальну неконкретність виразу, що в подальшому, у процесі здійснення правовідносин у галузі насінництва та розсадництва, може призвести до зловживань з боку контролюючих органів та є підставою появи корупційних ризиків. Можливим виходом із ситуації, що склалася, могла б стати стала судова практика, яка забезпечила б однакове розуміння та застосування вказаної норми з подальшим закріпленням усталеної правової позиції, наприклад, у вигляді рішення Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства у сфері насінництва та розсадництва», зважаючи на обов'язковість виконання такого рішення усіма суб'єктами, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, яким закріплені зазначені правові норми. Проте процес реформування судової гілки влади, з огляду на внесення змін до Конституції в частині правосуддя та прийняття нової

редакції ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», вносить елемент нестабільності в роботу судів України. Тому найоптимальнішим, на думку автора дослідження, є внесення змін до ст. 28 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», де було б чітко сформульовано визначення поняття «систематичне грубе порушення», а саме – встановлено, що можна вважати грубим порушенням, та як часто і в якій формі таке порушення має бути зафіксоване, щоб вважатися систематичним. Редакція ст. 28 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» у своїй теперішній редакції наділяє посадових осіб органів, що здійснюють нагляд (контроль) у сфері насінництва та розсадництва, дискреційними повноваженнями. Міністерством юстиції України дискреційні повноваження визначаються як сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акта [127]. Наявність дискреційних повноважень є досить поширеним корупційним ризиком, з яким стикаються державні службовці у процесі здійснення ними своєї діяльності. Правові норми, що наділяють посадових осіб такими повноваженнями, є небезпечними, оскільки саме наявність можливості діяти на власний розсуд створює умови для вчинення корупційних правопорушень [128].

До питання корупційних правопорушень у галузі насінництва, в якості наочного прикладу варто розглянути рішення Нетішинського міського суду Хмельницької області від 1 квітня 2009 по справі № 3-284/09, яким було притягнуто до адміністративної відповідальності за корупційні дії начальника Полонської районної державної насінневої інспекції. Так, відповідно до матеріалів справи, начальник Полонської районної державної насінневої інспекції, будучи, згідно з ч. 3 ст. 31 ЗУ «Про насіння і садивний

матеріал» та ст. 1, 2 ЗУ «Про державну службу», державним службовцем та посадовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, подав у Хмельницьку обласну державну насінневу інспекцію річний звіт за 2008 рік форми 1-АП, в який вніс завідомо неправдиві відомості про кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення та винесених за результатами їх розгляду постанов про накладення адміністративних стягнень. У ході розгляду справи було з'ясовано, що зазначена посадова особа, не провівши перевірку дотримання вимог законодавства в діяльності господарюючих суб'єктів, склав завідомо неправдиві протоколи про адміністративні правопорушення порядку та умов ведення насінництва за ст. 104-1 КУпАП, за якими виніс 4 завідомо неправдиві постанови про накладення стягнень. Даним рішенням суд визнав винним начальника Полонської РДНІ у скоєнні правопорушення, передбаченого п. г ч.1 ст. 5 ЗУ «Про боротьбу з корупцією», і присудив відповідальність за ч. 1 ст. 8 вказаного Закону [129]. Згідно з чинним на той час ЗУ «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР, державний службовець або інша особа, уповноважена на виконання функцій держави, не має права відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію, що тягне за собою адміністративне стягнення у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [130].

Згідно із ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення законодавства України у сфері насінництва та розсадництва у відповідність з європейськими та міжнародними нормами і стандартами» від 08.12.2015 № 864-VIII, ст. 28 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» було доповнено нормою про відповідальність аудитора із сертифікації (агронома-інспектора) у випадку систематичного грубого порушення останнім законодавства у сфері насінництва та розсадництва, за що передбачено санкцію у вигляді позбавлення права провадити діяльність у сфері

насінництва та розсадництва строком на п'ять років та скасування раніше виданого свідоцтва аудитора із сертифікації (агронома-інспектора) [131, 129]. Введення до числа учасників правовідносин у сфері насінництва аудитора із сертифікації (агронома-інспектора) є однією з новацій, запроваджених вищезгаданим законом. Так, аудитором із сертифікації (агрономом-інспектором) вважається фізична особа, яка отримала свідоцтво аудитора із сертифікації (агронома-інспектора) та включена до Реєстру аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів). Визначено, що аудитор із сертифікації (агроном-інспектор) може провадити свою діяльність як незалежний експерт або як посадова особа центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, чи державного підприємства, установи, організації, що входить до сфери його управління. До його повноважень належать такі:

- визначення сортових якостей насіння і садивного матеріалу та видачу актів польового оцінювання;
- відбір проб;
- участь у маркуванні партій насіння і садивного матеріалу [131].

Також законом встановлено обмеження на роботи з визначення сортових якостей насіння і садивного матеріалу (польове оцінювання) категорій добазового і базового насіння та категорій вихідного і базового садивного матеріалу, які мають право здійснювати виключно аудитор із сертифікації (агроном-інспектор), який є посадовою особою центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, чи державного підприємства, установи, організації, що входить до сфери його управління. Інші аудитори із сертифікації (агрономи-інспектори) мають право на проведення робіт із визначення сортових якостей інших категорій насіння та садивного матеріалу за умови вибіркового оцінювання таких робіт аудитором із сертифікації (агрономом-інспектором), який є посадовою особою відповідного центрального органу виконавчої влади чи державного підприємства, установи, організації, що входить до

сфери управління такого органу [131].

Недоліком нормативного забезпечення відповідальності аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), на нашу думку, є таке саме нечітке формулювання поняття «систематичне грубе порушення», як і у випадку щодо відповідальності суб'єктів насінництва та розсадництва, що займаються виробництвом, реалізацією та використанням насіння і садивного матеріалу.

Кодексом України про адміністративні правопорушення також передбачено відповідальність суб'єктів у сфері карантину рослин:

– ст. 105. Порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів, що тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 51 до 170 грн.) і на посадових осіб – від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 136 до 255 грн.);

– ст. 106. Ввезення в Україну, вивезення з України, транзит через її територію, вивезення з карантинних зон або ввезення до них об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю, що тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 51 до 170 грн.) і на посадових осіб – від тринадцяти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 221 до 306 грн.);

– ст. 188²⁶. Невиконання законних вимог Головного державного фітосанітарного інспектора України, головних державних фітосанітарних інспекторів, державних фітосанітарних інспекторів, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про карантин рослин, а також створення перешкод для виконання покладених на них обов'язків – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 до 85 грн.) і на посадових осіб – від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 51 до 119 грн.) [124].

Справи про адміністративні правопорушення, передбачені

вищенаведеними статтями КУпАП, розглядає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин (згідно зі ст. 238-2 КУпАП). Від імені центрального органу дані справи розглядають: Головний державний фітосанітарний інспектор України; головні державні фітосанітарні інспектори в Автономній Республіці Крим, місті Києві, областях, їх заступники; державні фітосанітарні інспектори. На даних посадових осіб також покладено повноваження щодо реалізації державної політики у сфері захисту рослин та накладання штрафів, передбачених ст. 83-1 *Порушення законодавства про захист рослин та ст. 188-12 Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері захисту рослин* [124]. Головний державний фітосанітарний інспектор України, головні державні фітосанітарні інспектори в Автономній Республіці Крим, місті Києві, областях, їх заступники та державні фітосанітарні інспектори здійснюють оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 83¹, 105, 106, 188¹², 188²⁶ КУпАП, відповідно до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06.09.2013 № 534 [132].

Характеризуючи відповідальність у сфері захисту рослин, що безпосередньо стосується галузі насінництва, необхідно зазначити, що ст. 247 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за порушення законодавства про захист рослин, а саме порушення правил, установлених для боротьби зі шкідниками і хворобами рослин, та інших вимог законодавства про захист рослин, що спричинило тяжкі наслідки, та тягне за собою санкцію у вигляді штрафу до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від ста двадцяти до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років [133]. Саме наявність спричинення тяжких наслідків є тим критерієм, що дозволяє відмежувати кримінальну відповідальність у сфері захисту рослин від адміністративної.

Аналіз чинного законодавства дає змогу здійснити таку класифікацію

адміністративних правопорушень у галузі насінництва залежно від методів адміністративно-правового регулювання:

– технічне регулювання. Під технічним регулюванням розуміється правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду [94]. Адміністративну відповідальність передбачено ст. 52 «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель», ст. 83 «Порушення правил застосування, зберігання, транспортування, знешкодження, ліквідації та захоронення пестицидів і агрохімікатів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів», ст. 83-1 «Порушення законодавства про захист рослин», ст. 104-1 «Порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва», ст. 105 «Порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів», ст. 106 «Ввезення в Україну, вивезення з України, транзит через її територію, вивезення з карантинних зон або ввезення до них об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю», ст. 167 «Введення в обіг або реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів», ст. 169 «Передача замовнику або у виробництво документації, яка не відповідає вимогам стандартів», ст. 170 «Недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції», ст. 170-1 «Введення в обіг продукції, щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання відповідності чи декларації про відповідність, а також неправомірне застосування національного знака відповідності», ст. 172-1 «Порушення встановленого порядку видачі сертифіката відповідності» Кодексу України про адміністративні правопорушення.

– легалізація (державна реєстрація, ліцензування). Адміністративну відповідальність передбачено ст. 166-10 «Порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру», ст. 166-11 «Порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб –

підприємців», ст. 166-12 «Порушення законодавства про ліцензування певних видів господарської діяльності» КУпАП.

– податкове регулювання. Дотримання загальнообов'язкових правил та норм, що встановлюються в рамках даного методу регулювання, забезпечується адміністративною відповідальністю юридичних і фізичних осіб – платників податків, що визначена Податковим кодексом України та встановленою Кодексом України про адміністративні правопорушення адміністративною відповідальністю посадових осіб підприємств, установ та організацій. За вчинення правопорушень у податковій сфері відповідальність передбачено в Розділі II Податкового кодексу, а саме у Главах 11 «Відповідальність» та 12 «Пеня». Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено такі види порушень у сфері податкового регулювання: ст. 163-13 «Порушення порядку приймання готівки для подальшого її переказу», ст. 163-15 «Порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)», ст. 164-1 «Ухилення від подання декларації про доходи», ст. 165-1 «Порушення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», ч. 3–6 ст. 166-6 «Порушення порядку припинення юридичної особи», ст. 188-23 «Перешкоджання уповноваженим особам органів доходів і зборів у проведенні перевірок»;

– митно-тарифне регулювання. Види правопорушення у сфері відносин, що виникають при перетині митного кордону України, визначено ст. 468–485 Глави 68 «Види порушень митних правил та відповідальність за такі правопорушення» Розділу XVIII «Порушення митних правил та відповідальність за них» Митного кодексу України;

– захист економічної конкуренції. Під економічною конкуренцією мається на увазі змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття, завдяки власним досягненням, переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають

можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обігу товарів на ринку [134]. Адміністративну відповідальність передбачено ст. 164-3 «Недобросовісна конкуренція», ст. 166-1 «Зловживання монопольним становищем на ринку», ст. 166-2 «Неправомірні угоди між підприємцями», ст. 166-4 «Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень», ст. 166-11 «Порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» КУпАП;

– цінове регулювання. Адміністративну відповідальність передбачено такими статтями КУпАП: ст. 165-2 «Порушення порядку формування та застосування цін і тарифів» та 188-3 «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з контролю за цінами».

Варто зазначити, що притягнення до адміністративної відповідальності, зокрема за порушення загальнообов'язкових правил та норм у галузі насінництва та розсадництва, має відбуватися при неухильному додержанні процесуальних норм права. Під адміністративно-процесуальними нормами вчені-адміністративісти розуміють норми, що входять до інституту провадження у справах про адміністративні правопорушення, регулюють порядок реалізації відповідних матеріальних норм, процедури їх застосування, процес здійснення примусового впливу на винних за допомогою адміністративних стягнень; тобто регламентують комплекс адміністративно-деліктних відносин [135, с. 243]. О. М. Бандурка та М. М. Тищенко зазначають, що якби не було матеріально-правових відносин, то самі по собі процесуальні відносини втратили б сенс, адже немає необхідності регулювати те, чого немає [136; 137]. В той же час Н. Г. Саліщева стверджує, що процесуальні адміністративно-правові норми обслуговують лише частину норм матеріального адміністративного права, тому інша частина цих норм застосовується без участі процесуальних правил

[138; 139]. В. В. Гордеев справедливо зазначає, що на реалізацію процесуальних норм впливає правове регулювання, яке засновується на складній взаємодії правових явищ: правової свідомості, принципів права, правових норм, актів їхнього тлумачення і застосування, юридичних фактів, правових відносин, суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, актів реалізації юридичних норм, правової культури, законності та ін. [140, с. 94].

Саме недотримання вимог процесуальних норм подекуди ставало причиною скасування постанов про адміністративне стягнення в судовому порядку. Так, Тальнівський районний суд Черкаської області, розглядаючи справу № 2-а-39/10 встановив, що в матеріалах справи про адміністративне правопорушення, що була розглянута начальником Тальнівської районної Державної насінневої інспекції Черкаської області 12 жовтня 2009 року, відсутні дані про повідомлення особи, яка притягується до адміністративної відповідальності по справі, про час та місце розгляду справи, а також про своєчасне її сповіщення. На підставі вищезазначеного суд прийняв рішення, що постанову про притягнення позивача до адміністративної відповідальності винесено з порушенням чинного законодавства, а саме порушенням права особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, на захист, а отже підлягає скасуванню [141]. Пізніше дана справа стала предметом апеляційного провадження, і Київський апеляційний адміністративний суд у рішенні від 29 березня 2011 р. підтвердив, що неналежне сповіщення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, про час і місце розгляду справи є порушенням вимог ч. 1 ст. 268 КУпАП; таке порушення унеможливорює реалізацію права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, надати пояснення, докази, спростувати адмінправопорушення тощо. За наведених обставин колегія суддів погодилася з висновком суду першої інстанції про те, що вищевказані процедурні порушення є достатньою підставою для висновку про неправомірність постанови про накладення штрафу [142].

Варто зауважити, що на теперішній час не вироблено чітких критеріїв

розуміння скасування рішень суду з підстав порушення норм процесуального права ні судовою практикою, ні в юридичній літературі [143, с. 772]. Загалом вчені поділяють підстави скасування судових рішень у разі порушення норм процесуального права на умовні, тобто такі, що призвели чи могли призвести до неправильного вирішення справи, та безумовні, які тягнуть за собою скасування чи зміну судових рішень у будь-якому випадку [144; 145; 146; 147]. Варто погодитися з думкою І. О. Колотілової, що порушення норм процесуального права в більшості випадків є підставою для скасування рішення суду як незаконного тоді, коли таке порушення призвело до неправильного вирішення справи [148, с. 271].

Важливість дотримання норм процесуального права також впливає з рішення Київського апеляційного адміністративного суду по іншій справі, за номером 2а-243/09 від 02 серпня 2012 р. Так, колегія суддів погоджується із висновком суду першої інстанції про те, що із змісту постанови за № 4 від 25.06.2009 року не можна встановити час вчинення адміністративного правопорушення. За даної обставини вирахування строку, встановленого для накладення адміністративного стягнення, передбаченого ч.1 ст. 38 КУпАП, є неможливим. Оскаржувана постанова не містить відмітки про дату отримання її копії позивачем та його підпису. Крім того, відсутні відомості про направлення позивачу копії вказаної постанови рекомендованим листом. З огляду на вказане, в діях начальника Ічнянської районної державної навігаційної інспекції при складанні постанови № 4 від 25.06.2009 року про накладення штрафу вбачається порушення норм діючого законодавства, зокрема, Кодексу України про адміністративні правопорушення, а тому висновки суду першої інстанції про незаконність оскаржуваної постанови є обґрунтованими, а рішення суду першої інстанції – законним та вірним [149]. Таким чином, постанову про притягнення до адміністративної відповідальності було скасовано в судовому порядку, з огляду на порушення норм процесуального права.

Л. І. Живицька під судовим розглядом розуміє самостійне дослідження

судом усіх необхідних обставин справи про адміністративний проступок відповідно до визначених обставин предмета доказування, в дослідженні яких суд не зв'язаний висновками адміністративного розслідування і не обмежений в діях зі встановлення дійсних обставин справи [150].

У цілому вчені-адміністративісти схвально оцінюють прийняття Кодексу адміністративного судочинства, зазначаючи прогресивність його положень та правильність руху української держави в контексті реформування судочинства [151; 152; 153; 154]. Зокрема, С. В. Ківалов, аналізуючи систему принципів адміністративного судочинства, доходить висновку про демократичне підґрунтя адміністративного судочинства, наближеність його до найкращих моделей, що склалися у світі [155, с. 6]. У свою чергу, судовий захист порушених прав у порядку адміністративного судочинства розглядається науковцями як один із засобів забезпечення законності у публічному управлінні [156, с. 68].

Нормативно визначеним завданням Кодексу адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ [157]. А. Т. Комзюк визначає головне завдання адміністративного судочинства, як здійснення відповідно до адміністративно-процесуальних норм і в певній процесуальній формі розгляду і вирішення адміністративним судом публічно-правових спорів, віднесених до його компетенції [158, с. 97]. М. В. Ковалів під основним завданням адміністративного судочинства розуміє сприяння правам та законним інтересам осіб, а також захист порушених прав та законних інтересів осіб у сфері публічно-правових управлінських відносин [159, с. 32].

Як справедливо зазначає В. П. Кононець, точне і неухильне

додержання судами норм Кодексу адміністративного судочинства України є неодмінною умовою виконання завдань щодо забезпечення правильного, справедливого і своєчасного вирішення спорів з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб і прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин [160, с. 157]. Характеризуючи принципи адміністративного судочинства, Я. В. Горобцова стверджує, що принципи, як основні правила, вимоги, засади щодо здійснення адміністративного судочинства в Україні, поєднані в єдину систему завдяки тому, що кожен з них окремо і всі разом слугують спільній меті – захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні; а правильне застосування принципів адміністративного судочинства надає йому якості дійсного правосуддя, тоді як ігнорування – веде до порушення права на справедливий судовий захист та неправосудності судових рішень [161]. М. В. Джафарова наголошує, що принципи здійснення правосуддя в адміністративних судах сприяють правильному пізнанню та застосуванню адміністративно-процесуальних норм, виступають основою для законодавчої практики, закріплюють єдино допустимий варіант поведінки для усіх суб'єктів адміністративно-процесуальних правовідносин [162, с. 100]. О. В. Коротюк справедливо зазначає, що саме принципи забезпечують демократичність засад судочинства, наближеність його до найкращих моделей, що склалися у світі, про це свідчить, зокрема, встановлення такого принципу, як верховенство права, а не традиційне верховенство закону, який очолює всю систему принципів адміністративного судочинства [163, с. 135].

Особливістю Кодексу України про адміністративні правопорушення є наявність у ньому як норм матеріального права, так і норм процесуального права. Порядок провадження у справах про порушення загальнообов'язкових правил та норм у галузі насінництва та розсадництва регулюється Розділом III «Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення» та Розділом IV «Провадження в справах про адміністративні правопорушення» Кодексу України про адміністративні

правопорушення. Так, протоколи про адміністративні правопорушення мають право складати особи, визначені у ст. 255 КУпАП, а органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначені у ст. 213 КУпАП [124].

Таким чином, законодавство про адміністративну відповідальність за порушення загальнообов'язкових правил та норм у галузі насінництва складається з Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів.

На сьогоднішній день в Україні відсутнє нормативно визначене поняття «адміністративна відповідальність», проте даний термін вживається в чинному законодавстві, а тому є необхідність закріплення визначення даного поняття в нормативно-правовому акті. На думку автора, найбільш доцільно навести таке визначення було б шляхом внесення змін до КУпАП, оскільки в назві Глави 2 вищезгаданого акта міститься словосполучення «адміністративна відповідальність».

Під адміністративною відповідальністю в галузі насінництва слід розуміти різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні уповноваженими органами (посадовими особами), при неухильному дотриманні процесуальних норм, особливих санкцій, передбачених нормами адміністративного права – адміністративних стягнень, до осіб, які порушили загальнообов'язкові правила та норми в галузі насінництва.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва включає в себе норми адміністративного права, що містяться в Конституції України, міжнародних нормативно-правових актах, законах України, актах Президента України і КМУ, нормативно-правових актах органів місцевої державної влади та органів місцевого самоврядування, а

також інших підзаконних нормативно-правових актах, що регламентують принципи організації та діяльності, функції, повноваження, компетенцію суб'єктів регулювання. Крім того, до норм, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, належать акти тлумачення норм адміністративного права, прийняті Конституційним Судом України, Верховним Судом України, а також акти, що роз'яснюють практику застосування актів управління; індивідуальні акти; акти застосування норм адміністративного права, наприклад: розгляд справ про адміністративне правопорушення у сфері насінництва та застосування заходів адміністративної відповідальності.

2. З'ясовано, що сучасний стан нормативно-правової бази в галузі насінництва характеризується недосконалістю, деякою неузгодженістю між нормами та необхідністю подальшого розвитку. А також визначено напрями такого вдосконалення: вдосконалення понятійного апарату; визначення, на рівні закону, основних принципів розробки та запровадження державними органами адміністративних заходів; зміни до ЗУ «Про митний тариф України».

3. Запропоновано приєднатися Україні до Міжнародного договору «Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства», як такого, що повністю відповідає інтересам України та світового співтовариства, зважаючи на його визначне місце в системі міжнародного нормативно-правового регулювання та значення для розвитку насінництва в нашій державі.

4. Досліджено правовий статус суб'єктів владних повноважень у галузі насінництва та їх місце в системі органів державної влади шляхом аналізу змісту діяльності таких суб'єктів правовідносин, їх повноважень та функцій.

5. Запропоновано поділ суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва на три групи: 1) суб'єкти адміністративно-правового регулювання, наділені владними повноваженнями щодо галузі насінництва безпосередньо, тобто органи та посадові особи виконавчої влади

спеціальної компетенції, наділені правами та обов'язками щодо державного управління, сертифікації, надання державної підтримки, здійснення нагляду (контролю), накладання стягнень за порушення законодавства у сфері селекції, насінництва та розсадництва; 2) суб'єкти, наділені владними повноваженнями, але не здійснюють безпосередньо адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, тобто органи та посадові особи загальної компетенції: суб'єкти виконавчої, законодавчої, судової влади та місцевого самоврядування, котрі уповноважені на реалізацію норм права та взаємодіють із суб'єктами адміністративно-правового регулювання спеціальної компетенції (в галузі насінництва); 3) суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, що не наділені владними повноваженнями, тобто учасники правовідносин, що здійснюють виробництво, зберігання, переробку, реалізацію насіння та садивного матеріалу.

6. Визначено основні міжнародні організації в галузі насінництва: Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (ISTA), Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (UPOV), Міжнародна федерація насіння (ISF), Продовольча та сільськогосподарська організація Організації Об'єднаних Націй (FAO). Досліджено їх історію діяльності та правовий статус.

7. Обґрунтовано позицію щодо недоцільності передачі функцій державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва до Держпродспоживслужби, зважаючи на надзвичайно широку компетенцію даної служби та специфіку галузі насінництва.

8. Під адміністративною відповідальністю в галузі насінництва пропонується розуміти різновид юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні уповноваженими органами (посадовими особами), при неухильному дотриманні процесуальних норм, особливих санкцій, передбачених нормами адміністративного права – адміністративних

стягнень, до осіб, які порушили загальнообов'язкові правила та норми в галузі насінництва.

9. З'ясовано, що на сьогоднішній день в Україні не визначено коло посадових осіб державних органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням порядку та умов ведення насінництва та розсадництва, що є, на нашу думку, суттєвим недоліком вітчизняного адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та потребує виправлення шляхом внесення відповідних змін до КУпАП.

10. Запропоновано два шляхи вирішення проблеми стосовно, на нашу думку, невеликого використання виразу «систематичне грубе порушення» в контексті притягнення до адміністративної відповідальності. Одним із варіантів виходу з ситуації, що склалася, є напрацювання сталої судової практики з подальшим закріпленням правової позиції у вигляді рішення Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства у сфері насінництва та розсадництва». Другим варіантом і, на нашу думку, найоптимальнішим, є внесення змін до ст. 28 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» із більш чітким формулюванням.

11. На основі аналізу чинного законодавства здійснено класифікацію адміністративних правопорушень у галузі насінництва залежно від методів адміністративно-правового регулювання.

Розділ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Міжнародний досвід регулювання відносин у галузі насінництва

Питанню вдосконалення та визначення компетенції органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, науковцями приділялася увага як безпосередньо, так і в контексті оптимізації роботи державних органів усього агропромислового комплексу. Як справедливо зазначає М. І. Козир, наукове обґрунтування визначення і розмежування функцій державних органів, що здійснюють управління у сфері сільського господарства, обумовлює побудову їх системи і структури, наділення відповідних державних органів та їх посадових осіб певними повноваженнями для здійснення керівництва в галузі сільського господарства [164]. Існує необхідність постійного вдосконалення роботи органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, шляхом системного моніторингу та аналізу їх роботи з метою виявлення випадків, коли певні функції є зайвими, спричиняють надмірну зарегульованість, що погіршує стан відповідного сектора економіки, або, навпаки, недостатню врегульованість того чи іншого аспекту, а також щодо усунення протиріч у питанні розподілу повноважень між різними суб'єктами регулювання.

При вирішенні задачі побудови дієвої та ефективної системи державних органів, що здійснюють нагляд та контроль, однією з головних умов успішної діяльності таких органів є розмежування повноважень; необхідно забезпечити регулювання усіх правовідносин, що виникають у відповідній галузі, та не допускати, щоб функції різних суб'єктів владних повноважень, щодо здійснення державного контролю, перетиналися.

На сьогодні система органів державного управління у сфері насінництва не є достатньо ефективною і результативною та характеризується незавершеністю процесу побудови та розмежування повноважень органів виконавчої влади, передусім у частині реалізації контрольних і наглядових функцій. Так, в Україні продовжується процес оптимізації системи державних органів. 2 вересня 2015 року було прийнято Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, затверджене постановою КМУ № 667. Згідно з Положенням, на Держпродспоживслужбу покладаються повноваження щодо:

- здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва;
- видання підтвердження на ввезення в Україну насіння і садивного матеріалу для проведення експертизи на придатність на поширення в Україні;
- здійснення сертифікації насіння і садивного матеріалу [165].

Таке рішення видається не досить вдалим, зважаючи на надзвичайно широку сферу відповідальності служби, яка, відповідно до п. 1 Положення, реалізує державну політику у галузі ветеринарної медицини, сферах безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, карантину та захисту рослин, ідентифікації та реєстрації тварин, санітарного законодавства, попередження та зменшення вживання тютюнових виробів та їх шкідливого впливу на здоров'я населення, метрологічного нагляду, ринкового нагляду в межах сфери своєї відповідальності, насінництва та розсадництва (в частині сертифікації насіння і садивного матеріалу, охорони прав на сорти рослин), державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів і рекламу в цій сфері [165].

Насіння та садивний матеріал за своєю суттю є сільськогосподарською продукцією, яка призначена для відтворення рослинних організмів та не є продуктом харчування. З огляду на це галузь насінництва має стратегічне для

економіки держави значення та є досить специфічним об'єктом адміністративно-правового регулювання, а, отже, потребує професійного підходу, що має здійснювати фаховий державний орган відповідного спрямування.

Вивчення французького досвіду адміністративно-правового регулювання є особливо актуальним як з огляду схожості наших країн за формою державного устрою, системи права, подібними за розмірами територіями та чисельністю населення, так і у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями України, коли французький досвід може слугувати прикладом для наслідування, про що свідчить розвиток економіки в цілому та агропромислового комплексу зокрема, що є результатом правильної побудови системи органів державного управління.

У Франції існує Національний міжпрофесійний союз виробників насіння і рослин (GNIS), якому державою делеговано частину повноважень. GNIS складається з профільних асоціацій, членами яких є французькі виробники насіння. Національний міжпрофесійний союз виробників насіння і рослин є підконтрольним Міністерству сільського господарства Франції та уповноважений ним надавати послуги виробникам відповідної сфери. У підпорядкуванні GNIS перебуває служба контролю та сертифікації насіння (SOC), яка здійснює національну сертифікацію насіння. Міністерство сільського господарства призначає голову SOC, який є державним службовцем та офіційно представляє державу [166, с. 2–3].

Також у Франції в безпосередньому віданні Міністерства сільського господарства перебуває Французьке агентство інформації, сільськогосподарської та сільської комунікацій, метою діяльності якого є наукове й інформаційне забезпечення сільськогосподарської діяльності, просування сільськогосподарської продукції, однією з найважливіших частин якої є насіння та садивний матеріал.

Сільськогосподарське виробництво Великобританії є одним з кращих за продуктивністю у світі. Країна має систему добре організованих

фермерських господарств, а також розвинену систему насінництва. Цього вдалося досягти в першу чергу завдяки якісному законодавству та добре налагодженій роботі системи державних органів.

Правове регулювання в галузі насінництва Великобританії здійснюється на підставі таких основних нормативно-правових актів: Директива Європейського співтовариства про торгівлю насінням (European Community Directives on the Marketing of Seed), Закон про сорти рослин та насінництво (Plant Varieties and Seeds Act 1964) та Положення про торгівлю насінням (The Seed Marketing Regulations). Великобританія є членом Європейського Союзу, тому на її території мають юридичну силу Директиви Ради ЄС, що стосуються, зокрема, регулювання суспільних відносин, пов'язаних із виробництвом, зберіганням, переробкою та збутом насіння та садивного матеріалу. Директиви ЄС визначають стандарти якості для сертифікованого насіння і садивного матеріалу, що дозволяє забезпечити високу якість врожаю і насінневої продукції. Основними чинними в Великобританії Директивами ЄС в зазначеній сфері є такі: Про торгівлю насінням кормових культур 66/401/EEC (On the Marketing of Fodder Plant Seed), Про торгівлю насінням злакових культур 66/402/EEC (On the Marketing of Cereal Seed), Про торгівлю насінням буряка 2002/54/EC (On the Marketing of Beet Seed), Про торгівлю насінням овочів 2002/55/EC (On the Marketing of Vegetable Seed), Про торгівлю насінням олійних та волокнистих культур 2002/57/EC (On the Marketing of Oil and Fibre Plant Seed).

Також варто зазначити, що згідно зі ст. 34 Закону про сорти рослин та насінництво (Plant Varieties and Seeds Act 1964), Міністерство з охорони навколишнього природного середовища, продовольства та сільського господарства Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії повинно видавати Офіційний вісник (The gazette), в якому публікуються повідомлення щодо прийнятих Міністерством рішень та інших питань, що підлягають обов'язковому оприлюдненню, з метою інформування суспільства, а також уникнення непорозумінь у судовому процесі, що можуть

бути викликані необізнаністю зацікавлених осіб [167].

Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва здійснюється Агентством з питань здоров'я тварин та рослин (Animal and Plant Health Agency – APHA), що підпорядковується Міністерству з охорони навколишнього природного середовища, продовольства та сільського господарства (Department for Environment, Food and Rural Affairs – Defra). До виробників та продавців насіння висуваються такі вимоги: а) мати ліцензію на ведення бізнесу по реалізації насіння; б) провести процедуру сертифікації насіння, що засвідчить відповідність якості продукції стандартам ЄС. Технічне забезпечення сертифікації насіння виконується Національним інститутом сільськогосподарської ботаніки (The National Institute of Agricultural Botany), яке підконтрольне Агентству з питань здоров'я тварин та рослин.

Агентство з питань здоров'я тварин та рослин є відповідальним за надання консультацій та прийняття підзаконних нормативно-правових актів на виконання чинного законодавства та відповідно до затверджених стандартів у сфері забезпечення здоров'я тварин, рослин, бджіл, а також здійснення державного регулювання щодо сортів рослин та насінництва. Агентство також уповноважене організовувати проведення перевірок задля здійснення державного контролю з метою ефективного регулювання та зниження ризиків для рослинництва, тваринництва та життя і здоров'я людей, мінімізувати регуляторний тиск на підприємництво та торгівлю [168].

Очільник Міністерства з охорони навколишнього природного середовища, продовольства та сільського господарства (The Secretary of State for Defra) є відповідальним за діяльність APHA перед Парламентом.

Очолоє Агентство з питань здоров'я тварин та рослин керівник (Chief Executive), який призначається на посаду відповідним Генеральним директором (Director-General) після консультацій з головним бухгалтером (Principal Accounting Officer) Defra та міністрами Defra. Керівник APHA у своїй роботі є підзвітним міністру Defra, який керує відповідним напрямом

роботи. Щоквартально керівник АРНА звітує про діяльність агентства, висвітлює виконання цілей та стан показників ефективності роботи АРНА перед Радою Defra.

Для забезпечення ефективного управління в АРНА функціонує Рада правління (Agency Management Board), мета якої полягає в забезпеченні стабільності управління та здійснення внутрішнього контролю. Рада правління надає рекомендації щодо стратегії розвитку, реалізації політики та основних цілей (які погоджуються з міністром та публікуються у щорічному бізнес-плані), виконання бюджету, дослідження діяльності та забезпечення підтримки при виконанні завдань агентством та його безпосереднього керівництва. Рада правління виконує доручення міністерства щодо регулярного отримання та перевірки фінансової інформації АРНА. Також Рада правління зобов'язана сформувати Комітет з аудиту та ризиків (Audit and Risk Assurance Committee), який, очолюваний незалежною посадовою особою, має забезпечити ефективний внутрішній контроль та мінімізацію ризиків.

Склад Ради правління формується керівником АРНА та відповідним Генеральним директором за погодженням з міністерством. Раду правління очолює невиконавчий директор (Non-Executive Director). До її складу також входять, окрім очільника, керівник АРНА, мінімум два додаткових невиконавчих директори, мінімум чотири директори АРНА, керівник Ветеринарної служби Великобританії та керівник Служби здоров'я рослин Великобританії. Рада правління проводить свої засідання мінімум 6 разів на рік [168].

Важливість вивчення російського досвіду обумовлена наявністю досить схожої системи органів державного управління та принципів їх діяльності. Так, здійснення державної аграрної політики реалізують органи виконавчої влади Російської Федерації і суб'єктів Російської Федерації. Відповідно до статей 110–117 Конституції РФ та Закону «Про Уряд Російської Федерації», вищим органом виконавчої влади є Уряд [169]. Згідно

із законом, Уряд РФ має право вживати заходів щодо захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, здійснює загальне керівництво митною справою, регулювання цін, організацію діяльності з охорони та раціонального використання природних ресурсів. Основним нормативно-правовим актом, що регулює відносини в галузі насінництва, є ФЗ «Про насінництво» від 17 грудня 1997 року. На Уряд РФ покладено завдання щодо спрямування та координації роботи усіх федеральних органів виконавчої влади, що діють у сфері насінництва. Він приймає рішення щодо призначення на посаду та звільнення з посади заступників федеральних міністрів, керівників федеральних органів виконавчої влади, що знаходяться у його віданні, та їх заступників, керівників органів виконавчої влади, що знаходяться у віданні федеральних міністерств. Серед важливих напрямів діяльності Уряду варто зазначити розроблення та впровадження державних цільових програм щодо підтримки розвитку вітчизняного насінництва та розсадництва.

Основним суб'єктом владних повноважень, що реалізує державну політику всього агропромислового комплексу та здійснює адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, є Міністерство сільського господарства РФ. Міністерство здійснює свої повноваження згідно з Положенням про Міністерство, затвердженим Постановою Уряду РФ від 12 червня 2008 року № 450.

Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, координуючи свою діяльність з Міністерством сільського господарства РФ, здійснюють також Федеральна служба з ветеринарного і фітосанітарного нагляду (Россільгоспнагляд) та Федеральне агентство по сільському господарству. Россільгоспнагляд є федеральним органом виконавчої влади, що здійснює державний контроль (нагляд) у сфері карантину та захисту рослин, виробництва та обігу насіння та садивного матеріалу, використання пестицидів та отрутохімікатів, селекційних досягнень, забезпечення якості та безпеки зерна та інше. Федеральне агентство з сільського господарства є

центральним органом виконавчої влади з надання адміністративних послуг у сфері агропромислового комплексу та управління державним майном агропромислового комплексу. Також варто зазначити, що згідно зі ст. 36 ФЗ «Про насінництво», повноваженнями по проведенню сортового і насінневого контролю щодо посівів і насіння сільськогосподарських рослин наділено насіннєві інспекції [170].

У Канаді основним суб'єктом владних повноважень, що здійснює адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, є Канадське агентство з інспекції харчових продуктів (CFIA), яке утворене відповідно до положень Закону про насіння (Seeds Act) та Положення про насіння (Seeds Regulations), з метою забезпечення якості насіння, що продається, імпортується до чи експортується з Канади, його відповідності встановленим стандартам якості та наявності належного маркування із зазначенням інформації щодо реєстрації такого насіння. Також насіннєвий відділ CFIA є відповідальним за ведення реєстру сортів та насіннєвих програм [171].

До повноважень CFIA належать такі:

- акредитація випробувальних лабораторій (laboratories), насіннєвих аналітиків (analysts) та сортувальників (graders);
- ліцензування насіннєвих операторів (operators) та відбирачів проб (samplers);
- реєстрація офіційних установ пакування та маркування насіння (approved conditioners); установ зберігання насіння (bulk storage facilities) та уповноважених імпортерів (authorized importers);
- забезпечення виконання положень Закону про насіння (Seeds Act) та Положення про насіння (Seeds Regulations) [172].

Також у Канаді функціонує акредитований CFIA Канадський інститут насіння (Canadian Seed Institute), діяльність якого полягає в такому:

- здійснення оцінки, надання рекомендацій до реєстрації та проведення аудиту офіційних установ пакування та маркування насіння (approved conditioners), установ зберігання насіння (bulk storage facilities) та

уповноважених імпортерів (authorized importers);

- надання рекомендацій щодо акредитації / ліцензування сортувальників (graders) та насінневих операторів (operators), які успішно виконали вимоги, зазначені в Положенні про насіння (Seeds Regulations);

- надання рекомендацій для щорічного продовження акредитації випробувальним лабораторіям (laboratories), які успішно завершили аудит у поточному або попередньому календарному році, а також успішно пройшли вибіркові перевірки, затверджені CFIA [172].

CFIA очолює Президент, який підпорядковується міністру охорони здоров'я. Агентство має інтегровану структуру управління, згідно з якою усі галузеві керівники мають конкретні сфери відповідальності, які сприяють досягненню кожної із стратегічних завдань CFIA [173].

Нормативною основою діяльності CFIA є Закон про канадське агентство з інспекції харчових продуктів (Canadian Food Inspection Agency Act). Так, згідно з вищезгаданим нормативно-правовим актом, окрім Президента, який є очільником Агентства та відповідає за його напрямки роботи та персонал, до керівних належить посада Виконавчого віце-президента. Він має такі самі повноваження і виконує обов'язки та функції, як і Президент, а також заміщує посаду Президента у випадку, коли останній є відсутнім або недієздатним, або дана посада вакантна [174].

Згідно із Законом про насіння (Seeds Act), Президент Канадського агентства з інспекції харчових продуктів уповноважений, за умов дотримання процедури, видавати ліцензії на дозвіл будь-якій особі для виконання діяльності, відповідно до умов ліцензії, яка пов'язана із забезпеченням якості насіння або контролю посівів сільськогосподарських культур, включаючи відбір зразків, випробування, сортування або маркування партій насіння [175].

Ключову роль при здійсненні адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Канаді відіграє Канадська асоціація насінництва (Canadian Seed Growers' Association – CSGA) – некомерційна організація, що

представляє інтереси канадських виробників насіння [176]. Однією з функцій, покладених на CSGA, є забезпечення сертифікації насіння сільськогосподарських культур. Зокрема, до її компетенції належить: розробка стандартів і правил дотримання сортової чистоти при виробництві насіння сільськогосподарських культур; забезпечення функціонування системи сертифікації насіння; засвідчення сортової чистоти насіння сільськогосподарських культур шляхом проведення сертифікації [177]. Так, відповідно до Положення про насіння (Seeds Regulations), статус сертифікованого отримує насіння, на яке Канадською асоціацією насінництва видано відповідний сертифікат, а також таке насіння відповідає стандартам сортової чистоти, встановленим CSGA для даної сільськогосподарської культури. Дана правова норма стосується насіння, виробленого на території Канади. У випадку, коли насіння має закордонне походження, сертифікованим насіння вважається, якщо має сертифікат офіційного органу сертифікації та відповідає стандартам сортової чистоти, встановленим відповідним органом сертифікації, який визнаний Канадською асоціацією насінництва [178].

Канадська система сертифікації насіння складається з акредитованих галузевих лабораторій та персоналу, на які покладається проведення відповідних заходів, за результатами яких генерується інформація, що використовується при подальшій офіційній сертифікації насіння. До основних заходів, що проводяться під час сертифікації насіння, належать такі: відбір проб, тестування насіння, сортування, маркування та документування. Насіннєві лабораторії, для того щоб бути акредитованими CFIA, повинні відповідати вимогам, викладеним у Протоколі акредитації та аудиту насіннєвих лабораторій (Seed Laboratory Accreditation and Audit Protocol). Даним документом встановлюється система оцінювання якості, наближена до акредитації лабораторій на основі Керівництва ISO 17025. На сьогоднішній день у Канаді функціонує приблизно 45 насіннєвих лабораторій, акредитованих відповідно до Протоколу акредитації та аудиту

насінневих лабораторій, що здійснюють тестування за канадською програмою сертифікації насіння [179].

У Сполучених Штатах Америки функції з централізованого і всебічного контролю, класифікування, прийняття рішень щодо кількості і умов збуту сільськогосподарських продуктів покладено на Міністерство сільського господарства. Основними нормативно-правовими актами США, що регулюють відносини в галузі насінництва, є закон про захист сортів рослин та насінневий закон [180]. У той же час у США прийнято досить мало постанов, що регламентують виробництво гібридного насіння. При експорті насіння та садивного матеріалу, що є рекомендованим для розповсюдження на території певного штату, деякі країни вимагають ліцензії на їх продаж або проходження апробації перед їх надходженням для використання. Федеральний насінневий закон регулює такі основні аспекти:

- регламентує міжштатну та міжнародну торгівлю насінням;
- встановлює вимоги до етикетування продукції для забезпечення достовірних відомостей про насіння;
- встановлює стандарти якості для імпортного насіння.

Закон про захист сортів рослин було прийнято Конгресом США з метою заохочення створення нових сортів рослин та надання населенню доступу до них, а також забезпечення захисту прав тих, хто займається виведенням, розробкою або відкриттям цих сортів і тим самим сприяє прогресу сільського господарства в інтересах населення [181; 171].

Важливо зазначити, що у США запроваджено добровільну реєстрацію сортів рослин. Так, Американське товариство рослинників проводить добровільну реєстрацію сортів культурних рослин, батьківських ліній та елітної зародкової плазми. Добровільна реєстрація проводиться з метою уникнення небезпеки присвоєння більше однієї назви подібному матеріалу та забезпечує впорядкованість [182].

Більшість іноземних законів, що регулюють суспільні відносини у сфері насінництва, мають схожу структуру та відповідні елементи. Так, у

законі зазначено його сферу застосування, мету та понятійний апарат.

У ряді розвинутих країн окремим розділом такого закону визначаються нормативно-правові засади функціонування національних насінневих рад. До сфери їх компетенції належить розробка і контроль за виконанням інструкцій в галузі насінництва, консультування міністра сільського господарства з питань розробки державних стандартів, процедури здійснення сертифікації насіння та контролю його якості, а також інших питань здійснення державної політики в галузі насінництва. Законодавством також може бути передбачено створення відповідних комітетів, наприклад, комітет сортового різноманіття або комітет стандартування насіння. Такі комітети можуть знаходитися в підпорядкуванні національної насінневої ради. До складу вищезазначених рад та комітетів, зазвичай, входять фахові та повноважні представники різних департаментів аграрного міністерства, але до них можуть входити також і інші зацікавлені особи. Істотний вплив на діяльність таких органів становить склад її учасників та співвідношення різних представників, зокрема представників громадськості, до загальної кількості учасників. Також на діяльність зазначених органів впливає спосіб, за яким були обрані (призначені) його члени.

Далі, відповідним розділом закону в іноземних державах визначаються технічні та процесуальні питання реєстрації сортів та контроль якості насіння. Існує різниця між законами, яка полягає в тому, що в деяких країнах опис стандартів та процедур міститься безпосередньо в тексті закону, в той час як інші містять відсилочні норми до інших нормативних актів (різного роду правил), в яких визначаються відповідні деталі. В останньому випадку законом передбачено обов'язок та процедуру для розробки таких правил. Також законом визначаються санкції за протиправні дії в галузі насінництва.

У складі учасників насінневих рад багатьох країн світу переважну більшість становлять представники органів державної влади. До складу таких рад входять представники цілого ряду державних установ та відомств та лише декілька представників приватного сектора (фермерських організацій

та галузевих асоціацій). Для прикладу можна навести Республіку Філіппіни, де, відповідно до закону про розвиток насінневої галузі (Seed Industry Development Act), утворено Національну раду насінневої галузі (National Seed Industry Council), до складу якої входять: секретар Міністерства сільського господарства (Department of Agriculture), який є головою ради; директор Бюро рослинництва (Bureau of Plant Industry), що є заступником голови та виконавчим директором; декан коледжу сільського господарства Університету Філіппін у Лос-Баньос (College of Agriculture University of the Philippines at Los Baños); директор інституту рослинництва (Institute of Plant Breeding); директор з дослідження врожаю Філіппінської ради з досліджень і розвитку сільського господарства, лісових та природних ресурсів (Philippine Council for Agriculture Forestry and Natural Resources Research and Development); директор Філіппінського науково-дослідного інституту рису (Philippine Rice Research Institute); два представники від акредитованих фермерських організацій та один представник від галузі насінництва [183].

Національна рада насінневої галузі має такі обов'язки, повноваження і функції:

- розробляти довгострокові національні програми розвитку галузі насінництва з метою досягнення самозабезпеченості держави високоякісним насінням;
- сприяти створенню інфраструктури й інших допоміжних послуг у пріоритетних областях, спрямованих на розвиток насінницької галузі;
- видавати обов'язкові до виконання підзаконні нормативно-правові акти для реалізації положень чинного насінневого законодавства;
- надавати субсидії та інші форми допомоги розробникам та виробникам насіння та садивного матеріалу та інше.

Також у контексті адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва Республіки Філіппіни варто розглянути порядок діяльності Національної служби з контролю якості насіння (National Seed Quality Control Services). Дана Служба створена та функціонує у складі Бюро рослинництва.

На неї покладено обов'язок здійснення керівництва та нагляду за діяльністю польових інспекцій та служб контролю, а також лабораторій з випробування насіння, закріплених за Бюро рослинництва, що функціонують у різних частинах країни, діяльність яких є необхідною для забезпечення виконання цілей, передбачених законодавством у галузі насінництва.

Національна служба з контролю якості насіння виконує такі функції:

- розробка планів та програм діяльності служб контролю якості насіння та заходів з тестування насіння, сертифікації рослин / насінневого матеріалу та інших схем контролю якості;
- проведення польових перевірок насіння сільськогосподарських культур, умов їх зберігання і переробки та інших заходів, необхідних для сертифікації насінневого / рослинного матеріалу, і видання відповідного звіту інспекції в межах її повноважень;
- контроль і координація діяльності усіх офіційних випробувальних лабораторій насіння в регіонах і провінціях, а також здійснення сертифікації насіння в усіх провінціях;
- виконання інших, пов'язаних з насінництвом, функцій – дослідження насінневого матеріалу та навчання своїх клієнтів сучасним технологіям виробництва насіння;
- збирання розумної плати за тестування насіння, огляд посівів і споруд та видача відповідних дозволів та ліцензій;
- здійснення акредитації приватних лабораторій з випробування насіння;
- виконання інших функцій, визначених Національною радою насінневої галузі [183].

В Індії, відповідно до закону про насінництво (The Seed Bill) від 2004 р., функціонує Центральний комітет насінництва (Central Seed Committee). До його складу входять:

- 7 колишніх посадових осіб: Комісар з питань сільського господарства Департаменту сільського господарства та співробітництва Уряду Індії (the

Agriculture Commissioner, Department of Agriculture and Co-operation, Government of India); Заступник генерального директора (з питань рослинництва) Індійської ради сільськогосподарських досліджень (the Deputy Director General (Crop Sciences), Indian Council of Agricultural Research); Заступник генерального директора (з питань садівництва) Індійської ради сільськогосподарських досліджень (the Deputy Director General (Horticulture), Indian Council of Agricultural Research); Об'єднаний відповідальний секретар з насінництва Департаменту сільського господарства і співробітництва Уряду Індії (the Joint Secretary in charge of seeds in the Department of Agriculture and Co-operation, Government of India); Комісар з питань садівництва Департаменту сільського господарства і співробітництва Уряду Індії (the Horticulture Commissioner, Department of Agriculture and Co-operation, Government of India); Представник Департаменту біотехнологій Уряду Індії, рангом не нижче об'єднаного секретаря Уряду Індії (a representative of the Department of Bio-technology, Government of India, not below the rank of Joint Secretary to the Government of India); Представник Міністерства охорони навколишнього середовища та лісового господарства Уряду Індії, рангом не нижче об'єднаного секретаря Уряду Індії (a representative of the Ministry of Environment and Forests, Government of India, not below the rank of Joint Secretary to the Government of India);

- 5 членів Центрального Уряду: Секретарі (3) з питань сільського господарства від п'яти штатів (the Secretary Agriculture from five States), усього троє від п'яти кліматичних зон, що здійснюють свою діяльність на ротаційній основі відповідно до графіка; Директор Державного агентства з сертифікації насіння (Director, State Seed Certification Agency), від штату, що не має представництва на рівні секретаря; Керуючий директор Державної насінневої корпорації (Managing Director, State Seeds Corporation), від штату, що не представлений секретарем чи директором агентства;

- 2 представники фермерів;

- 2 представники галузі насінництва.

Центральний комітет насінництва має повноваження та несе відповідальність перед Урядом Індії за виконання законодавства в галузі насінництва, а також планування та виконання програм у галузі насінництва, розвиток та виробництво насіння, експорту та імпорту насіння, розроблення стандартів з реєстрації, сертифікації та випробувань насіння, здійснення реєстрації насіння та інші питання згідно з чинним законодавством [184].

У Кенії, згідно зі ст. 5 Положення про насіння та сорти рослин (The Seeds and Plant Varieties (Seeds) Regulations), створено Комітет регулювання насінництва (Seed Regulation Committee), до складу якого входять: Директор сільського господарства (Director of Agriculture), як голова Комітету; Директор Кенійського науково-дослідного інституту сільського господарства (Director, Kenya Agricultural Research Institute); Керуючий директор Кенійської насінневої компанії (Managing Director, Kenya Seed Company); генеральний менеджер Управління розвитку садівництва (General Manager, Horticultural Crop Development Authority); директор Кенійського науково-дослідного інституту лісового господарства (Director, Kenya Forestry Research Institute); директор Національної служби контролю якості насіння (Director, National Seed Quality Control Service), як секретар Комітету; один представник Кенійського союзу зерновиробників (Kenya Grain Growers' Co operative Union) та Голова Кенійського національного союзу фермерів (Kenya National Farmers' Union). До повноважень Комітету належать: розробка державної політики в насінневій галузі; модифікація або зміна стандартів сертифікації; внесення рекомендацій для реєстрації або зняття з обліку продавців насіння; посередництво у справах щодо скарг потерпілих осіб; оновлення та рекомендації щодо відповідних платежів при сертифікації насіння [185].

У Непалі, відповідно до ст. 3 Закону про насіння (The Seeds Act), існує Національна насіннева рада (National Seeds Board), до компетенції якої належить розробка та реалізація державної політики в галузі насінництва, а також надання консультацій Уряду з питань, що стосуються сфери

насіництва. До складу Ради входять: Секретар Міністерства сільського господарства (Secretary, Ministry of Agriculture), як голова Ради; Генеральний директор Департаменту сільського господарства (Director General, Department of Agriculture); Голова Національного аграрного науково-дослідного та сервісного центру (Chief, National Agricultural Research and Service Centre); Генеральний менеджер Аграрної корпорації (General Manager, Agricultural Inputs Corporation); Генеральний менеджер Аграрного банку розвитку (General Manager, Agricultural Development Bank); Голова департаменту насінництва Аграрної корпорації (Chief, Seeds Department, Agricultural Inputs Corporation); 3 науковці, професійна діяльність яких пов'язана зі сферою сільського господарства, ветеринарії та лісового господарства, за поданням Уряду; експерт з насінництва Аграрного та ветеринарного інституту Трібхуванського університету (Agriculture and Veterinary Science Institute, Tribhuvan University); 2 представники господарюючих суб'єктів у галузі насінництва, за поданням Уряду, та особа, що призначається Урядом на посаду секретаря Ради [186].

Також у Непалі функціонує Центр контролю якості насіння (Seed Quality Control Centre), незалежна організація контролю якості при Міністерстві сільського господарства і кооперативів, основною метою якого є забезпечення наявності якісного насіння шляхом застосування механізмів контролю виробництва насіння фермерськими господарствами. До завдань діяльності Центру контролю якості насіння належать такі:

- сприяння збільшенню доходів фермерів за рахунок виробництва насіння і його просуванню як на національному, так і на міжнародних ринках;
- сприяння заміщенню імпортованого з-за кордону насіння на вітчизняне;
- гарантування постачання на ринок насіння високої якості.

Для виконання зазначених завдань Урядом Непалу створено ряд установ, а саме – Секретаріат Національної насінневої ради (Secretariat of

Nepal Seed Board), Центральна насіннева випробувальна лабораторія (Central Seed Testing Laboratory), Центр сертифікації насіння (Seed Certification Unit) та Центр реєстрації сортів сільськогосподарських культур (Seed/Variety Registration Unit) [187].

Проте в інших країнах членство в радах розподілене більш рівномірно. Наприклад в Аргентині, де Національна насіннева комісія (National Seed Commission) складається з 10 членів, які призначаються Міністерством сільського господарства і тваринництва (Ministry of Agriculture and Animal Husbandry). П'ять членів є посадовими особами та представляють державу: 2 представники Національного управління сільського господарства та маркетингу (National Directorate of Agricultural Control and Marketing), 2 представники Національного інституту сільськогосподарських технологій (National Institute of Farming Technology) та 1 представник Національної зернової ради (National Grain Board). І п'ять членів, що представляють приватний сектор: 1 представник галузі селекції, 2 представники виробництва та торгівлі насінням, 2 представники споживачів продукції галузі. Крім того, до усіх членів Національної насінневої комісії висувається вимога мати спеціальні знання в галузі насінництва.

Комісія має такі обов'язки та повноваження:

- надавати пропозиції щодо правових норм та їх тлумачень відповідно до чинного законодавства;
- здійснювати регулювання насінневою системою країни;
- надавати висновки та рекомендації щодо політичних програм розвитку галузі, законів, декретів, рішень та положень національних, провінційних чи муніципальних органів влади, що пов'язані з виробництвом відповідної сільськогосподарської продукції;
- застосовувати покарання за порушення чинного законодавства в галузі насінництва та інше [188].

Отже, на основі вищезазначеного можна констатувати, що однією з головних проблем роботи національних насінневих рад є незначна кількість

представників фермерської спільноти серед загального числа учасників, що призводить до недостатньо ефективного виконання радами своїх функцій, зокрема в частині захисту інтересів виробників насіння. Навіть у країнах, де представники від фермерів представлені у належній кількості, немає ніякої гарантії, що інтереси різних категорій фермерів будуть враховані на належному рівні. Часом інтереси великих аграрних підприємств переважають інтереси дрібних фермерів, що призводить до утисків останніх та ускладнення здійснення ними підприємницької діяльності.

Варто зауважити, що назва та повноваження державних органів закріплені безпосередньо в тексті закону, на відміну від української моделі, при якій застосовується поняття «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику / політику у сфері нагляду». Незважаючи на певні переваги, які надає така конструкція, а саме можливість змінювати назву та підпорядкування у визначених законом межах, без потреби вносити зміни до законів, існує суттєвий недолік – нестабільність нормативно-правової бази, що тягне за собою ускладнення здійснення підприємницької діяльності. Це є особливо актуальним для сільського господарства, оскільки виробництво насінневої продукції має сезонний характер і пропущення строків польових робіт через неналежну роботу державних органів може призвести до негативних наслідків, аж до втрати врожаю.

На відміну від більшості законів країн колишнього СРСР, де все насіння підлягало обов'язковій державній сертифікації, у більшості країн світу обов'язкова сертифікація запроваджена лише для насіння, призначеного для продажу.

У більшості країн існують затверджені стандарти, які регламентують технічні вимоги до виготовлення, зберігання, переробки та обігу насіння. Зокрема, ними встановлюються методи відбору проб у процесі карантинного огляду та експертизи, порядок визначення показників якості: чистота (вміст основної культури), схожість, енергія проростання, вологість насіння, маса

1000 одиниць насіння і показники зараженості хворобами й заселеності шкідниками та інше. Такі стандарти, зазвичай, затверджуються у вигляді підзаконних нормативно-правових актів, що дозволяє уникнути складної та тривалої процедури схвалення парламентом. У деяких країнах Африки, як альтернатива повному контролю якості насіння, допускається порядок, при якому перевірці підлягають лише визначений відсоток полів та партій насіння, таким чином покладаючи більшу відповідальність на виробника та продавця. Основна ідея такої процедури – здійснення державного контролю, полягає у можливості знизити навантаження на державні органи при здійсненні перевірок, а також сприяє зменшенню адміністративного тиску на підприємців.

Таким чином, проведений порівняльний аналіз свідчить, що світовий досвід адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва є досить різноманітним та вартий уваги українських вчених-правознавців, а деякі аспекти іноземного досвіду було б доречно імплементувати до національного законодавства України.

Аналізуючи існуючу систему органів державного управління в галузі насінництва та розсадництва, слід зазначити ряд недоліків. Зокрема, відсутність у цій сфері чіткої структури виконавчих органів та системності. Функції частково розподілені між Міністерством аграрної політики та продовольства та Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, яка знаходиться в безпосередньому підпорядкуванні КМУ. Також проблемним питанням залишається ситуація з Державною інспекцією сільського господарства України, що знаходиться у стані ліквідації, але положення про її діяльність залишається чинним. Часті зміни законодавства та відсутність стабільності негативно впливають на роботу підприємств, установ та організацій, незалежно від форм власності. Передання повноважень у галузі насінництва та розсадництва від Держсільгоспінспекції до Держпродспоживслужби видається суперечливим рішенням, зважаючи на сутність об'єкта

адміністративно-правового регулювання.

Визначаючи корисні для імплементації аспекти іноземного досвіду, варто звернути увагу на досвід Сполучених Штатів, як одного з найбільших експортерів насіння та садивного матеріалу у світі, де Міністерство сільського господарства має значні повноваження. На нашу думку, збільшення обсягу функцій і повноважень Міністерством аграрної політики та продовольства по виробленню і здійсненню державної політики в галузі насінництва та розсадництва, нормативно-правового регулювання в даній сфері та реалізації виробленої сільгосппродукції є актуальним для України. Це можна зробити шляхом передачі повноважень з видання підтвердження на ввезення в Україну насіння і садивного матеріалу для проведення експертизи на придатність на поширення в Україні [165] та здійснення державного контролю в галузі або безпосередньо до Мінагрополітики, або до насінневої інспекції, яка б діяла у його складі.

Також видається актуальним посилення ролі галузевих асоціацій шляхом часткового делегування їм повноважень щодо сертифікації насіння і садивного матеріалу та здійснення нагляду за дотриманням порядку та умов ведення насінництва та розсадництва, за прикладом Франції.

3.2. Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні

Насіння є ключовим елементом у системі сільськогосподарського виробництва при вирощуванні однорічних культур, які забезпечують значну частину потреб у продовольстві у світі. Воно є засобом становлення нового врожаю кожен сезон, і саме ним визначається генетичний потенціал вирощуваної сільськогосподарської культури. Використання новітніх розробок у насінництві також забезпечує просування та передачу новітніх сортів від науково-дослідних інститутів до фермерських господарств.

Незважаючи на цю фундаментальну роль у виробництві сільськогосподарських культур, насіння також має деякі специфічні характеристики, пов'язані з його біологічними властивостями, які роблять його важким продуктом для виробництва. Цей процес є не тільки результатом фізіології і генетики, але і сильно залежить від економічних і політичних аспектів, що особливо простежується в країнах, де аграрне виробництво є ключовим сектором економіки, і до яких, у свою чергу, належить Україна.

Визначаючи роль адміністративно-правового регулювання для удосконалення галузі насінництва, варто зазначити, що для нашої держави є характерним сильний вплив держави на процеси організації сільськогосподарського виробництва в цілому та сфери насінництва зокрема. Централізована планова система СРСР залишила величезний спадок, який впливає на усі сучасні сектори економіки, і для сфери насінництва цей вплив є особливо відчутним, зважаючи на притаманну Україні наявність великих державних підприємств та установ, що здійснюють свою діяльність в даній галузі. Аналіз функціонування усього сектора аграрного виробництва за останні роки свідчить, що заходи, які вживалися на державному рівні протягом усіх років незалежності, поки що не створили стабільних передумов для поступального конкурентного розвитку аграрної економіки, а сам аграрний сектор економіки працює на межі збитковості [189, с. 318]. Досліджуючи питання удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва вкрай важливо сформулювати реалістичний погляд на процеси, що відбуваються в законодавчій сфері та сфері державного управління.

Для досягнення зазначеної мети, в рамках проведення дисертаційного дослідження, було здійснено соціологічне опитування 230 осіб, що працюють в галузі насінництва, з метою вивчення ефективності роботи та визначення оптимальних шляхів реформування. До числа опитаних увійшли як співробітники органів державної влади: Державної інспекції сільського

господарства в Дніпропетровській області, Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації; так і працівники господарюючих суб'єктів, внесених до державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу: ДУ Інституту зернових культур НААН України, Ерастівської ДС ДУ ІЗК НААНУ, Синельниківській СДС ІСГ СЗ НААНУ, ДП ДГ "Дніпро" ІСГ СЗ НААНУ. За віковим критерієм найбільшу частку респондентів становили особи від 35 до 50 років – 36 % (82). Кількість опитаних у віці до 25 років – 20 % (46), від 26 до 35 років – 28 % (64), осіб старше 51 року – 16 % (38).

Найбільша кількість опитаних 88 % (202) – мають вищу освіту, 8 % (19) – мають професійно-технічну освіту, а 4 % (9) – загальну середню освіту. Дані показники свідчать про високі освітні вимоги до працівників галузі насінництва.

За стажем роботи респонденти розділилися на такі категорії: зі стажем роботи в галузі насінництва до 1 року – 2 % (5); від 1 до 5 років – 14 % (32); від 6 до 10 років – 22 % (51); від 11 до 20 років – 32 % (74); та понад 20 років – 30 % (68). Таким чином, можна зробити висновок, що для працівників галузі насінництва притаманний великий досвід роботи – 62 % опитаних має більше 11 років стажу роботи.

57 % (132) респондентів вважають, що вони поінформовані про адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в частині окремих питань, що стосуються їх роботи; 15 % (35) вважають, що поінформовані про адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва повною мірою. Лише 27 % (63) зазначили, що поінформовані не достатньо. І, очікувано, жоден із опитаних не вважає себе зовсім не поінформованим у даному питанні.

Більшості респондентів – 63 % (144) було важко відповісти на питання: чи позначилися на результатах їх роботи реформи в державному управлінні в галузі насінництва, зокрема в контексті оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та змін у насінневому законодавстві? 5 % (12)

опитаних відповіли, що дані реформи не позначилися на їх роботі, 21 % (48) – позначилися незначною мірою, 8 % (19) – позначилися певною мірою. І лише 3 % (7) зазначили, що реформи позначилися на їх роботі значною мірою.

На запитання стосовно необхідності оприлюднення усіх нормативно-правових актів регуляторного характеру, виданих державними органами, що здійснюють регулювання в галузі насінництва, в офіційних виданнях та веб-сайтах абсолютна більшість – 86 % (198) відповіли ствердно, 10 % (24) вагалися з відповіддю, 4 % (8) вважають дану вимогу недоцільною.

25 % (59) опитаних позитивно оцінюють діяльність державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, 30 % (68) – оцінюють їх діяльність скоріше позитивно, 3 % (7) – оцінюють діяльність державних органів скоріше негативно та 3 % (7) – негативно, 39 % (89) опитаних було складно визначитися із даним питанням.

Найбільша кількість респондентів – 40 % (93) вважають зручність (доступність послуг, прості та обґрунтовані вимоги) тим критерієм, що має слугувати оцінкою якості роботи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, 30 % (70) вважає таким критерієм результативність (зменшення правопорушень у сфері насінництва), 23 % (52) – назвало критерієм гласність (відкритість та прозорість діяльності), 7 % (15) – вважають інші критерії оцінкою роботи державних органів.

Більшість опитаних – 71 % (163) погоджується з тезою, що процедура здійснення державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин та видача патенту України на сорт рослин є прозорою та відкритою, не погоджується – 12 % (28), вагалися з відповіддю 17 % (39).

На питання: чи потребує удосконалення процедура видачі документів дозвільного характеру в сфері карантину рослин? – 52 % (119) відповіли ствердно, 26 % (60) – негативно, 22 % (51) не змогли визначитися з відповіддю.

Переважна більшість респондентів 54 % (125) вважає, що права власника майнового права інтелектуальної власності на сорти рослин є належним чином захищеними законодавчо, 27 % (61) вважає права інтелектуальної власності законодавчо не належно захищеними, 19 % (44) було важко визначитися.

Більшість опитаних – 51 % (118) відповіли, що процедура отримання сертифіката на насіння є чітко визначеною, а вимоги обґрунтованими. В той же час 10 % (23) не погодилися з даною тезою, а 39 % (89) вагалися з відповіддю.

63 % (146) опитаних підтримали ідею створення окремого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) виключно у сфері насінництва та розсадництва, 8% (18) – висловилися проти та 29 % (66) опитаних було складно відповісти на дане питання. Таким чином, працівники галузі насінництва здебільшого прихильно ставляться до можливого створення відокремленого державного органу, що реалізує державну політику нагляду (контролю) у сфері насінництва. Варто зауважити, що в українській історії адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва був період існування такого органу – Української державної насінневої інспекції та її територіальних органів на місцях, який у процесі реорганізації системи органів виконавчої влади увійшов до складу Державної інспекції сільського господарства.

Переважна більшість опитаних працівників насінневої галузі – 60 % (139) негативно ставляться до можливості делегування частини повноважень щодо регулювання в галузі насінництва від державних органів недержавним професійним насінневим об'єднанням. При цьому на підтримку даної пропозиції висловилися 11 % (24) опитаних, а 29 % (67) не змогли однозначно відповісти на питання.

Щодо можливого посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва відповіді респондентів розділилися таким чином: 9 % (21)

підтримують посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва в цілому, 16 % (37) висловилися за посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані з порушенням порядку та умов ведення насінництва та розсадництва, 8 % (18) – за посилення відповідальності у сфері захисту рослин, 37 % (85) – за посилення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності на сорти рослин, 30 % (69) вважає, що посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва на даний момент є недоцільним.

Стосовно питання, яким саме категоріям суб'єктів у галузі насінництва необхідно посилити відповідальність? – 37 % (85) опитаних висловилися за посилення відповідальності державних органів та їх посадових осіб, наділених владними повноваженнями, 33 % (76) підтримують посилення відповідальності усіх фізичних та юридичних осіб, що здійснюють господарську діяльність у галузі насінництва, та 30 % (69) опитаних не підтримують ідею посилення відповідальності.

Серед причин недосконалості роботи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, називають таке: 15 % (34) – недосконале матеріальне законодавство, 43 % (98) – недосконале процесуальне законодавство, 23 % (54) – неналежне фінансування державних органів, 16 % (36) – неналежна кваліфікація співробітників державних органів, 3 % (8) – інше.

50 % (114) респондентів вважають потрібною обов'язкову державну сертифікацію усього виробленого насіння, 23 % (52) вважає потрібною сертифікацію лише для насіння, призначеного для реалізації, насіння для власних потреб не потребує сертифікації, 27 % (64) вважає, що сертифікація насіння має відбуватися на добровільних засадах.

Щодо необхідності державної підтримки галузі насінництва в Україні у вигляді грошових коштів: за висловилися 77 % (176), проти – 10 % (23), 13% (31) вагалися з відповіддю.

До питання стосовно доцільності дозволу на проведення генетично-

інженерної діяльності у сфері рослинництва в Україні, думки респондентів розділилися таким чином: 53 % (121) виступають за те, щоб дозволити генетично-інженерну діяльність, що здійснюється у замкненій системі, 26 % (61) – дозволити генетично-інженерну діяльність, що здійснюється у відкритій системі, 21 % (48) виступають за заборону будь-якої генетично-інженерної діяльності.

Переважає більшість опитаних – 79 % (183) підтримують створення єдиного органу виконавчої влади, що здійснюватиме державний контроль у сфері обігу генетично модифікованих організмів, 14 % (32) виступають проти, та 7 % (15) не визначилися з відповіддю.

Більшість опитаних – 47 % (108) виступають за те, щоб дозволити використання генетично модифікованих рослин для науково-дослідних цілей, 2 % (5) – за дозвіл для продовольчих цілей, 9 % (20) – для фуражних цілей, 21 % (49) – для технічних цілей, 21 % (48) – виступають за заборону використання генетично модифікованих рослин.

На запитання: що перешкоджає розвитку насінництва в Україні в адміністративній площині? – відповіді поділилися таким чином: 36 % (83) вважають складність бюрократичних процедур та зарегульованість галузі, 7 % (15) – недостатній державний контроль, 32 % (74) – нестабільність законодавства, 11 % (25) – корупція, 14 % (33) – інше.

Основною причиною, що стоїть на заваді виходу вітчизняної насінневої продукції на світові ринки, більшість респондентів – 53 % (122) назвали недостатню поінформованість про нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в закордонних країнах, 20 % (46) відповіли, що цьому перешкоджають законодавчі перепони, 10 % (23) назвали низьку якість вітчизняної продукції, 17 % (39) – інше.

Відповіді на запитання: що сприятиме підвищенню продуктивності роботи співробітників органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва? – поділилися таким чином: 24 % (55) назвали посилення контролю за діяльністю співробітників, 15 % (34) –

широке застосування заходів заохочення співробітників, 12 % (28) – підвищення заробітної плати співробітників, 29 % (67) – систематичне підвищення кваліфікації співробітників, 13 % (30) – підвищення кваліфікаційних вимог до співробітників, 7 % (16) – інше.

Щодо шляхів вдосконалення діяльності державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, більшість опитаних – 54 % (124) пріоритетним назвали удосконалення законодавчої бази, 27 % (62) – покращення матеріально-технічного забезпечення, 3 % (7) – зміцнення правового та соціального захисту співробітників, 12 % (28) – підвищення кваліфікації співробітників, 4 % (9) – інше.

Враховуючи думки працівників у сфері насінництва, що викладені вище? можна стверджувати, що основна стратегія реформування галузі насінництва полягає в необхідності забезпечити самокупність сфери виробництва насіння та досягнення її прибутковості. Враховуючи обмежені можливості щодо державного фінансування, можна спрогнозувати зростаючу надалі роль приватного бізнесу у системі виробництва насіння. У процесі приватизації державного майна було приватизовано виробничі потужності частини колишніх колгоспів, їхній режим роботи зазнав певних змін, проте це все ще великі виробничі одиниці і, можливо, в деяких областях вони будуть залишатися основними життєздатними виробниками для зернових культур. Проте станом на теперішній час існує розуміння необхідності у плануванні більш різноманітної та розгалуженої структури в сільському господарстві як з точки зору самих виробничих підрозділів, так і організацій, що обслуговують їх, навіть якщо цей процес буде рухатися повільно. Додаткових ускладнень варто очікувати навколо питання земельної реформи та перерозподілу земельних ресурсів, що є складним процесом і може зайняти тривалий час. О. Мельник, здійснивши ретроспективний огляд ходу земельної реформи в Україні ще від початку дев'яностих років, стверджує, що загалом вона здійснювалася надто непослідовно і не завжди науково

обґрунтовано [190, с. 215].

Таким чином, можна виділити два напрямки реорганізації сфери насінництва. По-перше, це внутрішня реорганізація компонентів системи насінництва, таких як виробництво, переробка, зберігання і розподіл. По-друге, зміни в середині структури сільськогосподарського сектора економіки, як споживача насіння. Це є важливим, оскільки тенденція до зменшення розмірів фермерських господарств вимагає абсолютно іншої стратегії маркетингу та логістики, відмінної від існуючої раніше. Наприклад, постачання насіння меншими партіями, більш широкий і активний контакт з клієнтами, що контрастує із старою системою планової економіки, при якій насіння, як і інші види продукції, просто виділялися в адміністративно-командному порядку.

Ще один проблемний аспект, що залишився в пострадянський період, полягає у відсутності в сільськогосподарському виробництві самодостатності. Наприклад, в той час як пшениця була основним продуктом сільськогосподарського виробництва в регіоні, поставки зерна надходили в основному з інших республік Союзу, що сприяло взаємозалежності регіонів. Після розпаду СРСР виникла необхідність змін у процесі виробництва пшениці, а також інших культур, щоб зменшити залежність від імпорту. Даний приклад допомагає зрозуміти проблеми у сфері насінництва, яких не існувало за часів СРСР.

Державна політика в галузі насінництва за своєю суттю є декларацією про наміри з боку влади в особі державних органів та їх посадових осіб щодо їхнього бачення розвитку сфери насінництва. В часи, коли уряд був основним, а подекуди і єдиним, гравцем на насінневому ринку, державна політика не мала такого важливого значення, що було очевидним наслідком старої економічної і соціальної системи. Однак, коли система насінництва стала більш диференційованою, та в насінневий бізнес почали приходити нові учасники, питання розробки та забезпечення державної політики набуло першочергової ваги. Зважаючи, що Україна проходить через економічні

зміни, державна політика має усі можливості стати ключовим каталізатором лібералізаційних процесів. Так, у нових умовах державне управління має відходити від адміністративно-наказного характеру в бік домінування заходів заохочення, стимулювання, переконання, формування громадської думки та свідомості, відчуття відповідальності та обов'язку [191, с. 186]. Через подібні зміни проходила Туреччина, яка оголосила зміну вектора державної політики в середині вісімдесятих років минулого століття, завдяки чому їй вдалося залучити іноземні інвестиції в насінневу галузь. В 1990 р. на подібний рішучий крок зважилася Індія. Ці приклади наочно ілюструють наскільки значним може бути вплив держави на розвиток галузі насінництва шляхом провадження правильної державної політики. Але навіть правильна державна політика не може змінити основні техніко-економічні характеристики поставок насіння.

Незважаючи на приватизаційні процеси, вирощування деяких сільськогосподарських культур є збитковим, а отже приватний сектор не буде в них зацікавлений. Саме тому державні органи мають виконувати постійну стратегічну роль з підтримання функціонування системи насінництва, щоб гарантувати, що насіння деяких культур, як і раніше, буде доступним суб'єктам господарювання, а також сприяти районуванню нових сортів. Досліджуючи досвід Туреччини варто зазначити, що, незважаючи на великий відсоток приватного капіталу в галузі, основні виробничі потужності з вирощування деяких важливих культур, зокрема пшениці, залишаються в державній власності, а державні сільськогосподарські підприємства та кооперативи досі відіграють важливу роль у даній сфері. Крім того, в Україні, з метою забезпечення продовольчої безпеки держави, має існувати такий елемент захисту насінництва, як постачання високоякісного насіння фермерам під час неврожаю. Даний вид відповідальності цілком лежить на державі та не може бути перекладеним на приватний бізнес через фінансові ризики.

За часів перебування України у складі СРСР, через централізоване

планування економіки, уряд був єдиним можливим постачальником насіння. Сьогоднішній стан справ характеризується тим, що на владу покладено завдання, яке полягає у створенні сприятливого економічно-конкурентного та інвестиційно-привабливого середовища, в рамках якого суб'єкти різних форм власності можуть розвиватися та робити свій внесок у розбудову держави. На цьому шляху існує необхідність у проведенні значної роботи зі скорочення дозвільних функцій держави, впорядкування системи надання адміністративних послуг, встановлення стандартів послуг, упровадження нових форм та методів роботи, пов'язаних, насамперед, з можливостями інформаційних технологій, тощо [192]. Варто зауважити, що на сьогоднішній день не усі публічні послуги, що надаються державними органами у сфері насінництва, офіційно визнані адміністративними. Наприклад, послуги, пов'язані з видачою охоронних документів на такий об'єкт інтелектуальної власності, як сорт рослини, зокрема видача свідоцтва про авторство на сорт рослин і свідоцтва про його державну реєстрацію, видача патенту на сорт рослин та дублікатів вищезазначених документів, де-юре не вважаються адміністративними послугами, проте є такими за своєю правовою природою та присутні у проекті ЗУ «Про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання» [193, с. 135]. Таким чином, основна задача влади полягає в розробці обґрунтованої державної політики в галузі насінництва, що дозволить досягти зазначених цілей. В даний час мета полягає в тому, щоб різні типи підприємств різних форм власності могли розвиватися без обмеження адміністративним тиском з боку держави.

Важливо розділяти поняття державної політики та законодавства. Україна, як і майже усі країни, має насінневі закони і технічні регламенти, які здійснюють нормативне регулювання певних аспектів охорони прав на сорти рослин і системи насінництва, що дозволяє захистити інтереси різних учасників правовідносин у галузі насінництва і включає в себе таке:

- тестування і реєстрація сортів;
- стандарти якості насіння, відповідно до процедури сертифікації;

- реєстрація підприємств, установ та організацій, що здійснюють діяльність у сфері насінництва;
- вимоги до маркування та пакування партій насіння;
- захист прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Отже, законодавство може існувати цілком відокремлено від будь-якої державної політики. Державна політика в галузі насінництва не є частиною насіннєвого закону, хоча і може закріплюватися у формі різних нормативно-правових актів, включаючи, зокрема, форму закону. Державна політика покликана встановити певні основоположні принципи функціонування галузі насінництва шляхом організації діяльності органів державної влади та їх посадових осіб. Щодо питання доктринального визначення поняття «державна політика», то вітчизняна наука сформулювала різні підходи до даного терміна. В. Андріяш під ним розуміє цілеспрямовану діяльність органів державної влади для вирішення суспільних проблем, досягнення й реалізації загальнозначущих цілей розвитку суспільства або його окремих сфер [194]. О. Валевський характеризує державну політику, як дії органів державної влади з вирішення проблем, які найоптимальніше сприяють реалізації інтересів суспільства [195, с. 21]. В. Ребкало описує дане поняття, як досить стабільну, організовану й цілеспрямовану діяльність/бездіяльність державних інституцій, здійснювану безпосередньо чи опосередковано щодо певної проблеми або сукупності проблем, яка впливає на життя суспільства [196, с. 6]. Підсумовуючи вищезазначене варто зауважити, що державна політика та законодавство мають перебувати в гармонії, не суперечити один одному, і завдяки цьому вдасться забезпечити належний рівень адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва.

При розробці та впровадженні державної політики в галузі насінництва, особливо на початкових етапах, важливо стежити за станом справ у сфері, що реформується, та у випадку виявлення проблем оперативно реагувати на них шляхом внесення певних корективів у міру необхідності. Стабільність є ключовим елементом будь-якої державної політики та

обов'язковою вимогою до законодавства, вона є необхідною умовою розвитку довіри між різними гравцями на ринку, а також у їх відносинах з органами державної влади. Саме цим обумовлено створення певного «майданчика», на якому мали б обговорюватися актуальні питання щодо внесення змін до державної політики та чинного законодавства. Це має бути орган виконавчої влади з особливим статусом – Національна насіннева рада, яка, збираючись на регулярні засідання та працюючи на постійній основі, була б уповноважена розглядати усі ключові питання у сфері насінництва. Вона, за своєю правовою природою, має стати представницьким органом, що включав би до свого складу, а, отже, гарантував дотримання прав та законних інтересів підприємств, установ, організацій, включаючи приватні, а також наукових установ, на відміну від минулої практики, при якій в органах державної влади були виключно представники уряду. Існування та роль цього вищого органу повинно бути визначено в державній політиці в галузі насінництва, а також закріплено в положеннях відповідних законів, що здійснюють нормативне регулювання у сфері насінництва. Також існує необхідність у забезпеченні реалізації положень законодавства на практиці. Іноді правильні законодавчі новації так і залишаються в теорії з причин блокування їх виконання з боку посадових осіб уповноважених державних органів, які продовжують застосовувати старі дискримінаційні заходи задля власної вигоди, досить часто з корупційними ознаками, що може поставити під загрозу здійснення реформ в окремо взятій галузі народного господарства.

Попередньо доведено важливість забезпечення можливості бізнесу довести до відома уряду своє бачення проблем та їх можливого рішення в галузі насінництва, задля чого можливі такі варіанти. Незважаючи на те, що окремі представники приватного бізнесу можуть мати власні канали зв'язку, залишається необхідність існування дієвого механізму обговорення питань насінневої галузі, що становлять взаємний інтерес у рамках приватного сектора. Міжнародний досвід свідчить, що, зазвичай, такий стан справ

досягається за рахунок діяльності національних насінневих асоціацій, за підтримки підприємств-членів і з можливістю доступу до посадових осіб, що здійснюють вище керівництво в галузі. Даний елемент взаємозв'язку в галузі насінництва має широке розповсюдження в розвинутих країнах, де насінневі асоціації мають позитивний досвід роботи та довгу історію. Також існує позитивний досвід об'єднання національних насінневих асоціацій в рамках міжнародних насінневих асоціацій з метою розвитку галузі та налагодження співпраці на глобальному рівні.

Одним із головних завдань, що покладається на державну політику в галузі насінництва, є визначення переліку державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в даній сфері, а також чіткий розподіл повноважень та меж відповідальності між такими органами. Дана теза набуває особливої актуальності з огляду на тенденції розвитку галузі, становлення більш відкритої та диверсифікованої системи насінництва. Як вже було попередньо зазначено, раніше дане питання не мало такої нагальної необхідності, коли уряд практично одноосібно визначав та формував усі правовідносини в галузі насінництва; проте з початком лібералізації економіки питання розроблення та реалізації державної політики набуває все більшої ваги. Таким чином, нова державна політика в галузі насінництва може та має стати каталізатором для початку якісних змін всередині галузі та надійним базисом для усієї економіки під час перехідного періоду. Завдання державної влади полягає в обов'язку створити рівноправні умови для усіх суб'єктів у сфері насінництва, не допускати проявів дискримінації задля утвердження стабільності галузі під час її фактичного становлення.

У процесі удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва потрібно приділити особливу увагу процедурі контролю якості насіння – його сертифікації. На теперішній час є зрозумілим, що, незважаючи на деякий позитивний досвід розвинутих країн, зокрема США, в передачі частини контрольних повноважень до відання недержавних організацій, в Україні в короткостроковій перспективі такі повноваження з

контролю в даній сфері будуть залишатися у віданні органів державної влади. При забезпеченні сприятливих умов, на українському ринку будуть з'являтися нові суб'єкти насінництва, які на початку своєю діяльності не завжди матимуть змогу забезпечувати контроль якості насіння власними засобами. Для більш ефективного функціонування галузі насінництва видається оптимальним забезпечити таким підприємцям можливість використовувати існуючі у віданні державних органів засоби контролю якості насіння. Такий підхід є виправданим та дасть позитивні результати при задоволенні потреб суб'єктів насінництва на засадах рівності та справедливості. Надзвичайно важливим залишається питання державної підтримки галузі насінництва також на засадах рівних можливостей доступу фермерів до такої допомоги. Необхідно шукати різні варіанти надання державної допомоги не лише шляхом прямого перерахування бюджетних коштів господарюючим суб'єктам, а й різні варіанти пільгового кредитування, лізингу та інше. Адже державну підтримку необхідно розглядати комплексно, не лише з позиції бюджетної чи фінансової підтримки, а й як можливість надання інформаційного забезпечення, підготовки кадрів, розвитку дорадництва, системи страхування тощо [197, с. 28].

Наступним пунктом у переліку об'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва є коло питань, пов'язаних із правовідносинами щодо сортів рослин. Регулювання згаданої сфери в різних країнах варіюється залежно від їх розвитку та стану справ. Велика частина системи насінництва в нашій державі все ще залишається в державній власності, зокрема це стосується наукового сектора. Це означає, що завданням держави є забезпечення доступності найновіших та перспективних сортів рослин для вітчизняних фермерів. Такого стану справ можна досягти різними шляхами. На нашу думку, дієвим механізмом може стати більш широке надання дозвільних документів на розмноження нових сортів. Однак, як справедливо зазначає В. Станіславський, при одержанні дозволу від

уповноважених на те органів держави на розмноження і реалізацію високоякісних зернових культур спеціалізовані насінницькі господарства, селянські (фермерські) господарства, сільськогосподарські кооперативи й аграрні сільськогосподарські підприємства, незалежно від форм власності, повинні дотримуватися нових технологічних і методологічних правил та фітомеліоративних технологій, які розробляються науково-дослідними установами та їх дослідними й елітно-насінницькими господарствами разом з новими сортами насіння [198, с. 114]. Підтримка та розвиток наукового потенціалу України у сфері насінництва забезпечить стале функціонування галузі як з огляду на великий відсоток власності держави в аграрній сфері, так і приватних суб'єктів господарювання, оскільки новостворені підприємства галузі навряд чи будуть здатні на проведення власних селекційних програм через високу наукоємність таких процесів. Важливо підтримати нових підприємців шляхом забезпечення їм доступу до нових сортів рослин, у виняткових випадках можна навіть за допомогою імпортованого насіння новітніх сортів рослин. При розробці державної політики в галузі насінництва необхідно врахувати також питання належного захисту прав інтелектуальної власності на сорти рослин та дієвого механізму виплати роялті.

Однією з особливостей організації сільськогосподарського виробництва при централізованій плановій економіці було використання досить невеликого переліку найменувань сортів рослин при культивуванні великих посівних площ. Очевидно такий стан речей був досить простий в питанні адміністрування, допомагав економити на програмах адаптації, проте невикористання усього можливого природного та наукового потенціалу насіння є свідченням неефективного використання посівних площ. Така ситуація була, а подекуди і залишається, характерною для багатьох економік країн, що розвиваються, де в державних програмах розвитку галузі насінництва є очевидні недоліки, що обмежують можливості застосування широкого переліку найменувань сортів рослин, незважаючи на часом досить

масштабні програми селекції. Таким недоліком в першу чергу є не виправдано ускладнені процедури реєстрації, визнання права інтелектуальної власності на сорти рослин, оцінки якості насіння. Така ситуація, в силу проведених за часи незалежності реформ, є менш характерною для нашої держави, проте залишається достатньо гострою для інших економік держав, що розвиваються. В цьому випадку Україні потрібно продовжувати шлях дерегуляції економіки та спрощення дозвільних процедур, що на сьогоднішній час, очевидно, все ще залишається на недостатньому рівні, а це, у свою чергу, перешкоджає надходженню інвестицій, зменшує ефективність наукової діяльності у сфері насінництва, стримує впровадження нових сортів та гібридів, що фактично обмежує можливості суб'єктів господарювання на використання передових досягнень в даній сфері та робить їх підприємницьку практику менш гнучкою у плані управління. Питання широким можливостей з управління господарською діяльністю підприємств насінневої галузі на теперішній час стало значно актуальнішим, ніж було за часів планової економіки з централізованим управлінням у сфері сільського господарства.

Важливим питанням, з огляду на адміністративно-правове регулювання, є процедура реєстрації та районування нових сортів насіння, що мають закордонне походження. Згадані раніше досить вимогливі умови реєстрації та тестування застосовуються також і до іноземних сортів рослин, що є не завжди виправданим, наприклад у випадках, коли такі сорти вже успішно вирощуються в аналогічних кліматичних умовах. ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення законодавства України у сфері насінництва та розсадництва у відповідність з європейськими та міжнародними нормами і стандартами» було зроблено крок вперед, дозволивши обмежене використання насіння не занесених до Реєстру сортів рослин України у випадках: 1) розмноження насіння сорту, включеного до Переліку сортів рослин ОЕСР, до насінневих схем сертифікації яких приєдналася Україна, що здійснюється з метою його подальшого вивезення

за межі України; 2) створення запасу насіння та садивного матеріалу для набуття майнових прав інтелектуальної власності на нього [129]; проте очевидно, що таке послаблення адміністративного тиску є недостатнім та вітчизняне законодавство потребує подальшої лібералізації в цьому напрямку. Вважаємо, що проведення державної політики шляхом ускладнення доступу нових сортів та гібридів іноземного походження до вітчизняного насіннєвого ринку, а отже їх доступності для українських фермерів, є неефективним з точки зору розвитку та економічного зростання держави. Політика застосування адміністративних обмежень у такому вигляді позбавляє фермерів можливості використання найновіших та високоврожайних сортів, а галузь насінництва – конкуренції, що обов'язково негативно позначиться на розвитку галузі. З цих причин надзвичайно важливим є міжнародне співробітництво у сфері сортовипробування як на міждержавному рівні, так і на рівні професійних об'єднань.

Засади, на яких здійснювалося адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в попередній період, за часів планової економіки, характеризувалися наявністю широкої державної підтримки суб'єктам галузі, тому було втрачено взаємозв'язок між витратами та цінами, вся господарська діяльність відбувалась відповідно до плану. З переходом до ринкової економіки прийшло очікування переходу підприємств на самоокупну основу, коли надходження від реалізації товарів та послуг покриватиме щонайменше виробничі витрати. Дана теза є, безумовно, бажаною метою, проте її досягнення може супроводжуватися певними труднощами. Колишня система управління призвела до того, що господарюючі суб'єкти не приділяли необхідної уваги контролю за витратами, що, у свою чергу, призводило до неефективної господарської діяльності. Перехід до умов ринкової економіки та раптове припинення бюджетного субсидування можуть спричинити серйозні труднощі в роботі державних підприємств і установ та потягти за собою їх банкрутство. У той же час збереження субсидування підприємств галузі на колишньому рівні може створити труднощі для нових учасників

правовідносин у сфері насінництва шляхом створення неконкурентного середовища. До того ж існує великий ризик нерівномірного та дискримінаційного за своїм характером процесу субсидування з боку уряду.

Таким чином, питання цін на продукцію галузі насінництва залишається одним з найбільш чутливих у процесі реформування даної галузі народного господарства. Державна політика в галузі насінництва, що формується та реалізується органами державної влади, має будуватися на принципах рівності усіх суб'єктів регулювання, а також здійснення ефективного державного контролю в даній сфері. Поступове руйнування колишньої системи насінництва, при відсутності нового зростання на її заміну, може мати вкрай негативні наслідки як для аграрного виробництва, так і для економіки країни в цілому, з огляду на її аграрну спрямованість, коли близько третини від надходжень грошових коштів від експорту продукції припадає саме на сільськогосподарську продукцію. Як справедливо зазначає О. Роздайбіда, поточним завданням державного регулювання є зупинення негативних явищ в аграрному секторі економіки і забезпечення умов нарощування виробництва сировини та продовольчих ресурсів [199, с. 174]. Процес залучення нових інвестицій в аграрну сферу супроводжується складнощами для приватного капіталу, а саме великі ризики та низька віддача сільськогосподарського виробництва. В цілому, якщо проаналізувати структуру економіки країни, можна знайти більш привабливі сектори для інвестицій, тому ефективне здійснення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва набуває особливого значення.

Як уже зазначалося раніше, галузь насінництва є наукоємною галуззю, тому чільне місце серед суб'єктів насінництва посідають науково-дослідні інститути. При переході до ринкової економіки оманливо зручним рішенням може здатися необхідність функціонування таких інститутів за рахунок доходів, отриманих від їх власної діяльності. Хоча це може бути бажаною метою з огляду на економію державного бюджету, такий стан справ не можна реалізувати на практиці, оскільки вони не мають достатньо засобів

для самостійного фінансування дослідницьких програм. Повного відшкодування витрат, пов'язаних із дослідженнями, сьогодні можна досягти лише для обмеженого ряду прибуткових сільськогосподарських культур, зокрема це стосується соняшника та кукурудзи. Варіант, при якому науково-дослідні інститути, особливо невеликі, стануть самоокупними, є досить малоімовірним.

У політичних та економічних умовах, що склалися, українська влада опинилася перед вибором: допустити закриття науково-дослідних інститутів чи підтримати їх шляхом субсидування з державного бюджету, особливо якщо останні мають стратегічне значення. Очевидним є те, що рішення відмовитися від власної системи досліджень та сподіватися на розсуд ринку є вкрай ризикованим. Виведення власних сортів та гібридів рослин та подальші надходження від сплати роялті у довгостроковій перспективі є вартісним заходом. Проте в перехідний період очікування значних грошових надходжень у цій сфері є невиправданим, особливо зважаючи на сучасний стан справ у сільському господарстві: невизначеність податкової політики, ризику щодо можливого запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення тощо. Також варто пам'ятати про обґрунтовані ризики у випадку відмови від національної системи виробництва насіння і, таким чином, небезпеки стати повністю залежними від зарубіжних постачальників насіння.

Питання самоокупності в діяльності державних органів з оцінки якості насінневого матеріалу досить часто підіймається в контексті реформування насінневої галузі. Закордонний досвід, зокрема досвід країн ЄС, свідчить, що такі державні органи цілком можуть покривати витрати на власне забезпечення, стягуючи при цьому розумну плату за свої послуги. При запровадженні такого підходу країна може зіткнутися з двома проблемами. По-перше, існуючі на сьогодні державні органи, що здійснюють державний контроль за якістю насіння, мають невиправдано великий штат працівників, частково це пов'язано з тим, що дані повноваження належать органу з

надзвичайно широкою компетенцією, будь-то Держсільгоспінспекція чи Держпродспоживслужба, в результаті чого їхні послуги надаються неефективно та стають досить дорогими. По-друге, господарюючі суб'єкти не будуть зацікавлені у сплаті платежів за послуги таким державним органам тому, що такий платіж стане додатковим чинником здорожчання продукції, який вони муситимуть закладати до вартості ціни. Підсумовуючи вищезазначене, варто зауважити, що функціонування державних органів, на які покладено завдання здійснення державного контролю за якістю насіння, має відбуватися на самоокупній основі. Це сприятиме ефективній співпраці органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання, із суб'єктами регулювання і в кінцевому результаті має бути знайдена оптимальна ціна за дані послуги. Проте реалізовувати дану модель на практиці варто обережно, зважаючи всі складові механізму адміністративно-правового регулювання.

Ще одним досить вагомим недоліком, що характерний для галузі насінництва в Україні, є відсутність організованих консультаційних послуг. Виконання даної функції, певною мірою, у вигляді загальних рекомендацій взяли на себе підрозділи виробників насіння та садивного матеріалу. Відсутність належного рівня управлінського досвіду у фермерських господарствах, а також належного рівня розвитку співпраці в якості професійних об'єднань, створюють додаткові потреби в даному виді послуг з боку органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва. Головна складність у даному контексті полягає в покладанні на державні органи певної відповідальності при наданні консультативних послуг, що, у свою чергу, тягне збільшення бюджетних витрат на цю сферу. Це серйозна перешкода для розвитку галузі. На період здійснення реформування та прагнення диверсифікувати підприємства галузі з метою залучення інвестицій новостворені суб'єкти господарювання гостро потребують консультацій, в тому числі технічного характеру, щодо створення та розвитку свого бізнесу. За умов ринкової економіки органи державної влади мають здійснювати діяльність щодо інформування

учасників ринку про стан економіки та перспектив розвитку; обґрунтування важливих пунктів економічної політики, яку передбачають проводити державні органи влади в рамках цього етапу розвитку; заходи по розвитку державного сектора економіки як одного із важливих інструментів впливу держави на економічні процеси в країні [200, с. 76]. Основним компонентом таких консультативних послуг, для задоволення потреб підприємництва, є інформація стосовно сортів рослин та якості насіння. Окреме значення в цьому контексті має поширення інформації про випробування та польові демонстрації сортів та гібридів сільськогосподарських рослин. На теперішній час дані функції частково виконують Управління агропромислового розвитку обласних та районних державних адміністрацій. До їх компетенції належить широке висвітлення досягнень у галузях сільського господарства, зокрема галузі насінництва; сприяння створенню системи національних інформаційних ресурсів; а також постійне інформування населення про стан здійснення визначених законом повноважень у сфері насінництва [109]. В майбутньому, при збільшенні частки приватного капіталу в галузі насінництва, на нього може бути покладено частину відповідальності за надання консультативних послуг стосовно надання інформації по маркетингових операціях та організації рекламних заходів.

Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, за своєю правовою природою, належить до внутрішньодержавних справ та знаходиться у виключній юрисдикції державної влади України на усій її території. Проте специфіка галузі, яка є об'єктом регулювання, свідчить про необхідність широкої міждержавної кооперації як на регіональному рівні, між сусідніми державами, так і на глобальному рівні, що включає всю світову індустрію насінництва. На сьогодні міжнародна торгівля насінням стала настільки розповсюдженим явищем, що в урядів держав часом немає можливості проводити повністю самостійну та незалежну державну політику, коли галузь є значно залежною від транскордонних переміщень насіннєвої продукції.

Існує кілька шляхів міжнародної співпраці між країнами, підприємствами та професійними об'єднаннями в галузі насінництва. До них належать різні варіанти: від простого ввезення, вивезення чи транзиту насінневого матеріалу до великих інвестиційних проектів чи створення спільних підприємств, які виконують широкий спектр робіт, що стосуються, в тому числі, селекції, виробництва, маркетингу насіння та інше. Передумовами для входження інвестицій виступають багато факторів, зокрема фінансовий стан як окремо взятої країни, так і світової економіки в цілому, також ринкові можливості та перспективи росту підприємницької активності. Важливим фактором розвитку галузі насінництва є можливість залучення внутрішніх інвестицій, що, окрім іншого, є показником сталої ринкової активності. Завданням уряду є підтримання ефективного механізму адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва з метою створення взаємовигідної співпраці та забезпечення стабільності таких комерційних відносин.

При розгляді питання стосовно шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, з огляду на євроінтеграційні прагнення України, чільне місце посідає аспект гармонізації законодавства, включаючи процедурні та технічні вимоги, що вимагає чіткої координації зусиль усіх відповідальних суб'єктів. Країни-члени Європейського Союзу мали загальне, хоча і не ідентичне, нормативне регулювання в галузі насінництва протягом багатьох років. Найбільш важливі аспекти регулювання стосуються стандартів якості насіння, необхідних для маркетингу, процедур тестування і реєстрації сортів, що сприяло створенню загального каталогу сортів рослин. У результаті насіння сортів сільськогосподарських культур можуть з мінімальними перешкодами переміщатися в межах ЄС, використовуючи єдиний формат маркування, який визнається в усіх країнах співтовариства. Стандарти якості повинні бути узгоджені та прийняті усіма державами-членами, що викликало певні труднощі на початковому етапі становлення ЄС. Проте цю перешкоду було

відносно легко подолано, чому, не в останню чергу, сприяли схожі вимоги та процедури насінневого законодавства в регіоні. Найбільш важливим було на початковому етапі забезпечити, щоб країни не почали провадити гармонізацію та інтеграцію різними шляхами, що, безумовно, негативно позначилося б на даному процесі, зробивши його більш складним та тривалим.

Як вже зазначалося вище, Україна та інші країни регіону, передусім ЄС, безумовно, повинні скоординувати зусилля з розгляду питання щодо тестування сортів та гібридів рослин. Було б дуже ефективним координувати свої випробування та тестування з оцінки сортів, з подальшим об'єднанням отриманої інформації з рівним доступом до таких даних. Об'єднані регіональні списки сортів та гібридів сільськогосподарських рослин, з подальшим використанням з метою здійснення регулювання чи консультацій позитивно вплинуть на розвиток галузі насінництва в Україні.

Охорона прав на сорти рослин є ще одним видом діяльності, на функціонування якої позитивно вплине регіональна координація, наприклад, шляхом узгодження та обміну даними та розширення діалогу між країнами. Свого часу саме необхідність координації діяльності в даній сфері стала підставою створення Офісу спільноти по сортах рослин (CPVO), що дозволяє селекціонерам одержати права власності на сорт, що визнається усіма країнами ЄС, на принципах одноразової подачі заяви і проведення випробування.

Подальше удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні, безперечно, пов'язано з розвитком регіонального співробітництва з ЄС, що повинно відбуватися, зокрема, через впровадження стандартів ЄС, що сприятиме як комерційній вигоді, так і подальшому можливому набуттю членства в Союзі. Незважаючи на очевидний пріоритет ринку ЄС, Україні необхідно також продовжувати та розширювати регіональну співпрацю в таких напрямках, як країни східної та південної Європи та Азії. Ринки даних країн можуть сприяти додатковому

отриманню прибутку підприємствами насінневої галузі, а також шляхом диверсифікації джерел постачання насінневої продукції забезпечити у стратегічному плані продовольчу безпеку держави.

Отже, розвиток галузі насінництва є неможливим без належно здійснюваного адміністративно-правового регулювання, в якому провідне місце належить державній політиці. Вона є основним інструментом змін. Також необхідно визнати значний вплив екологічного та чиннику вільного ринку, для якого характерна наявність впливу економіки та технологій. На функціонування галузі насінництва, окрім державної політики в галузі насінництва, а також аграрної політики в цілому, впливає також державна політика у споріднених галузях, а саме соціальній та екологічній. Наприклад, нинішні дискусії з приводу використання генетично модифікованих організмів у сільськогосподарському виробництві не завжди проводилися з технічних питань, що стосуються насіння, а торкалися більш широкого кола проблем охорони навколишнього середовища і безпеки харчових продуктів. Проте таке обговорення мало великий вплив на галузь насінництва.

Таким чином, головною тезою в новій державній політиці в галузі насінництва має стати перехід від минулої системи насінництва до нової, для якої була б притаманною диверсифікованість. Як уже зазначалося раніше, для попередньої системи насінництва була характерна інституційна однорідність як серед виробників, так і серед споживачів, колективні господарства були домінуючою виробничою одиницею. Ця однорідність також стосувалася біологічної складової, коли досить невелике число сортів сільськогосподарських рослин часто вирощувалися на величезних посівних площах. Масивні колгоспи іноді вирощували тільки два або три сорти зернових на тисячах гектарів.

Завданням державних органів має стати створення належних умов для переходу до диверсифікованої системи, при якій має збільшитися кількість підприємств, установ та організацій різних форм власності, а також збільшиться кількість дозволених для використання сортів та гібридів, що

розширить можливості суб'єктів господарювання. Із запровадженням децентралізованого державного управління можна було б очікувати від підприємств галузі сміливіших управлінських рішень, які призведуть до зростання як окремо взятих господарств, так і галузі в цілому. Але, незважаючи на те, що українська економіка є аграрно орієнтованою, галузь насінництва продовжує відчувати нестачу інвестицій. З цієї причини є деяка терміновість у реформуванні системи органів державного управління і розвитку галузі насінництва. Політичні ініціативи можуть відігравати важливу роль у цьому процесі.

Таким чином, для удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, з огляду на важливість державної політики в цій сфері, що було обґрунтовано вище, нами пропонується створити державний орган, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин – Національну насінневу раду (ННР). Дана ініціатива була сформована на підставі ґрунтовного аналізу міжнародного досвіду з цього питання, а особливо досвіду країн, для яких сільськогосподарське виробництво є ключовою ланкою економіки. Аналогічні за своїми повноваженнями та завданнями органи існують в таких країнах, як Аргентина, Індія, Непал, Республіка Філіппіни та інші. Зважаючи, що посада міністра в Україні належить до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу, а також не розповсюджуються вимоги стосовно профільної освіти, кваліфікації та досвіду роботи [201], створення Національної насінневої ради має за мету сприяти розвитку суспільних відносин у галузі насінництва покладання прийняття відповідальних рішень на кваліфікований колегіальний орган. Головою ННР буде призначатися міністр за посадою, проте завдяки фаховій підтримці інших членів ради, знаними фахівцями в даній галузі, Україні вдасться досягнути якісно нових та своєчасних управлінських рішень з усіх питань, що входять до компетенції ННР.

На нашу думку, найоптимальнішим варіантом буде закріплення повноваження Національної насінневої ради в ЗУ «Про насіння і садивний матеріал», як законі, що визначає основні засади виробництва та обігу насіння і садивного матеріалу, а також порядок здійснення державного контролю за ними [20]. Також необхідно внести зміни до законів «Про охорону прав на сорти рослин» та «Про карантин рослин», якими закріпити відповідні відсилочні норми на повноваження та порядок функціонування ННР, затверджений ЗУ «Про насіння і садивний матеріал». До ст. 5 ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» до переліку органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва, варто додати Національну насінневу раду, а ст. 6 доповнити нормою, що Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері насінництва та розсадництва після консультацій з ННР. До складу ННР мають увійти представники різних категорій учасників правовідносин у галузі насінництва з метою здійснення об'єктивного та неупередженого адміністративно-правового регулювання, усього одинадцять членів. ННР очолюватиме Голова, яким за посадою має призначатися керівник (міністр) центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сферах сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави. Також членами ННР за посадою є керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва та Головний державний фітосанітарний інспектор України, таким чином троє членів ради, включно з її очільником, будуть представниками органів виконавчої влади. Три члени ННР представлятимуть виробників насіння та обиратимуться суб'єктами, внесеними до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу. Три члени мають призначатися Національною академією аграрних наук України з числа дійсних членів (академіків) або членів-кореспондентів НААН, а також два члени мають призначатися з'їздом вищих аграрних навчальних закладів, з числа їх співробітників. Включення

представників наукової спільноти до ННР підвищить якість управлінських рішень, оскільки за характером правовідносин галузь насінництва є наукоємною галуззю. Порядок призначення представників різних суб'єктів галузі, за винятком тих, що входять до неї за посадою, має визначити Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади. Строк повноважень членів ННР, за винятком тих, що входять до неї за посадою, становить три роки, а також одна і та сама особа не може бути призначена членом ННР більше ніж два строки поспіль. Повідомлення про призначення та зміну членів ради має бути в обов'язковому порядку оприлюднене в офіційних виданнях. Брати участь у засіданні ННР мають право українські чи закордонні вчені, спеціалісти, фахівці, експерти чи радники в якості спостерігачів, за запрошенням самої ради.

Також у ЗУ «Про насіння і садивний матеріал» доцільно визначити засади діяльності ННР, а саме: основні вимоги стосовно зібрання та прийняття рішень. Так, засідання ННР скликається в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць, а місце засідання, його дата та час визначаються Головою ННР. Засідання ради вважається правомочним, якщо на ньому присутні 50 % від загального числа членів ННР. Для вивчення питань, розробки проектів рішень ради можуть створюватися підготовчі комісії і робочі групи [202] із залученням вчених, спеціалістів, фахівців, експертів чи радників. На засіданні ради головує Голова ННР, а у разі його відсутності головує членом ННР, присутнього на даному засіданні, шляхом голосування, також головує має право переважного голосу у випадку, якщо рішення набирає половину голосів. Рішення ННР приймається простою більшістю голосів членів ради, присутніх на засіданні. У складі ради запроваджується посада секретаря, і рішення ради має бути завірено секретарем ННР. Більш детально регламентація діяльності ННР має бути визначена Кабінетом Міністрів України в Положенні про Національну насінневу раду.

Також, на нашу думку, є необхідним, щоб усі нормативно-правові акти

органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва, регуляторного характеру, тобто такі, що «встановлюють, змінюють чи скасовують норми права, застосовуються неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і які, або окремі положення яких, спрямовані на правове регулювання» [203] суспільних відносин у зазначеній галузі, були оприлюднені в офіційних виданнях та веб-сайтах таких органів. Дане нововведення сприятиме кращій обізнаності суб'єктів у галузі насінництва, а також суспільства в цілому із загальнообов'язковими нормами та правилами в галузі насінництва та, як наслідок, спрощенню ведення підприємницької діяльності з виробництва, переробки та розповсюдження насіння, а отже збільшенню податкових надходжень до державного бюджету та збільшенню кількості робочих місць.

Висновки до розділу 3

1. Проаналізовано адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва ряду країн, серед яких Франція, Великобританія, Непал, Кенія, Російська Федерація, Канада, Сполучені Штати Америки, Філіппіни, Індія, Аргентина та інші.

2. Визначено, що більшість законів іноземних держав, що здійснюють регулювання у сфері насінництва, мають схожу структуру та відповідні елементи. Так, у тексті закону зазначається сфера його застосування, мета та понятійний апарат; у ряді розвинутих країн окремим розділом такого закону визначаються нормативно-правові засади функціонування національних насінневих рад, до сфери повноважень яких належить розробка і контроль за виконанням інструкцій в галузі насінництва, консультування міністра сільського господарства з питань розробки державних стандартів, процедури здійснення сертифікації насіння та контролю його якості, а також інших питань здійснення державної політики в галузі насінництва.

3. Доведено, що одним з головних недоліків функціонування національних насінневих рад є незначна кількість представників фермерської спільноти, натомість переважну більшість становлять представники органів державної влади, що призводить до недостатньо ефективного виконання радами своїх функцій, зокрема, щодо захисту інтересів виробників насіння. В тих же країнах, де представники фермерів представлені в належній кількості, постає проблема врахування інтересів різних категорій фермерів. Часто інтереси великих аграрних підприємств переважають інтереси дрібних виробників.

4. Запропоновано корисний для імплементації іноземний досвід у сфері насінництва. Зокрема, зважаючи на досвід США, пропонується збільшити обсяг функцій і повноважень Міністерства аграрної політики та продовольства з питань вироблення та здійснення державної політики в галузі насінництва, нормативно-правового регулювання в даній сфері та реалізації виробленої сільгосппродукції. За прикладом Франції, пропонується можливість розглянути посилення ролі галузевих асоціацій шляхом часткового делегування їм повноважень з проведення сертифікації насіння і садивного матеріалу та здійснення нагляду за дотриманням порядку та умов ведення насінництва та розсадництва.

5. Проведено соціологічне дослідження серед співробітників органів державної влади, що здійснюють регулювання в галузі насінництва та працівників господарюючих суб'єктів, внесених до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу, з метою вивчення ефективності роботи та визначення оптимальних шляхів реформування.

6. Доведено необхідність розробки нової обґрунтованої державної політики в галузі насінництва, яка б враховувала сьогоденний стан справ, для якого є характерним перехід від адміністративно-командних методів управління, скорочення дозвільних функцій держави та покладання на владу завдання, яке полягає у створенні сприятливого економічно-конкурентного та інвестиційно-привабливого середовища.

7. Запропоновано створення органу державної влади з особливим статусом – Національної насінневої ради, яка за своєю правовою природою має стати представницьким органом, працювати на постійній основі та уповноважена розглядати усі ключові питання у сфері насінництва.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено узагальнення дослідницької роботи та одержано вирішення наукового завдання стосовно розроблення пропозицій, направлених на вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано такі основні висновки:

1. Запропоновано авторську періодизацію генезису адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва:

I період (від кінця XIX – початку XX ст. до 1917 р.) – початок становлення та розвитку галузі насінництва на території України, що мало наслідком створення системи державних органів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва;

II період (1917–1945 рр.) – етап розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, пов'язаний з новими засадами регулювання земельних відносин після Жовтневої революції та прийняття Декрету про землю, яким встановлено державну власність на землю; реформування державних органів, що здійснюють діяльність у даній сфері;

III період (1945–1991 рр.) – відродження галузі насінництва після Другої світової війни та пов'язаний з цим подальший розвиток суспільних відносин, що формуються у процесі здійснення державного управління в даній сфері;

IV період (1991 р. по теперішній час) – розбудова нової системи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва після здобуття Україною незалежності.

2. Сформульовано авторське визначення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, як комплексу вирішальних засобів, що застосовуються органами державної влади, місцевого самоврядування, а також міжнародними організаціями та уповноваженими недержавними

структурами, що має на меті впорядкування відносин та здійснення нагляду за процесом, пов'язаним з обігом насіння та садивного матеріалу.

3. Встановлено, що галузь насінництва, як об'єкт адміністративно-правового регулювання, визначається як система суспільних відносин щодо здійснення сукупності взаємопов'язаних регулятивних, наукових і сільськогосподарських заходів, направлених на забезпечення легального обігу насіння і садивного матеріалу сільськогосподарських рослин, які регулюються нормами адміністративного права з метою забезпечення охорони й захисту прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб, держави й суспільства загалом.

4. На основі проведеного дослідження правового статусу суб'єктів адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва запропоновано їх поділ на три групи: 1) суб'єкти адміністративно-правового регулювання, наділені владними повноваженнями щодо галузі насінництва безпосередньо, тобто органи та посадові особи виконавчої влади спеціальної компетенції, наділені правами та обов'язками з державного управління, сертифікації, надання державної підтримки, здійснення нагляду (контролю), накладання стягнень за порушення законодавства у сфері селекції, насінництва та розсадництва; 2) суб'єкти, наділені владними повноваженнями, проте такі, що не здійснюють безпосередньо адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, тобто органи та посадові особи загальної компетенції: суб'єкти виконавчої, законодавчої, судової влади та місцевого самоврядування, котрі уповноважені на реалізацію норм права та взаємодіють із суб'єктами адміністративно-правового регулювання спеціальної компетенції (в галузі насінництва); 3) суб'єкти адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва, що не наділені владними повноваженнями, тобто учасники правовідносин, що здійснюють виробництво, зберігання, переробку, реалізацію насіння та садивного матеріалу. Обґрунтовано позицію щодо недоцільності передачі функцій державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері

насінництва та розсадництва до відання Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, зважаючи на надзвичайно широку компетенцію даної служби та специфіку галузі насінництва.

5. Здійснено класифікацію адміністративних правопорушень у галузі насінництва залежно від методів адміністративно-правового регулювання, таких як технічне регулювання, легалізація, податкове регулювання, митно-тарифне регулювання, захист економічної конкуренції та цінове регулювання, згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення, Податковим та Митним кодексами.

6. Досліджено адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва ряду країн, серед яких Франція, Великобританія, Непал, Кенія, Російська Федерація, Канада, Сполучені Штати Америки, Філіппіни, Індія, Аргентина та інші. З'ясовано, що більшість законів іноземних держав, що здійснюють регулювання у сфері насінництва, мають схожу структуру та відповідні елементи. Так, у тексті закону зазначається сфера його застосування, мета та понятійний апарат; у ряді розвинутих країн окремим розділом такого закону визначаються нормативно-правові засади функціонування національних насінневих рад, до сфери повноважень яких належить розробка і контроль за виконанням інструкцій в галузі насінництва, консультування міністра сільського господарства з питань розробки державних стандартів, процедури здійснення сертифікації насіння та контролю його якості, а також інших питань здійснення державної політики в галузі насінництва. Визначено, що основним недоліком функціонування національних насінневих рад є незначна кількість представників фермерської спільноти, натомість переважну більшість становлять представники органів державної влади, що призводить до недостатньо ефективного виконання радами своїх функцій, зокрема, щодо захисту інтересів виробників насіння. У тих же країнах, де представники фермерів представлені в належній кількості, постає проблема врахування інтересів різних категорій фермерів. Часто

інтереси великих аграрних підприємств переважають інтереси дрібних виробників.

7. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд пропозицій та рекомендацій стосовно вдосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва. Зокрема запропоновано таке:

- створити орган виконавчої влади з особливим статусом – Національну насінневу раду, яка покликана забезпечити формування та реалізацію державної аграрної політики у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин;

- внести зміни до Законів України «Про насіння і садивний матеріал», «Про карантин рослин», «Про охорону прав на сорти рослин» щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та законодавчого закріплення правового статусу Національної насінневої ради;

- ратифікувати Міжнародний договір «Про рослинні генетичні ресурси для виробництва продовольства і ведення сільського господарства» від 3 листопада 2001 р., що був укладений в рамках продовольчої і сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй;

- запровадити обов'язкове оприлюднення усіх нормативно-правових актів органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва, регуляторного характеру, в офіційних виданнях та веб-сайтах таких органів;

- доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення такими нормами: ч. 1 ст. 255 Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення – пунктом 46 – уповноважені посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує політику державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва. А також ст. 221 КУпАП текстом такого змісту: судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 104-1 Порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейкун А. Л. Державне регулювання діяльності обласного агропромислового комплексу (організаційно-правові питання) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право / А. Л. Бейкун. – К., 1999. – 15 с.
2. Курило В. І. Діяльність органів адміністративної юрисдикції в агропромисловому комплексі / В. І. Курило, О. Ю. Піддубний // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 9. – С. 66–69.
3. Крапивкин Б. А. Ветеринарно-санитарная безопасность продовольственного сырья и продуктов животного происхождения в Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.myshared.ru/slide/198890/>.
4. Шемавньов В. І. Насінництво польових культур : навчальний посібник / В. І. Шемавньов, Н. І. Ковалевська, В. В. Мороз. – Дніпропетровськ : ДДАУ, 2004. – 232 с.
5. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V // Офіційний вісник України. – 2007. – № 44.
7. Про затвердження Тимчасового порядку проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу : постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2013 р. № 299 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 33.
8. Станіславський В. П. Правове регулювання вирощування і реалізації високопродуктивного насіння зернових культур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право / В. П. Станіславський. – Х.,

2005. – 18 с.

9. Боголюбов С. А. Аграрное право : учебник / С. А. Боголюбов, Е. Л. Минина. – М. : Эксмо, 2008. – 364 с.

10. Обичкин Г. Д. Декреты советской власти / Г. Д. Обичкин и др. – М. : Политиздат, 1968. – Т. 4. – 731 с.

11. Український інститут експертизи сортів рослин: Історія існування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sops.gov.ua/index.php/pro-nas-2/103-istoriya-isnuvannya>.

12. Журавська Н. С. Методика самостійної роботи студентів вищої школи : монографія / Н. С. Журавська. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. – 295 с.

13. Об утверждении Положения об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях : Постановление Совет Министров СССР от 21 августа 1973 г. № 584 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0584400-73>.

14. Про організаційну структуру державного випробування і районування сортів сільськогосподарських культур : Постанова Ради Міністрів Української РСР від 18 листопада 1989 р. № 286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/286-89-%D0%BF>.

15. Про насіння : Закон України від 15.12.1993 № 3690-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 2. – Ст. 5.

16. Про вступ до Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (ІСТА): Постанова КМУ від 27.07.1998 № 1143 // Урядовий кур'єр, 1998, №156, С. 10.

17. Про затвердження Положення про Українську державну насінневу інспекцію : наказ Міністерства аграрної політики від 19.12.2000 № 255 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 1. – С. 420.

18. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 21. – С. 218.

19. Про утворення Державної служби з охорони прав на сорти рослин та Українського інституту експертизи сортів рослин : постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2002 р. № 714 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 23. – Ст. 25.

20. Про насіння і садивний матеріал : Закон України від 26.12.2002 № 411-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – Ст. 92.

21. Про Державну інспекцію сільського господарства України : Указ Президента України від 13.04.2011 № 459/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 11.

22. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 169.

23. Ярошенко А. С. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні / А. С. Ярошенко // Jurnalul juridic national: teorie și practică. – 2015. – Вип. 4/2 (14). – С. 45–48.

24. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 215.

25. Зубець М. В. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / М. В. Зубець ; Укр. акад. аграр. наук. – К. : Аграр. наука, 2004. – 844 с.

26. Про затвердження Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. № 686 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 96.

27. Ижик Н. К. Полевая всхожесть семян / Ижик Н. К. – К. : Урожай, 1976. – 190 с.

28. Деякі питання державного резервного насінневого фонду : постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 977 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 27.

29. Про карантин рослин : Закон України від 30.06.1993 № 3348-XII,

зі змін. та доп. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

30. Кириченко В. В. Спеціальна селекція і насінництво польових культур : навчальний посібник / В. В. Кириченко, Н. І. Рябчун, М. І. Єльніков та ін. – Х., 2010. – 462 с.

31. Кіндрук М. О. Насінництво й насіннезнавство зернових культур / М. О. Кіндрук. – К. : Аграрна наука, 2003. – 240 с.

32. Про затвердження Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 року № 464/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – №12.

33. Годунова К. Н. Агротехника высокопродуктивных сортов зерновых культур / К. Н. Годунова. – М. : Колос, 1977. – 272 с.

34. Кириченко В. В. Теоретичні основи селекції польових культур : зб. наук. праць / за ред. В.В. Кириченка. – Х. : ІР ім. В.Я. Юр'єва УААН, 2007. – 400 с.

35. Харченко Ю. В. Збір, збереження та вивчення генетичного різноманіття колекції сортів картоплі / Ю. В. Харченко, Р. О. Бондус, А. А. Подгаєцький, А. В. Карелов // Генетичні ресурси рослин. – 2012. – № 10–11. – С. 100–108.

36. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Голос України. – 2003. – № 134.

37. Яременко В. Я. Новий тлумачний словник української мови / В. Я. Яременко, О. М. Сліпушко : у 3-х т. – К. : Аконіт, 2001. – Т. 1. – 926 с.

38. Битяк Ю. П. Административное право Украины : учебник для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцкий, В. Н. Гарашук и др. ; под общ. ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2003. – 576 с.

39. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства : учебник для вузов / В. С. Нерсисянц. – М., 2002. – 435 с.

40. Алексеев С. С. Проблемы теории и права : учебник / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1987. – 210 с.

41. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2008. – 656 с.
42. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2009. – 640 с.
43. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
44. Єщук О. М. Поняття адміністративно-правового регулювання охоронної діяльності / Єщук О. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/articles/-4-/125-2012-05-01-07-19-06.html>
45. Ярошенко А. С. Насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 26. – С. 202–204.
46. Романюк Я. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду України та вдосконалення механізму забезпечення єдності судової практики / Я. Романюк, І. Бейцун // Право України. – 2012. – № 11–12. – С. 125–126.
47. Тацій В. Я. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні / В. Я. Тацій, Ю. М. Годика // Право України. – 2001. – № 6. – С. 3–7.
48. Хабриева Т.Я. Административные процедуры и контроль в свете европейского опыта / под ред. Т. Я. Хабриевой и Ж. Марку. – М. : Статут, 2011. – 320 с.
49. Козлов Ю. М. Административное право : учебник / под ред. Л. Л. Попова. – М. : Юрист, 2002. – 320 с.
50. Городецкая Е.А. Административно-правовое регулирование агропромышленного комплекса: диссертация ... кандидата юридических наук: 12.00.14 / Городецкая Елена Анатольевна ; Московский государственный юридический университет им. О. Е. Кутафина (МГЮА). – М., 2014. – 224 с.
51. Світова Організація Торгівлі (СОТ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international->

organizations/wto.5.

52. Рябокляч П. Застосування деяких позицій УКТ ЗЕД при визначенні об'єктів оподаткування податком з власників транспортних засобів / П. Рябокляч // Вісник податкової служби України. – № 8 (580). – 2010. – С. 34.

53. Приймаченко Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні / Д. В. Приймаченко, І. О. Федотова // Вісник Запорізького національного університету. – № 1. – 2012. – С. 259–264.

54. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – С. 2537.

55. Схеми ОЕСР сортової сертифікації або контролю обігу насіння в міжнародній торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966_002.

56. Захарчук О. В. Насіння і садивний матеріал як інтелектуальний товар в Україні / О. В. Захарчук // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2(2). – С. 106–116.

57. Хареба В. В. Адаптування схем сортової сертифікації насіння овочевих культур, призначеного для міжнародної торгівлі / В. В. Хареба, Н. В. Лещук, М. А. Брновицька, О. В. Позняк // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2012. – № 2. – С. 51–55.

58. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 330.

59. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про захист рослин : Указ Президента України від 31.01.2006 № 81/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 5. – С. 45.

60. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 503.

61. Про приєднання України до Міжнародної конвенції з охорони

нових сортів рослин : Закон України від 02.08.2006 № 60-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 39. – С. 1394.

62. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» : постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1183 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 34. – С. 1592.

63. Про затвердження Порядку видачі примусової ліцензії на використання сорту рослин : постанова Кабінету Міністрів України від 29 січня 2003 р. № 121 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 22.

64. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.

65. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

66. Международный договор о растительных генетических ресурсах для производства продовольствия и ведения сельского хозяйства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_k92.

67. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 31.05.2007 № 1103-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 35. – С. 1137.

68. Про затвердження Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2003 № 686 // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 96.

69. Про деякі питання реалізації Закону України «Про карантин рослин» : постанова КМУ від 12 травня 2007 р. № 705 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 37. – С. 70.

70. Калюжний Р. А. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 781 с.

71. Тихомиров Ю. А. Адміністративне право та процес : підручник для вузів / за ред. Ю. А. Тихомирова. – М., 2006. – 652 с.
72. Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Наталія Володимирівна Лебідь. – Х., 2004. – 202 с.
73. Шкарупа В. К. та ін. Адміністративне право України : навчальний посібник / В. К. Шкарупа та ін. – Ірпінь, 2005. – 248 с.
74. Комзюк А. Т. Адміністративний примус: деякі загальні проблеми дослідження та правового регулювання в контексті забезпечення прав людини / А. Т. Комзюк // Право України. – 2004. – № 4. – С. 47–49.
75. Авер'янов В. Б. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог / В. Б. Авер'янов // Право України. – 2003. – № 9. – С. 25–31.
76. Кунев Ю. Д. Управління в митній службі : підручник / за заг. ред. Ю. Д. Кунева. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 406 с.
77. Шестак В. С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання). – Х. : Основа, 2003. – 208 с.
78. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
79. The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.oecd.org/about>.
80. Уряд України підписав з OECD дорожню карту співпраці у втіленні реформ в країні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248112475.
81. Introduction to ISTA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://seedtest.org/en/about-ista-_content---1--1011.html.
82. The International Union for the Protection of New Varieties of Plants [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.upov.int/portal/index.html.en>.
83. ISF's trade rules [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.worldseed.org/our-work/trade-rules>.

84. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fao.org/prods/gap/home/services_en.htm.

85. European Seed Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euroseeds.eu/general-info>.

86. ESA Statutes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.euroseeds.eu/system/files/publications/files/esa_10.1500_1.pdf.

87. Про затвердження Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України : постанова КМУ від 25.11.2015 № 1119 // Урядовий кур'єр. – 2016. – № 1.

88. Про утворення комісії з ліквідації Державної інспекції сільського господарства : розпорядження КМУ від 22 квітня 2015 р. № 389-р // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 78.

89. Про ліквідацію територіальних органів Державної інспекції сільського господарства : постанова КМУ від 30 червня 2015 р. № 447 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 122.

90. Про Державну інспекцію сільського господарства України : Указ Президента України від 13.04.2011 № 459/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 11. – Ст. 114.

91. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів : постанова КМУ від 2.09.2015 р. № 667 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 168.

92. Про затвердження Порядку ведення Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 26.03.2013 № 222 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 34. – Ст. 92.

93. Про стандартизацію і сертифікацію : декрет КМУ від 10.05.1993 № 46-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.

94. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки

відповідності : Закон України від 01.12.2005 № 3164-IV, зі змін. та доп. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – С. 488.

95. Радченко А. М. Правове регулювання сертифікації насіння в Україні / А. М. Радченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – № 38(1). – С. 123–126.

96. Іванова Н. В. Сортова сертифікація насіння як чинник підвищення ефективності діяльності насінневої галузі / Н. В. Іванова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/02/078.pdf>.

97. Тимчасовий порядок проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу : постанова КМУ від 22.04.2013 № 299 // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 82.

98. Григор'єв О. Ю. Сертифікація продукції в Україні і за кордоном / О. Ю. Григор'єв, В. Г. Саяпіна, Н. Л. Калиновська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2001. – № 417. – С. 418–424.

99. Савіцький А. В. Стандартизація і сертифікація як важливий інструмент управління якістю продукції підприємства / А. В. Савіцький // Економічний простір. – 2013. – № 71. – С. 239–247.

100. Болотніков А. О. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг : навчальний посібник / А. О. Болотніков. – К. : МАУП, 2005. – 144 с.

101. Куйбіда М. С. Удосконалення управління якістю на підприємствах та організаціях : монографія / М. С. Куйбіда. – Рівне, 2011. – 160 с.

102. Топольник В. Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю : навчальний посібник / В. Г. Топольник, М. А. Котляр. – Львів : Магнолія, 2006, 2009. – 212 с.

103. Кислицин В. О. Розвиток системи управління якістю на підприємстві : монографія / В. О. Кислицин. – Донецьк, 2009. – 188 с.

104. Шаповал М. І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації : підручник / М. І. Шаповал. – К. : Вид-во Європейського ун-ту,

2002. – 174 с.

105. Постанова Одеського окружного адміністративного суду від 10 листопада 2014 р. по справі № 815/5472/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41512223>.

106. Порядок маркування партій насіння : постанова КМУ від 22.05.2013 № 447 // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 121.

107. Бондар О. Г. Теоретичні проблеми надання адміністративних послуг Держсільгоспінспекцією та її територіальними органами / О. Г. Бондар // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2013. – № 1(1). – С. 57–65.

108. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20. – Ст. 190.

109. Про затвердження Положення про Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації : розпорядження голови облдержадміністрації від 27.08.2015 № Р-503/0/3-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.adm.dp.ua/_c2257e83007a028b.nsf/b07122b559dbcb50c22572ba0052a791/7f8b854f4947c684c2257a0e0027d98e.

110. Положення про відділ агропромислового розвитку Царичанської районної державної адміністрації : розпорядження голови райдержадміністрації від 02.10.2015 № Р-466/0/385-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tsarichrn.dp.gov.ua/OBLADM/tsarich_rda.nsf/docs/4928DB026E1B214BC2257EE2005392D5?OpenDocument&PrintForm.

111. Ярошенко А. С. Нормативно-правові засади адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 5. – Т. 2. – С. 270–274.

112. Про затвердження Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : Указ Президента України від 13.04.2011 №

464/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 12. – Ст. 21.

113. Про заходи щодо ліквідації Державної служби з охорони прав на сорти рослин : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 15 квітня 2011 року № 56 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zahodi-shodo-likvidaciyi-derzhavnoyi-sluzhbi-z-ohoroni-p-doc64046.html>.

114. Український інститут експертизи сортів рослин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sops.gov.ua/buklet-institutu>.

115. Про затвердження Статуту Національної академії аграрних наук України : постанова КМУ від 28 березня 2012 р. № 315 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 31. – Ст. 119.

116. Про затвердження Порядку проведення атестації суб'єктів господарювання на право виробництва та реалізації насіння і садивного матеріалу, Положення про Державний реєстр виробників насіння і садивного матеріалу : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20.02.2013 № 115 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 25. – Ст. 435.

117. Миронюк Р. В. Процесуальні особливості адміністративно-деліктного провадження на стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення / Р. В. Миронюк // Вісник Запорізького національного університету. – № 1. – 2011. – С. 142–147.

118. Лошицький М. В. Актуальні питання вдосконалення законодавства з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення органами внутрішніх справ / М. В. Лошицький, Т. П. Мінка // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – Т. XV. – 2015. С. 27–38.

119. Вельский К.С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура // Государство и право. – 1999. – № 12. – С. 20–25.

120. Голосніченко І. Я. Адміністративне право України: Академічний курс / І. Я. Голосніченко ; за ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Юридична думка,

2004. – Т. 1. – 584 с.

121. Алфьоров С. М. Адміністративне право. Загальна частина : навчальний посібник / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

122. Кузьменко О. В. Курс адміністративного права України : підручник / О. В. Кузьменко ; за заг. ред. В.В. Коваленка. – К. : Юринком Інтер, 2012. – 808 с.

123. Ярошенко А. С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі насінництва та розсадництва / А. С. Ярошенко // Право і суспільство. – 2015. – Вип. 3. – С. 120–124.

124. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-Х // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

125. Постанова Устинівського районного суду Кіровоградської області від 09 січня 2009 р. по справі № 2-а-2/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4417356>.

126. Порядок планування та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 28.11.2013 № 701 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 9. – Ст. 76.

127. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2010 № 1380/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>.

128. Корупційні ризики в діяльності державних службовців : роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11>.

129. Постанова Нетішинського міського суду Хмельницької області від 1 квітня 2009 р. по справі № 3-284/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7369133>.

130. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 05.10.1995 № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.

131. Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення законодавства України у сфері насінництва та розсадництва у відповідність з європейськими та міжнародними нормами і стандартами : Закон України від 08.12.2015 № 864-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 12.

132. Про затвердження Порядку оформлення Головним державним фітосанітарним інспектором України, головними державними фітосанітарними інспекторами в Автономній Республіці Крим, місті Києві, областях, їх заступниками та державними фітосанітарними інспекторами матеріалів про адміністративні правопорушення : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06.09.2013 № 534 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 78. – Ст. 103.

133. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

134. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

135. Ковалів М. В. Проведення у справах про адміністративні правопорушення / М. В. Ковалів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2013. – Вип. 3. – С. 240–248.

136. Бандурка А. М. Административный процесс : учебник для вузов / А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. – К. : Літера ЛТД, 2001. – 333 с.

137. Бандурка О. М. Адміністративний процес : підручник для вищ. навч. закладів / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. – К. : Літера ЛТД, 2002. – 287 с.

138. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР : монография / Н. Г. Салищева. – М. : Юрид. лит., 1964. – 158 с.

139. Салищева Н. Г. Административная юстиция и административное судопроизводство в Российской Федерации / Н. Г. Салищева, Н. Ю. Хаманева. – М. : Акад. правовой ун-т при Ин-те государства и права РАН, 2001. – 67 с.

140. Гордеев В. В. Фактори, що впливають на реалізацію адміністративних процесуальних норм / В. В. Гордеев // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 618 : Правознавство. – С. 94–97.

141. Постанова Тальнівського районного суду Черкаської області від 18 червня 2010 р. по справі № 2-а-39/10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9924104>.

142. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 29 березня 2011 р. по справі № 2-а-39/10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14588598>.

143. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – К. : Істина, 2006. – 944 с.

144. Лесницкая Л. Ф. Основания к отмене обжалованных судебных решений / Л. Ф. Лесницкая. – М. : Гос. изд-во юрид. лит., 1962. – 134 с.

145. Тертышников В. И. Основы гражданского судопроизводства Украины / В. И. Тертышников. – Х., 2006. – 256 с.

146. Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса: теоретические начала и основные институты / Т. В. Сахнова. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 696 с.

147. Коваленко А. Г. Гражданский процесс : учебник / А. Г. Коваленко, А. А. Мохов, П. М. Филиппов. – М. : Инфра-М, 2008. – 448 с.

148. Колотілова І. О. Порухення норм процесуального права як підстава скасування рішення суду / І. О. Колотілова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2013. – № 2–1. – С. 266–273.

149. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 02

серпня 2012 р. по справі № 2а-243/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25522103>.

150. Живицька Л. І. Суд як орган правосуддя, уповноважений розглядати справи про адміністративні правопорушення / Л. І. Живицька // Наука і правоохорона. – 2014. – № 1. – С. 41–48.

151. Битяк Ю. П. Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк. В. В. Богущкий, В. М. Гарашук. В. В. Зуй та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2010. – 624 с.

152. Колпаков В. К. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, Ю. В. Іщенко, О. Є. Користін та ін. ; за ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.

153. Бондаренко А. А. Розвиток адміністративного судочинства в Україні / А. А. Бондаренко // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 118–124.

154. Рябченко О. П. Проблемні питання розвитку сучасної доктрини адміністративного права і процесу / О. П. Рябченко // Юрист України. – 2011. – № 1(14). – С. 5–10.

155. Ківалов С. В. Принципи адміністративного судочинства України як основоположні засади формування адміністративної юстиції / С. В. Ківалов // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. – Вип. 26. – С. 5–18.

156. Пономаренко Г. О. Адміністративна юстиція в Україні : навчальний посібник / Г. О. Пономаренко, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко. – К. : Прецедент, 2009. – 198 с.

157. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.

158. Комзюк А. Т. Щодо проблеми визначення основного завдання адміністративного судочинства // Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку : збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції / А. Т. Комзюк. – К. : ІДПУ 2011. – 600 с.

159. Ковалів М. В. Основні завдання адміністративного судочинства

України / М. В. Ковалів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2014. – № 810. – С. 28–32.

160. Кононець В. П. Адміністративно-правовий аспект бездіяльності посадових осіб суду щодо розгляду адміністративних справ / В. П. Кононець, Н. А. Мазенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – № 38(1). – С. 156–159.

161. Горобцова Я. В. Щодо принципів адміністративного судочинства / Я. В. Горобцова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 12(2). – С. 136–140.

162. Джафарова М. В. Зміст та процесуальне значення принципу гласності та відкритості адміністративного судочинства України / М. В. Джафарова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 1. – С. 99–104.

163. Коротюк О. В. Роль та значення принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі в розбудові адміністративного судочинства України: адміністративно-правовий аспект / О. В. Коротюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 134–138.

164. Козырь М. И. Проблемы совершенствования руководства и управления сельским хозяйством в СССР / под ред. М. И. Козыря, В. Н. Яковлева, А. А. Джесмеджияна, Н. П. Зозули. – Кишинев : Картя Молдовеняскэ, 1978. – 360 с.

165. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : постанова КМУ від 2 вересня 2015 р. № 667 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 168.

166. Дзюба Р. Рано чи пізно Україна матиме європейську систему насінництва / Р. Дзюба // Вісник Асоціації «Українське насінневе товариство». – 2013. – № 2. – С. 2–3.

167. Plant Varieties and Seeds Act 1964 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/14>.

168. Animal and Plant Health Agency. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/365411/apha-framework.pdf.

169. Конституция Российской Федерации // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2009. – № 4. – С. 445.

170. О семеноводстве : Федеральный закон Российской Федерации от 17 декабря 1997 года № 149-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102050543&rdk=&backlink=1>.

171. The Canadian Food Inspection Agency [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inspection.gc.ca/plants/seeds/eng/1299173228771/1299173306579>.

172. CSI / CFIA Roles and Responsibilities with respect to the Seed Program [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inspection.gc.ca/plants/seeds/seed-inspection-procedures/roles-and-responsibilities/eng/1377401804805/1377401936026>.

173. Organizational Information [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inspection.gc.ca/about-the-cfia/organizational-information/eng/1323224617636/1323224814073>.

174. Canadian Food Inspection Agency Act [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C%2D16.5/FullText.html>.

175. Seeds Act [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/S-8.pdf>.

176. About CSGA [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://seedgrowers.ca/about-csga>.

177. CSGA's Mission Statement [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://seedgrowers.ca/about-csga/mission-statement-objectives>.

178. Seeds Regulations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C.R.C.,_c._1400.pdf.

179. Officially Recognized Foreign Seed Testing Laboratories [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://www.inspection.gc.ca/plants/seeds/testing-grading/recognized-foreign-labs/eng/1364270465298/1364270532571>.

180. Ярошенко А. С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 5. – С. 100–103.

181. Plant variety protection act: U. S. Congress 1970 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ams.usda.gov>.

182. Garrison C. S. Registration of field crop cultivars, parental lines, and elite germplasm / C. S. Garrison // Crop Science. – 1968. – № 8 (2). – P. 261–262.

183. Seed Industry Development Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nseedcouncil.bpinsicvpo.com.ph/ra7308.php>.

184. The seeds bill [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prsindia.org/uploads/media/1167468389/1167468389_The_Seeds_Bill_2004.pdf.

185. The Seeds and Plant Varieties (Seeds) Regulations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ke/ke011en.pdf>.

186. The Seeds Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tepc.gov.np/assets/upload/acts/16Nepal-seed8811.pdf>.

187. Objectives of SQCC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sqcc.gov.np/en/about/about-us/objectives>.

188. Law on Seeds and Phytogenetic Creations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.farmersrights.org/pdf/americas/Argentina/Argentina-seedandpvp73%2091.pdf>.

189. Федосеева О. В. Державна фінансова підтримка розвитку АПК / О. В. Федосеева, Ю. С. Данішевська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. – 2009. – Вип. 11. – С. 317–323.

190. Мельник О. О. Земельна реформа в Україні: історія проведення та сьогодення / О. О. Мельник // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(2). – С. 208–217.

191. Тімашов В.О. Бюрократизм як явище в державному управлінні / В.О. Тімашов // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – № 4 (14). – 2012. – С. 182–188.

192. Лахижа М. Подолання адміністративних бар'єрів як актуальне завдання в процесі модернізації публічної адміністрації (досвід Республіки Казахстан) / М. Лахижа // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 1 (12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01\(12\)/12lmidrk.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_01(12)/12lmidrk.pdf).

193. Саєнко А. І. Класифікація адміністративних послуг, що надаються у сфері інтелектуальної власності / А. І. Саєнко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2014. – № 10–2. – С. 135–137.

194. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення / В. І. Андріяш // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_9_6.

195. Валевський О. Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія / О. Л. Валевський. – К. : НІСД, 2001. – 242 с.

196. Ребкало В. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні : навчальний посібник / кол. авт. ; за заг. ред. В. Ребкала, В. Тертички. – К. : Вид-во НАДУ, 2000. – 232 с.

197. Діброва А. Д. Державне регулювання сільського господарства: теорія, методологія, практика / А. Д. Діброва. – К. : ВРД «Формат», 2008. – 448 с.

198. Станіславський В. Правові питання насінницької діяльності в

Україні: окремі проблеми / В. Станіславський // Право України. – 2003. – № 3. – С. 113–116.

199. Роздайбіда О. В. Економіко-правові засади сучасного державного регулювання економіки АПК України / О. В. Роздайбіда // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – № 2 (5). – 2011. – С. 168–179.

200. Надюк З. О. Державне регулювання ринку медичних послуг в Україні : монографія / З. О. Надюк . – Запоріжжя, 2008. – 296 с.

201. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 828.

202. Положення про постійні комісії районної ради 30.11.-0001: Рішення районної ради 21 грудня 2015 року № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rivnerayrada.rv.ua/index.php/lawbase/1101-2012-04-10-13-03-20>.

203. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – Ст. 79.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Проект

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва

Верховна Рада України **постановляє**:

І. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Законі України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV:

1) статтю 5 викласти в такій редакції:

«Стаття 5. Органи виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва

5.1. Державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва здійснюють Кабінет Міністрів України, Національна насіннева рада, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва.

5.2. Всі нормативні-правові акти органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва, регуляторного характеру, мають бути оприлюднені в офіційних виданнях та веб-сайтах таких органів.»;

2) статтю 6 доповнити пунктом такого змісту:

«Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері насінництва та розсадництва після консультацій з Національною насінневою радою»;

3) статтю 7 викласти в такій редакції:

«Стаття 7. Національна насіннева рада (ННР)

7.1. ННР забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин.

7.2. До складу ННР входять (11 членів):

7.2.1. Керівник (міністр) центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сферах сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави – Голова ННР;

7.2.2. Керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва;

7.2.3. Головний державний фітосанітарний інспектор України;

7.2.4. 3 члени, що призначаються Національною академією аграрних наук України, з числа дійсних членів (академіків) або членів-кореспондентів НААН;

7.2.5. 3 члени, що представляють виробників насіння, внесених до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу;

7.2.6. 2 члени, що призначаються з'їздом вищих аграрних навчальних закладів, з числа їх співробітників.

7.3. Порядок призначення членів ННР, передбачених пунктами 7.2.5. та 7.2.6., визначається Кабінетом Міністрів України.

7.4. Члени ННР шляхом голосування обирають секретаря ННР з числа дійсних членів.

7.5. Члени ННР, визначені пунктами 7.2.4., 7.2.5. та 7.2.6., призначаються на посаду строком на 3 роки, одна і та сама особа не може бути призначена членом ННР більше ніж два строки поспіль.

7.6. Повідомлення про призначення та зміну членів ради публікується в офіційних виданнях.

7.7. ННР, якщо вважатиме за потрібне, має право запросити взяти участь в її засіданні українських чи закордонних вчених, спеціалістів, фахівців, експертів чи радників в якості спостерігачів.

7.8. Положення про Національну насінневу раду затверджується Кабінетом Міністрів України згідно із законодавством.»;

4) доповнити Закон статтями 7¹, 7² та 7³ такого змісту:

«7¹. Зібрання та прийняття рішень Національною насінневою радою

7¹.1. Дата, час та місце засідання ННР призначається Головою ННР.

7¹.2. Засідання ННР скликається в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць.

7¹.3. Засідання ради вважається правомочним, якщо на ньому присутні 50 відсотків від загального числа членів ННР.

7¹.4. ННР для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи із залученням вчених, спеціалістів, фахівців, експертів чи радників.

7¹.5. Голова ННР головує на засіданні ради, у разі його відсутності головуючим обирають члена ННР, присутнього на даному засіданні, шляхом голосування.

7¹.6. Рішення ННР приймається простою більшістю голосів членів ради, присутніх на засіданні.

7¹.7. Головуючий має право переважного голосу у випадку, якщо рішення набирає половину голосів.

7¹.8. Рішення ради має бути завірено секретарем ННР.

7¹.9. Інші процедурні питання, що стосуються засідання ради, вирішуються самою радою відповідно до Положення про Національну насінневу раду та чинного законодавства.

7². Повноваження Національної насінневої ради

До повноважень ННР у сфері насінництва та розсадництва належать такі:

забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері насінництва та розсадництва;

здійснення державного управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва;

розроблення та організація виконання державних програм розвитку селекції, насінництва та розсадництва;

прийняття нормативно-правових актів відповідно до цього Закону;

затвердження форм документації на насіння і садивний матеріал, технологічних і методичних вимог у сфері насінництва та розсадництва щодо збереження сортових якостей, біологічних і урожайних властивостей сорту та посівних якостей насіння;

забезпечення формування державного резервного насінневого фонду і контроль за ефективним його використанням;

забезпечення організації, здійснення підготовки та атестації осіб на отримання свідоцтв аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), видача та скасування свідоцтва аудитора із сертифікації (агронома-інспектора), підвищення кваліфікації аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів);

забезпечення проведення визначення сортових та посівних якостей насіння і сортових та товарних якостей садивного матеріалу;

уповноваження підприємств, установ, організацій чи їхніх підрозділів на здійснення діяльності з оцінки відповідності у сфері насінництва та розсадництва;

сприяння розвитку ринку насіння і садивного матеріалу;

забезпечення ведення Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва, Реєстру аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), Реєстру органів з оцінки відповідності, Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал, а також забезпечення відкритості та загальнодоступності цих реєстрів;

створення системи зонального лісового і декоративного насінництва та розсадництва;

участь у міжнародному співробітництві з питань насінництва та розсадництва, а також виконання міжнародних договорів України у цій сфері;

забезпечення видачі та скасування відповідних сертифікатів у сфері насінництва та розсадництва;

прийняття, внесення змін, скасування та відновлення дії національних стандартів, кодексів усталеної практики у сфері насінництва та розсадництва;

затвердження міжнародних стандартів у сфері насінництва та розсадництва, зокрема європейських, як загальнообов'язкових;

здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.

7³. Право Національної насінневої ради створювати комітети

Національна насіннева рада з урахуванням потреб для здійснення своїх повноважень має право створювати комітети;

повноваження, функції та обов'язки комітетів визначаються ННР.».

2. У Законі України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-ХІІ:

1) статтю 3 викласти в такій редакції:

«Стаття 3. Органи, що здійснюють державне управління у сфері карантину рослин

Державне управління у сфері карантину рослин здійснюють Кабінет Міністрів України, Національна насіннева рада, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин.»;

2) статтю 4 доповнити пунктом такого змісту:

«Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері карантину рослин після консультацій з Національною насінневою радою.»;

3) статтю 5 викласти в такій редакції:

«Стаття 5. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин, є Національна насіннева рада. До її повноважень у сфері карантину рослин належать такі:

визначення пріоритетних напрямів, стратегії та механізмів розвитку у сфері карантину рослин;

здійснення нормативно-правового забезпечення у сфері карантину рослин;

визначення відповідно до закону порядку ввезення, вивезення та використання рослин і рослинних продуктів, у тому числі за погодженням із карантинними службами інших держав відповідно до міжнародних договорів України;

затвердження переліку регульованих шкідливих організмів;

внесення подання до Кабінету Міністрів України про запровадження або скасування карантинного режиму;

здійснення інших повноважень, визначених законами України.»;

4) доповнити Закон статтею 5¹ такого змісту:

«Стаття 5¹. Національна насіннева рада здійснює свою діяльність відповідно до ст. 7 та 7¹ Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV.».

3. У Законі України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-ХІІ:

1) у статті 6:

назву статті викласти в такій редакції:

«Стаття 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері охорони прав на сорти рослин»;

Доповнити статтю частиною 2 такого змісту:

«2. Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері

охорони прав на сорти рослин після консультацій з Національною насінневою радою.»;

2) статтю 8 викласти в такій редакції:

«Стаття 8. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентного органу)

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентний орган), є Національна насіннева рада. До її повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин належать:

забезпечення розвитку наукового та матеріально-технічного потенціалу у сфері охорони прав на сорти рослин;

узгодження формування і виконання міжнародних науково-технічних програм і проектів з охорони прав на сорти рослин за спільними координаційними договорами;

сприяння розвитку інноваційної діяльності в галузі сортовивчення і охорони прав на сорти рослин;

надання державного замовлення на проведення науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин;

узагальнення практики застосування законодавства про охорону прав на сорти рослин, розроблення пропозицій з його вдосконалення;

забезпечення організації приймання заявок, проведення їх експертизи, прийняття рішень щодо них;

забезпечення проведення державної реєстрації заявок, прав на сорти рослин, сортів і підтримувачів сортів рослин;

уповноваження підприємств, установ або організацій на виконання окремих повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин відповідно до цього Закону;

видання патентів на сорти рослин, свідоцтв про авторство на сорти рослин, свідоцтв про державну реєстрацію сорту рослин;

забезпечення ведення Реєстру заявок, Реєстру патентів, Реєстру сортів рослин України;

організація перевірок збереженості сортів рослин;

забезпечення опублікування офіційних відомостей про видані патенти на сорти рослин і свідоцтва про авторство на сорти рослин, видання Каталогу сортів рослин, придатних для поширення в Україні;

забезпечення опублікування офіційних відомостей про видачу ліцензії на використання сорту та передачу майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин;

здійснення міжнародного співробітництва у сфері правової охорони сортів рослин і представлення інтересів України з питань охорони прав на сорти рослин у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;

організація інформаційної та видавничої діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин;

організація науково-дослідних робіт у сфері охорони прав на сорти рослин;

організація роботи щодо підготовки і перепідготовки кадрів державної системи охорони прав на сорти рослин;

організація післяреєстраційного вивчення сортів, розмноження нових і перспективних сортів рослин;

затвердження галузевих та міжгалузевих програм науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у сфері охорони прав на сорти рослин;

затвердження нормативних документів галузевого призначення на продукцію, процеси, послуги у разі відсутності національних стандартів або необхідності встановлення вимог, що перевищують чи доповнюють вимоги національних стандартів;

організація та участь у міжнародних заходах наукового спрямування (форуми, симпозіуми, конференції тощо), координація участі наукових установ у діяльності іноземних та міжнародних наукових товариств, асоціацій і союзів на правах їх членів у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин;

здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.»;

3) доповнити Закон статтею 8¹ такого змісту:

«Стаття 8¹. Національна насіннева рада здійснює свою діяльність відповідно до ст. 7 та 7¹ Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV.».

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України:

1) протягом трьох місяців з дня, наступного за днем опублікування цього Закону, але не пізніше дня набрання чинності цим Законом:

прийняти нормативно-правові акти, передбачені цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону;

забезпечити прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів, що випливають із цього Закону.

**Голова Верховної Ради
України**

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва»

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту акта
1. Зміни до Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV	
<p>Стаття 5. Органи виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва</p> <p>Державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва здійснюють Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва.</p>	<p>Стаття 5. Органи виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва</p> <p>5.1. Державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва здійснюють Кабінет Міністрів України, Національна насіннева рада, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва.</p> <p>5.2. Всі нормативні-правові акти органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва, регуляторного характеру, мають бути оприлюднені в офіційних виданнях та веб-сайтах таких органів.</p>
Стаття 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері насінництва та розсадництва	Стаття 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері насінництва та розсадництва

<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері насінництва та розсадництва належать:</p> <p>забезпечення здійснення державної політики у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>визначення пріоритетних напрямів розвитку насінництва та розсадництва;</p> <p>координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, а також центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>забезпечення розроблення і виконання державних цільових програм розвитку насінництва та розсадництва;</p> <p>прийняття в межах своїх повноважень нормативно-правових актів у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>державна підтримка розвитку насінництва та розсадництва і державне регулювання ринку насіння;</p> <p>організація міжнародного співробітництва з питань насінництва та розсадництва;</p>	<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері насінництва та розсадництва належать:</p> <p>забезпечення здійснення державної політики у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>визначення пріоритетних напрямів розвитку насінництва та розсадництва;</p> <p>координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, а також центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>забезпечення розроблення і виконання державних цільових програм розвитку насінництва та розсадництва;</p> <p>прийняття в межах своїх повноважень нормативно-правових актів у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>державна підтримка розвитку насінництва та розсадництва і державне регулювання ринку насіння;</p> <p>організація міжнародного співробітництва з питань насінництва та розсадництва;</p>
--	--

<p>здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.</p>	<p>здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.</p> <p>Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері насінництва та розсадництва після консультацій з Національною насіннєвою радою.</p>
<p>Стаття 7. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, у сфері насінництва та розсадництва</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, у сфері насінництва та розсадництва належать:</p> <p>забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>здійснення державного управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>розроблення та організація виконання державних програм розвитку селекції, насінництва та розсадництва;</p> <p>прийняття нормативно-правових актів відповідно до цього Закону;</p> <p>затвердження форм документації на насіння і садивний матеріал, технологічних і методичних вимог у сфері насінництва та розсадництва щодо збереження сортових</p>	<p>Стаття 7. Національна насіннєва рада (ННР)</p> <p>7.1. ННР забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин</p> <p>7.2. До складу ННР входять (11 членів):</p> <p>7.2.1. Керівник (міністр) центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сферах сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави – Голова ННР;</p> <p>7.2.2. Керівник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>7.2.3. Головний державний фітосанітарний інспектор України;</p>

якостей, біологічних і урожайних властивостей сорту та посівних якостей насіння;

забезпечення формування державного резервного насіннєвого фонду і контроль за ефективним його використанням;

забезпечення організації, здійснення підготовки та атестації осіб на отримання свідоцтв аудиторів з сертифікації (агрономів-інспекторів), видача та скасування свідоцтва аудитора з сертифікації (агронома-інспектора), підвищення кваліфікації аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів);

забезпечення проведення визначення сортових та посівних якостей насіння і сортових та товарних якостей садивного матеріалу;

уповноваження підприємств, установ, організацій чи їхніх підрозділів, акредитованих національним органом України з акредитації, на здійснення діяльності з оцінки відповідності у сфері насінництва та розсадництва;

сприяння розвитку ринку насіння і садивного матеріалу;

забезпечення ведення Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва, Реєстру аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), Реєстру органів з оцінки

7.2.4. 3 члени, що призначаються Національною академією аграрних наук України, з числа дійсних членів (академіків) або членів-кореспондентів НААН;

7.2.5. 3 члени, що представляють виробників насіння, внесених до Державного реєстру виробників насіння і садивного матеріалу;

7.2.6. 2 члени, що призначаються з'їздом вищих аграрних навчальних закладів, з числа їх співробітників.

7.3. Порядок призначення членів ННР, передбачених пунктами 7.2.5. та 7.2.6. визначається Кабінетом Міністрів України.

7.4. Члени ННР, шляхом голосування обирають секретаря ННР, з числа дійсних членів.

7.5. Члени ННР визначені пунктами 7.2.4., 7.2.5. та 7.2.6. призначаються на посаду строком на 3 роки, одна і та сама особа не може бути призначена членом ННР більше ніж два строки підряд.

7.6. Повідомлення про призначення та зміну членів ради публікується в офіційних виданнях.

7.7. ННР, якщо вважатиме за потрібне, має право

<p>відповідності, Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал, а також забезпечення відкритості та загальнодоступності цих реєстрів;</p> <p>створення системи зонального лісового і декоративного насінництва та розсадництва;</p> <p>участь у міжнародному співробітництві з питань насінництва та розсадництва, а також виконання міжнародних договорів України у цій сфері;</p> <p>забезпечення видачі та скасування відповідних сертифікатів у сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.</p>	<p>запросити прийняти участь в її засіданні українських чи закордонних вчених, спеціалістів, фахівців, експертів чи радників в якості спостерігачів.</p> <p>7.8. Положення про Національну насіннєву раду затверджується Кабінетом міністрів України згідно законодавства.</p>
	<p>7¹. Зібрання та прийняття рішень Національною насіннєвою радою</p> <p>7¹.1. Дата, час та місце засідання ННР призначається Головою ННР.</p> <p>7¹.2. Засідання ННР скликається в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць.</p> <p>7¹.3. Засідання ради вважається правомочним, якщо на ньому присутні 50 відсотків від загального числа членів ННР.</p>

	<p>7¹.4. ННР для вивчення питань, розробки проектів рішень ради може створювати підготовчі комісії і робочі групи з залученням вчених, спеціалістів, фахівців, експертів чи радників.</p> <p>7¹.5. Голова ННР головує на засіданні ради, у разі його відсутності головуючим обирають члена ННР присутнього на даному засіданні шляхом голосування.</p> <p>7¹.6. Рішення ННР приймається простою більшістю голосів членів ради, присутніх на засіданні.</p> <p>7¹.7. Головуючий має право переважного голосу, у випадку якщо рішення набирає половину голосів.</p> <p>7¹.8. Рішення ради має бути завірено секретарем ННР.</p> <p>7¹.9. Інші процедурні питання, що стосуються засідання ради вирішується самою радою, у відповідності до Положення про Національну насіннєву раду та чинного законодавства.</p>
	<p>7². Повноваження Національної Насіннєвої Ради</p> <p>До повноважень ННР у сфері насінництва та розсадництва належать:</p> <p>забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері насінництва та розсадництва;</p>

здійснення державного управління та регулювання у сфері насінництва та розсадництва;

розроблення та організація виконання державних програм розвитку селекції, насінництва та розсадництва;

прийняття нормативно-правових актів відповідно до цього Закону;

затвердження форм документації на насіння і садивний матеріал, технологічних і методичних вимог у сфері насінництва та розсадництва щодо збереження сортових якостей, біологічних і урожайних властивостей сорту та посівних якостей насіння;

забезпечення формування державного резервного насіннєвого фонду і контроль за ефективним його використанням;

забезпечення організації, здійснення підготовки та атестації осіб на отримання свідоцтв аудиторів з сертифікації (агрономів-інспекторів), видача та скасування свідоцтва аудитора з сертифікації (агронома-інспектора), підвищення кваліфікації аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів);

забезпечення проведення визначення сортових та посівних якостей насіння і сортових та товарних якостей садивного матеріалу;

уповноваження підприємств, установ, організацій чи їхніх підрозділів, на здійснення діяльності з оцінки відповідності у сфері насінництва та розсадництва;

сприяння розвитку ринку насіння і садивного матеріалу;

забезпечення ведення Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва, Реєстру аудиторів із сертифікації (агрономів-інспекторів), Реєстру органів з оцінки відповідності, Реєстру сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал, а також забезпечення відкритості та загальнодоступності цих реєстрів;

створення системи зонального лісового і декоративного насінництва та розсадництва;

участь у міжнародному співробітництві з питань насінництва та розсадництва, а також виконання міжнародних договорів України у цій сфері;

забезпечення видачі та скасування відповідних сертифікатів у сфері насінництва та розсадництва;

	<p>прийняття, внесення змін, скасування та відновлення дії національних стандартів, кодексів усталеної практики в сфері насінництва та розсадництва;</p> <p>затвердження міжнародних стандартів у сфері насінництва та розсадництва, зокрема європейських, як загальнообов'язкових;</p> <p>здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.</p>
	<p>7³. Право Національної насіннєвої ради створювати комітети</p> <p>Національна насіннєва рада з урахуванням потреб для здійснення своїх повноважень має право створювати комітети;</p> <p>повноваження, функції та обов'язки комітетів визначаються ННР.</p>
<p>2. Зміни до Закону України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-ХІІ</p>	
<p>Стаття 3. Органи, що здійснюють державне управління у сфері карантину рослин</p> <p>Державне управління у сфері карантину рослин здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин, центральним органом виконавчої влади, що реалізує</p>	<p>Стаття 3. Органи, що здійснюють державне управління у сфері карантину рослин</p> <p>Державне управління у сфері карантину рослин здійснюють Кабінет Міністрів України, Національна насіннєва рада, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин.</p>

<p>державну політику у сфері карантину рослин.</p>	
<p>Стаття 4. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері карантину рослин</p>	<p>Стаття 4. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері карантину рослин</p>
<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері карантину рослин належать:</p>	<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері карантину рослин належать:</p>
<p>забезпечення здійснення державної політики у сфері карантину рослин;</p>	<p>забезпечення здійснення державної політики у сфері карантину рослин;</p>
<p>розроблення і здійснення відповідних загальнодержавних програм;</p>	<p>розроблення і здійснення відповідних загальнодержавних програм;</p>
<p>спрямування та координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин;</p>	<p>спрямування та координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин;</p>
<p>укладення міжнародних договорів від імені Уряду України, включаючи договори про визнання еквівалентності певних фітосанітарних заходів;</p>	<p>укладення міжнародних договорів від імені Уряду України, включаючи договори про визнання еквівалентності певних фітосанітарних заходів;</p>
<p>запровадження та скасування карантинного режиму в порядку, встановленому цим Законом;</p>	<p>запровадження та скасування карантинного режиму в порядку, встановленому цим Законом;</p>
<p>встановлення для центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, переліку платних послуг та їх розміру;</p>	<p>встановлення для центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, переліку платних послуг та їх розміру;</p>

<p>затвердження переліку об'єктів регулювання, порядку видачі карантинного сертифіката, фітосанітарного сертифіката, фітосанітарного сертифіката на реекспорт та строку їх дії;</p> <p>здійснення інших повноважень у сфері карантину рослин відповідно до Конституції та законів України.</p>	<p>затвердження переліку об'єктів регулювання, порядку видачі карантинного сертифіката, фітосанітарного сертифіката, фітосанітарного сертифіката на реекспорт та строку їх дії;</p> <p>здійснення інших повноважень у сфері карантину рослин відповідно до Конституції та законів України.</p> <p>Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері карантину рослин після консультацій з Національною насіннєвою радою.</p>
<p>Стаття 5. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин, належать:</p> <p>визначення пріоритетних напрямів, стратегії та механізмів розвитку у сфері карантину рослин;</p> <p>здійснення нормативно-правового забезпечення у сфері карантину рослин;</p> <p>визначення відповідно до закону порядку ввезення, вивезення та використання рослин і рослинних продуктів, у тому числі за погодженням із карантинними службами</p>	<p>Стаття 5. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин</p> <p>Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері карантину рослин є Національна насіннєва рада. До її повноважень у сфері карантину рослин належать:</p> <p>визначення пріоритетних напрямів, стратегії та механізмів розвитку у сфері карантину рослин;</p> <p>здійснення нормативно-правового забезпечення у сфері карантину рослин;</p> <p>визначення відповідно до закону порядку ввезення, вивезення та використання рослин і рослинних продуктів,</p>

<p>інших держав відповідно до міжнародних договорів України;</p> <p>затвердження переліку регульованих шкідливих організмів;</p> <p>внесення подання до Кабінету Міністрів України про запровадження або скасування карантинного режиму;</p> <p>здійснення інших повноважень, визначених законами України.</p>	<p>у тому числі за погодженням із карантинними службами інших держав відповідно до міжнародних договорів України;</p> <p>затвердження переліку регульованих шкідливих організмів;</p> <p>внесення подання до Кабінету Міністрів України про запровадження або скасування карантинного режиму;</p> <p>здійснення інших повноважень, визначених законами України.</p>
	<p>Стаття 5¹. Національна насіннева рада здійснює свою діяльність відповідно до ст. 7 та 7¹ Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV.</p>
<p>3. Зміни до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-XII</p>	
<p>Стаття 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері охорони прав на сорти</p> <p>1. Кабінет Міністрів України:</p> <p>спрямовує і координує роботу центральних органів виконавчої влади щодо виконання цього Закону;</p> <p>видає нормативно-правові акти з питань охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організовує міжнародне співробітництво з питань охорони прав на сорти рослин;</p>	<p>Стаття 6. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері охорони прав на сорти рослин</p> <p>1. Кабінет Міністрів України:</p> <p>спрямовує і координує роботу центральних органів виконавчої влади щодо виконання цього Закону;</p> <p>видає нормативно-правові акти з питань охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організовує міжнародне співробітництво з питань охорони прав на сорти рослин;</p>

<p>утворює консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи для забезпечення ефективності реалізації своїх повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин із забезпечення конституційних прав і свобод громадян України щодо регулювання їхніх майнових і немайнових відносин, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом інтелектуальної власності на сорти рослин;</p> <p>визначає порядок ведення Реєстру заявок, Реєстру патентів, Реєстру сортів рослин України;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені цим Законом.</p>	<p>утворює консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи для забезпечення ефективності реалізації своїх повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин із забезпечення конституційних прав і свобод громадян України щодо регулювання їхніх майнових і немайнових відносин, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом інтелектуальної власності на сорти рослин;</p> <p>визначає порядок ведення Реєстру заявок, Реєстру патентів, Реєстру сортів рослин України;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені цим Законом.</p> <p>2. Кабінет Міністрів України здійснює свої повноваження у сфері охорони прав на сорти після консультацій з Національною насінневою радою.</p>
<p>Стаття 8. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентного органу)</p> <p>1. Компетентний орган:</p> <p>забезпечує розвиток наукового та матеріально-технічного потенціалу у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>узгоджує формування і виконання міжнародних науково-технічних програм і проектів з охорони прав на</p>	<p>Стаття 8. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентного органу)</p> <p>Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентний орган) є Національна насіннева рада. До її повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин належать:</p> <p>забезпечення розвитку наукового та матеріально-технічного потенціалу у сфері охорони прав на сорти</p>

<p>сорти рослин за спільними координаційними договорами;</p> <p>сприяє розвитку інноваційної діяльності в галузі сортовивчення і охорони прав на сорти рослин;</p> <p>дає державне замовлення на проведення науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>узагальнює практику застосування законодавства про охорону прав на сорти рослин, розробляє пропозиції з його вдосконалення;</p> <p>забезпечує організацію приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них;</p> <p>забезпечує проведення державної реєстрації заявок, прав на сорти рослин, сортів і підтримувачів сортів рослин;</p> <p>уповноважує підприємства, установи або організації на виконання окремих повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин відповідно до цього Закону;</p> <p>видає патенти на сорти рослин, свідоцтва про авторство на сорти рослин, свідоцтва про державну реєстрацію сорту рослин;</p> <p>забезпечує ведення Реєстру заявок, Реєстру патентів, Реєстру сортів рослин України;</p>	<p>рослин;</p> <p>узгодження формування і виконання міжнародних науково-технічних програм і проектів з охорони прав на сорти рослин за спільними координаційними договорами;</p> <p>сприяння розвитку інноваційної діяльності в галузі сортовивчення і охорони прав на сорти рослин;</p> <p>надання державного замовлення на проведення науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>узагальнення практики застосування законодавства про охорону прав на сорти рослин, розроблення пропозицій з його вдосконалення;</p> <p>забезпечення організації приймання заявок, проведення їх експертизи, прийняття рішень щодо них;</p> <p>забезпечення проведення державної реєстрації заявок, прав на сорти рослин, сортів і підтримувачів сортів рослин;</p> <p>уповноваження підприємств, установ або організацій на виконання окремих повноважень у сфері охорони прав на сорти рослин відповідно до цього Закону;</p> <p>видання патентів на сорти рослин, свідоцтв про авторство на сорти рослин, свідоцтв про державну реєстрацію сорту рослин;</p>
---	--

<p>організовує перевірку збереженості сортів рослин;</p> <p>забезпечує опублікування офіційних відомостей про видані патенти на сорти рослин і свідоцтва про авторство на сорти рослин, видає Каталог сортів рослин, придатних для поширення в Україні;</p> <p>забезпечує опублікування офіційних відомостей про видачу ліцензії на використання сорту та передачу майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин;</p> <p>здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони сортів рослин і представляє інтереси України з питань охорони прав на сорти рослин у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;</p> <p>організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організовує науково-дослідні роботи у сфері охорони прав на сорти;</p> <p>організовує роботу щодо підготовки і перепідготовки кадрів державної системи охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організовує післяреєстраційне вивчення сортів, розмноження нових і перспективних сортів рослин;</p> <p>затверджує галузеві та міжгалузеві програми науково-</p>	<p>забезпечення ведення Реєстру заявок, Реєстру патентів, Реєстру сортів рослин України;</p> <p>організація перевірок збереженості сортів рослин;</p> <p>забезпечення опублікування офіційних відомостей про видані патенти на сорти рослин і свідоцтва про авторство на сорти рослин, видання Каталогу сортів рослин, придатних для поширення в Україні;</p> <p>забезпечення опублікування офіційних відомостей про видачу ліцензії на використання сорту та передачу майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин;</p> <p>здійснення міжнародного співробітництва у сфері правової охорони сортів рослин і представлення інтересів України з питань охорони прав на сорти рослин у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;</p> <p>організація інформаційної та видавничої діяльності у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організація науково-дослідних робіт у сфері охорони прав на сорти;</p> <p>організація роботи щодо підготовки і перепідготовки кадрів державної системи охорони прав на сорти рослин;</p> <p>організація післяреєстраційного вивчення сортів,</p>
--	---

<p>дослідних та дослідно-конструкторських робіт у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>затверджує нормативні документи галузевого призначення на продукцію, процеси, послуги у разі відсутності національних стандартів або необхідності встановлення вимог, що перевищують чи доповнюють вимоги національних стандартів;</p> <p>організовує та бере участь у міжнародних заходах наукового спрямування (форуми, симпозіуми, конференції тощо), координує участь наукових установ у діяльності іноземних та міжнародних наукових товариств, асоціацій і союзів на правах їх членів у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені цим Законом.</p>	<p>розмноження нових і перспективних сортів рослин;</p> <p>затвердження галузевих та міжгалузевих програм науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у сфері охорони прав на сорти рослин;</p> <p>затвердження нормативних документів галузевого призначення на продукцію, процеси, послуги у разі відсутності національних стандартів або необхідності встановлення вимог, що перевищують чи доповнюють вимоги національних стандартів;</p> <p>організація та участь у міжнародних заходах наукового спрямування (форуми, симпозіуми, конференції тощо), координація участі наукових установ у діяльності іноземних та міжнародних наукових товариств, асоціацій і союзів на правах їх членів у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин;</p> <p>здійснення інших повноважень, визначених цим Законом.</p>
	<p>Стаття 8¹. Національна насіннева рада здійснює свою діяльність відповідно до ст. 7 та 7¹ Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV.</p>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва» (далі – проект Закону) розроблений з метою удосконалення державного управління та правового регулювання в галузі насінництва.

Зважаючи на провідне місце сільського господарства, зокрема галузі насінництва, в економіці України, забезпеченні належних умов існування суспільства та безпечних умов його життєдіяльності, належний стан адміністративно-правового регулювання в даній сфері є питанням національної безпеки. Наразі в Україні здійснюється велика робота щодо створення сучасної системи управління в агропромисловому комплексі в цілому та в галузі насінництва зокрема. Було прийнято Закон України від 08.12.2015 № 864-VIII, яким чинне законодавство України у сфері насінництва та розсадництва приведено у відповідність до європейських та міжнародних норм і стандартів. Паралельно з цим здійснюється робота над оптимізацією системи центральних органів виконавчої влади, зокрема було прийнято постанову КМУ від 10.09.2014 № 442. Дані зміни зробили процес державного управління в цілому більш якісним, хоча він і супроводжувався певними труднощами, а деякі неузгодженості в питанні розмежування повноважень між державними органами залишаються і по сьогоднішній день.

Проаналізувавши міжнародний досвід з цього питання, а особливо досвід країн, для яких сільськогосподарське виробництво є ключовою ланкою економіки, було сформовано ряд пропозицій, законодавча реалізація яких допоможе значно покращити адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва. Так, даним проектом Закону запропоновано створення Національної насінневої ради, аналогічні за своїми повноваженнями та завданнями органи існують в таких країнах, як Аргентина, Індія, Непал, Республіка Філіппіни та ін. Зважаючи, що посада міністра в Україні належить до політичних посад, на які не розповсюджуються вимоги стосовно профільної освіти, кваліфікації та досвіду роботи, створення Національної насінневої ради (ННР) покликано сприяти розвитку суспільних відносин у галузі насінництва та прийняття відповідальних рішень буде покладено на кваліфікований колегіальний орган. Головою ННР буде призначатися міністр за посадою, проте завдяки фаховій підтримці інших членів ради, знаних фахівців у даній галузі Україні вдасться досягнути якісно нових та своєчасних управлінських рішень з усіх питань, що входять до компетенції ННР. Національна насіннева рада забезпечує формування та реалізує

державну аграрну політику у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин.

Також проектом Закону встановлено вимогу до обов'язкової публікації усіх нормативно-правових актів органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин, що мають регуляторний характер, в офіційних виданнях та на веб-сайтах. Дане нововведення сприятиме кращій обізнаності суб'єктів у галузі насінництва, а також суспільства в цілому із загальнообов'язковими нормами та правилами в галузі насінництва та, як наслідок, спрощенню ведення підприємницької діяльності з виробництва, переробки та розповсюдження насіння, а отже збільшенню податкових надходжень до державного бюджету та збільшенню кількості робочих місць.

2. Мета і шляхи її досягнення

Метою проекту Закону є приведення національного законодавства у сфері насінництва та розсадництва у відповідність до світових тенденцій. Адміністративно-правове регулювання було і залишається одним із найважливіших чинників забезпечення належного стану суспільних відносин у цій сфері. Прийняття даного законопроекту допоможе зміцнити національну безпеку держави шляхом оптимізації системи органів державної влади, що дозволить забезпечити належну кількість та якість продовольства, зайнятість населення в даній сфері та благополуччя суспільства в цілому.

3. Правові аспекти

У даній сфері правового регулювання діють: Конституція України, Закон України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV, Закон України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-XII, Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-XII, Закон України «Про захист рослин» від 14.10.1998 № 180-XIV, Закон України «Про пестициди і агрохімікати» від 02.03.1995 № 86/95-ВР», Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005 № 3164-IV, Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 № 1775-III, Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI, постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 № 442, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Тимчасового порядку проведення сертифікації насіння та садивного матеріалу» від 22.04.2013 № 299, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку маркування партій насіння» від 22.05.2013 № 447 та інші нормативно-правові акти.

Прийняття та реалізація проекту Закону потребує внесення змін до таких законодавчих актів України:

- 1) Закон України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV;
- 2) Закон України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-XII;
- 3) Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-XII.

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття проекту Закону не потребує додаткового фінансування з державного та місцевих бюджетів.

5. Позиція зацікавлених органів

Проект Закону потребує погодження з Міністерством аграрної політики та продовольства України, Міністерством юстиції України.

6. Регіональний аспект

Проект Закону не стосується питання розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

7. Запобігання дискримінації

У проекті Закону відсутні положення, які містять ознаки дискримінації.

8. Запобігання корупції

Проект Закону не містить правил і процедур, які можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень.

9. Громадське обговорення

Проект Закону потребує проведення консультацій з громадськістю.

10. Оцінка регуляторного впливу

Проект Закону є регуляторним актом, що спрямований на приведення національного законодавства у галузі насінництва у відповідність до світових норм. Запропоновані законодавчі зміни сприятимуть вдосконаленню механізму здійснення адміністративно-правового регулювання у даній сфері, розвитку підприємництва на конкуруючих засадах, позитивно вплине на збільшення виробництва та підвищення якості сільськогосподарської продукції. Положення, запропоновані у проекті Закону, забезпечать дотримання прав та інтересів споживачів, а також захист прав та інтересів суб'єктів насінництва, що здійснюють виробництво, експорт та імпорт, переробку, реалізацію, зберігання та іншу діяльність у сфері насінництва.

11. Прогноз результатів

Завдяки реалізації положень проекту Закону вдасться досягти прийняття якісних та актуальних регуляторних нормативно-правових актів органами виконавчої влади, що здійснюють державне управління та регулювання у

сферах насінництва та розсадництва, карантину рослин, охорони прав на сорти рослин. Передбачуване і прозоре законодавче регулювання сприятиме залученню зовнішніх інвестицій у даний сектор аграрного виробництва, а також сприятиме розвитку зовнішньоекономічної діяльності українських суб'єктів підприємництва. Водночас це сприятиме підвищенню сортової чистоти та якості українського насіння та його конкурентоздатності на світовому ринку.

Відправлено
№ 5066
Від 21.10.16

Заступнику голови
Комітету з питань аграрної політики
та земельних відносин
Верховної Ради України
Бакуменку Олександрю Борисовичу

Шановний Олександрю Борисовичу!

Надсилаємо пропозиції щодо можливого внесення змін до Законів України «Про насіння і садивний матеріал» від 26.12.2002 № 411-IV, «Про карантин рослин» від 30.06.1993 № 3348-XII, «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 № 3116-XII, підготовлені за результатами дисертаційного дослідження «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» аспірантом кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенком Артемом Сергійовичем.

Просимо Вас, шановний Григорій Михайлович, розглянути можливість впровадження даних пропозицій та направити відповідь на нашу адресу.

- Додаток: 1. Текст законопроекту на 13 арк.
2. Пояснювальна записка на 5 арк.
3. Порівняльна таблиця на 17 арк.

З повагою
Т.в.о. проректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

О.В. Ведмідський

Виконавець: Ярошенко А.С.
0664176852

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-28-40

№ 04-11/13-1481

" 30 " 11 2016 р.

Микола Г.П.
Дир. Бюро Бюджету
02.12.16

Проректору Дніпропетровського
 державного університету внутрішніх справ
 Ведмідському О.В.

Шановний Олександрє Володимировичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин розглянуто Ваше звернення від 21.10.2016 р. № 5066 і відповідно до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» направлено до Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Про результати розгляду Вас буде повідомлено.

З повагою

Заступник Голови Комітету

О. БАКУМЕНКО

Жидков О.С.
2552567

Анкета
Шановний колего!

У зв'язку з проведенням наукового дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою вироблення рекомендацій із вдосконалення адміністративно-правового регулювання в зазначеній галузі.

Для відповіді на запитання поставте «+» чи будь-яку іншу позначку в клітинці навпроти відповіді, яку ви вважаєте найбільш правильною.

Анкета є анонімною, а отримані результати будуть використовуватися в узагальненому вигляді лише з науковою метою.

Дякуємо за допомогу!

1. Вік

- до 25;
- 26–35;
- 35–50;
- після 51.

2. Освіта

- загальна середня освіта;
- професійно-технічна освіта;
- вища освіта.

3. Стаж роботи в галузі насінництва

- до 1 року;
- від 1 до 5 років;
- від 6 до 10 років;
- від 11 до 20 років;
- понад 20 років.

4. Як Ви вважаєте, чи достатньо ви поінформовані про адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?

- поінформований повною мірою;
- поінформований щодо окремих питань, що стосуються моєї роботи;
- поінформований не достатньо;
- зовсім не поінформований.

5. Чи позначилися на результатах Вашої роботи реформи в державному управлінні в галузі насінництва (оптимізація системи центральних органів

виконавчої влади та зміни в насіннєвому законодавстві)?

- позначилися значною мірою;
- позначилися певною мірою;
- позначилися незначною мірою;
- не позначилися;
- важко відповісти.

6. Чи існує необхідність оприлюднення усіх нормативно-правових актів регуляторного характеру, виданих державними органами, що здійснюють регулювання в галузі насінництва, в офіційних виданнях та на веб-сайтах?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

7. Як Ви оцінюєте діяльність державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?

- позитивно;
- скоріше позитивно;
- скоріше негативно;
- негативно;
- важко відповісти.

8. Що, на Вашу думку, має слугувати критерієм оцінки якості роботи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?

- результативність (зменшення правопорушень у сфері насінництва);
- зручність (доступність послуг, прості та обґрунтовані вимоги);
- гласність (відкритість та прозорість діяльності);
- інше.

9. Чи згодні Ви, що процедура здійснення державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин та видача патенту України на сорт рослин є прозорою та відкритою?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

10. Чи потребує удосконалення процедура видачі документів дозвільного характеру у сфері карантину рослин?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

11. Чи вважаєте Ви, що права власника майнового права інтелектуальної власності на сорти рослин законодавчо захищені належним чином?

так;
ні;
важко відповісти.

12. Чи згодні Ви, що процедура отримання сертифіката на насіння є чітко визначеною, а вимоги обґрунтованими?

так;
ні;
важко відповісти.

13. Чи потрібно створення окремого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) виключно у сфері насінництва та розсадництва?

так;
ні;
важко відповісти.

14. Чи є доцільним делегування частини повноважень щодо регулювання в галузі насінництва від державних органів недержавним професійним насінневим об'єднанням?

так;
ні;
важко відповісти.

15. Чи існує на сьогодні необхідність посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва?

- так, необхідно посилити відповідальність за правопорушення в галузі насінництва в цілому;
- так, за порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва;
- так, за правопорушення у сфері захисту рослин;
- так, за порушення прав інтелектуальної власності на сорти рослин;
- ні, не потрібно.

16. Щодо яких суб'єктів у галузі насінництва необхідно посилити відповідальність?

- державних органів та їх посадових осіб, наділених владними повноваженнями;
- фізичних та юридичних осіб, що здійснюють господарську діяльність у галузі насінництва;
- посилити відповідальність щодо всіх суб'єктів;
- не потрібно посилювати відповідальність.

17. Основні причини недоліків у роботі державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?

- недосконале матеріальне законодавство;
- недосконале процесуальне законодавство;
- неналежне фінансування державних органів;
- неналежна кваліфікація співробітників державних органів;
- інше.

18. Чи потрібна обов'язкова державна сертифікація всього виробленого насіння?

- так, потрібна;
- потрібна, лише для насіння, призначеного для реалізації (не потребує сертифікації насіння для власних потреб);
- сертифікація має відбуватися на добровільних засадах.

19. Чи потрібна державна підтримка галузі насінництва в Україні у вигляді грошових коштів?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

20. Чи потрібно в Україні дозволити генно-інженерну діяльність у сфері рослинництва?

- дозволити генно-інженерну діяльність, що здійснюється у замкненій системі;
- дозволити генно-інженерну діяльність, що здійснюється у відкритій системі;
- заборонити будь-яку генно-інженерну діяльність.

21. Чи потрібно створити єдиний орган виконавчої влади, що здійснюватиме державний контроль у сфері обігу генетично модифікованих організмів?

- так;
- ні;
- важко відповісти.

22. Для яких цілей потрібно дозволити використання генетично модифікованих рослин?

- для науково-дослідних цілей;
- для продовольчих цілей;
- для фуражних цілей;
- для технічних цілей;
- повністю заборонити використання генетично модифікованих рослин.

23. Що перешкоджає розвитку насінництва в Україні в адміністративній площині?

- складність бюрократичних процедур та зарегульованість галузі;

- недостатній державний контроль;
- нестабільність законодавства;
- корупція;
- інше.

24. Що перешкоджає виходу вітчизняної насінневої продукції на світові ринки?

- законодавчі перепони;
- низька якість вітчизняної продукції;
- недостатня поінформованість про нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в закордонних країнах;
- інше.

25. Що, на Вашу думку, сприятиме підвищенню продуктивності роботи співробітників органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?

- посилення контролю за діяльністю співробітників;
- широке застосування заходів заохочення співробітників;
- підвищення заробітної плати співробітників;
- систематичне підвищення кваліфікації співробітників;
- підвищення кваліфікаційних вимог до співробітників;
- інше.

26. Які шляхи вдосконалення діяльності державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, є пріоритетними?

- удосконалення законодавчої бази;
- покращення матеріально-технічного забезпечення;
- зміцнення правового та соціального захисту співробітників;
- підвищення кваліфікації співробітників;
- інше.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

результатів соціологічного опитування осіб, що працюють у галузі насінництва щодо ефективності роботи та визначення оптимальних шляхів реформування, проведеного в рамках дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні»

Усього опитано 230 осіб

№ з/п	Питання	Кількість осіб	Питома вага, %
1	2	3	4
1	Вік		
	до 25	46	20
	26–35	64	28
	35–50	82	36
	після 51	38	16
2	Освіта		
	загальна середня освіта	9	4
	професійно-технічна освіта	19	8
	вища освіта	202	88
3	Стаж роботи в галузі насінництва		
	до 1 року	5	2
	від 1 до 5 років	32	14
	від 6 до 10 років	51	22
	від 11 до 20 років	74	32
	понад 20 років	68	30
4	Як Ви вважаєте, чи достатньо поінформовані про адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?		
	поінформований повною мірою	35	15
	поінформований щодо окремих питань, що стосуються моєї роботи	132	57
	поінформований не достатньо	63	27
	зовсім не поінформований	–	–
5	Чи позначилися на результатах Вашої роботи реформи в державному управлінні в галузі насінництва (оптимізація системи центральних органів виконавчої влади та зміни в насіннєвому законодавстві)?		
	позначилися значною мірою	7	3

	позначилися певною мірою	19	8
	позначилися незначною мірою	48	21
	не позначилися	12	5
	важко відповісти	144	63
6	Чи існує необхідність оприлюднення усіх нормативно-правових актів регуляторного характеру, виданих державними органами, що здійснюють регулювання в галузі насінництва, в офіційних виданнях та на веб-сайтах?		
	так	198	86
	ні	8	4
	важко відповісти	24	10
7	Як Ви оцінюєте діяльність державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?		
	позитивно	59	25
	скоріше позитивно	68	30
	скоріше негативно	7	3
	негативно	7	3
	важко відповісти	89	39
8	Що, на Вашу думку, має слугувати критерієм оцінки якості роботи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?		
	результативність (зменшення правопорушень у сфері насінництва)	70	30
	зручність (доступність послуг, прості та обґрунтовані вимоги)	93	40
	гласність (відкритість та прозорість діяльності)	52	23
	інше	15	7
9	Чи згодні Ви, що процедура здійснення державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин та видача патенту України на сорт рослин є прозорою та відкритою?		
	так	163	71
	ні	28	12
	важко відповісти	39	17
10	Чи потребує удосконалення процедура видачі документів дозвільного характеру		

	у сфері карантину рослин?		
	так	119	52
	ні	60	26
	важко відповісти	51	22
11	Чи вважаєте Ви, що права власника майнового права інтелектуальної власності на сорти рослин законодавчо захищені належним чином?		
	так	125	54
	ні	61	27
	важко відповісти	44	19
12	Чи згодні Ви, що процедура отримання сертифіката на насіння є чітко визначеною, а вимоги обґрунтованими?		
	так	118	51
	ні	23	10
	важко відповісти	89	39
13	Чи потрібно створення окремого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю), виключно у сфері насінництва та розсадництва?		
	так	146	63
	ні	18	8
	важко відповісти	66	29
14	Чи є доцільним делегування частини повноважень щодо регулювання в галузі насінництва від державних органів недержавним професійним насіннєвим об'єднанням?		
	так	24	11
	ні	139	60
	важко відповісти	67	29
15	Чи існує на сьогодні необхідність посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва?		
	так, необхідно посилити відповідальність за правопорушення в галузі насінництва в цілому	21	9
	так, за порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва	37	16
	так, за правопорушення у сфері захисту рослин	18	8

	так, за порушення прав інтелектуальної власності на сорти рослин	85	37
	ні, не потрібно	69	30
16	Щодо яких суб'єктів у галузі насінництва необхідно посилити відповідальність?		
	державних органів та їх посадових осіб, наділених владними повноваженнями	85	37
	фізичних та юридичних осіб, що здійснюють господарську діяльність в галузі насінництва	76	33
	посилити відповідальність щодо всіх суб'єктів		
	не потрібно посилювати відповідальність	69	30
17	Основні причини недоліків у роботі державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?		
	недосконале матеріальне законодавство	34	15
	недосконале процесуальне законодавство	98	43
	неналежне фінансування державних органів	54	23
	неналежна кваліфікація співробітників державних органів	36	16
	інше	8	3
18	Чи потрібна обов'язкова державна сертифікація всього виробленого насіння?		
	так, потрібна	114	50
	потрібна, лише для насіння призначеного для реалізації (не потребує сертифікації насіння для власних потреб)	52	23
	сертифікація має відбуватися на добровільних засадах	64	27
19	Чи потрібна державна підтримка галузі насінництва в Україні у вигляді грошових коштів?		
	так	176	77
	ні	23	10
	важко відповісти	31	13
20	Чи потрібно в Україні дозволити генно-інженерну діяльність у сфері рослинництва?		
	дозволити генно-інженерну діяльність, що здійснюється у замкненій системі	121	53
	дозволити генно-інженерну діяльність, що	61	26

	здійснюється у відкритій системі		
	заборонити будь-яку генно-інженерну діяльність	48	21
21	Чи потрібно створити єдиний орган виконавчої влади, що здійснюватиме державний контроль у сфері обігу генетично модифікованих організмів?		
	так	183	79
	ні	32	14
	важко відповісти	15	7
22	Для яких цілей потрібно дозволити використання генетично модифікованих рослин?		
	для науково-дослідних цілей	108	47
	для продовольчих цілей	5	2
	для фуражних цілей	20	9
	для технічних цілей	49	21
	повністю заборонити використання генетично модифікованих рослин	48	21
23	Що перешкоджає розвитку насінництва в Україні в адміністративній площині?		
	складність бюрократичних процедур та зарегульованість галузі	83	36
	недостатній державний контроль	15	7
	нестабільність законодавства	74	32
	корупція	25	11
	інше	33	14
24	Що перешкоджає виходу вітчизняної насіннєвої продукції на світові ринки?		
	законодавчі перепони	46	20
	низька якість вітчизняної продукції	23	10
	недостатня поінформованість про нормативно-правове регулювання в галузі насінництва в закордонних країнах	122	53
	інше	39	17
25	Що, на Вашу думку, сприятиме підвищенню продуктивності роботи співробітників органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?		
	посилення контролю за діяльністю співробітників	55	24
	широке застосування заходів заохочення співробітників	34	15

	підвищення заробітної плати співробітників	28	12
	систематичне підвищення кваліфікації співробітників	67	29
	підвищення кваліфікаційних вимог до співробітників	30	13
	інше	16	7
26	Які шляхи вдосконалення діяльності державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, є пріоритетними?		
	удосконалення законодавчої бази	124	54
	покращення матеріально-технічного забезпечення	62	27
	зміцнення правового та соціального захисту співробітників	7	3
	підвищення кваліфікації співробітників	28	12
	інше	9	4

АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ
При проведенні дослідження було опитано 230 осіб, що працюють у галузі
насіництва

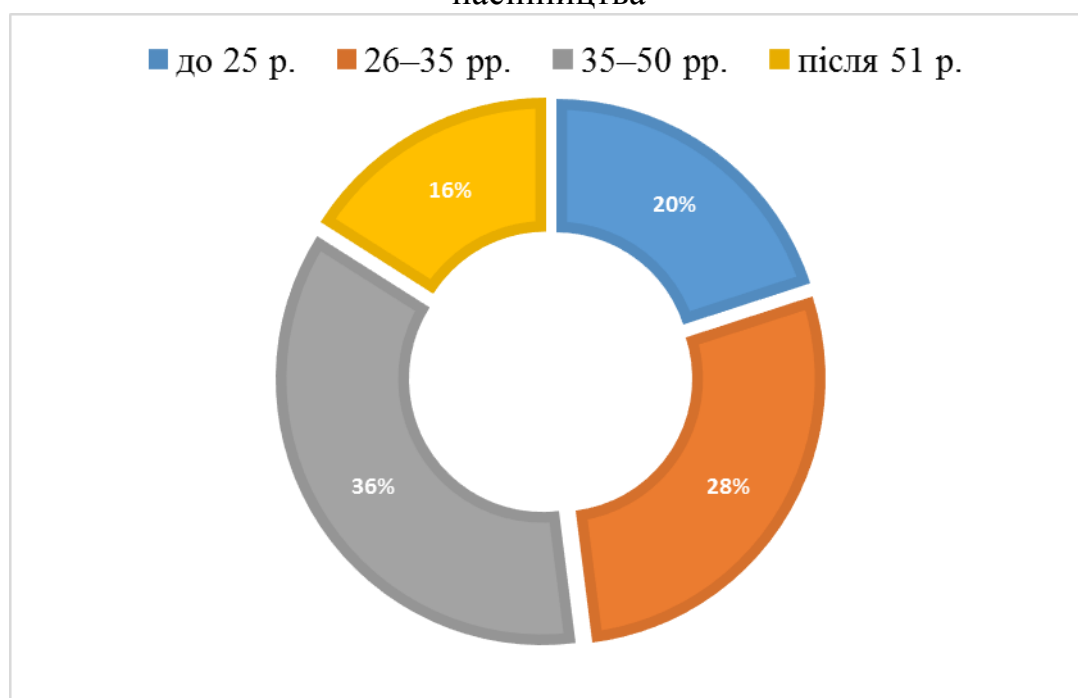

Рис. 1. Розподіл респондентів за віковим критерієм, %

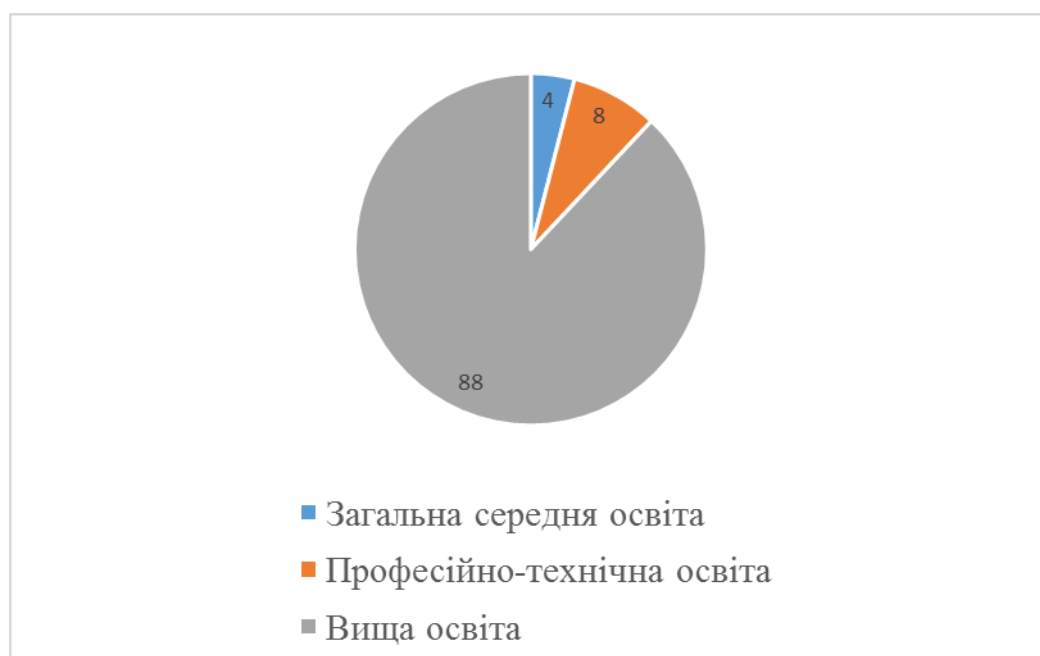

Рис. 2. Розподіл респондентів за рівнем освіти, %

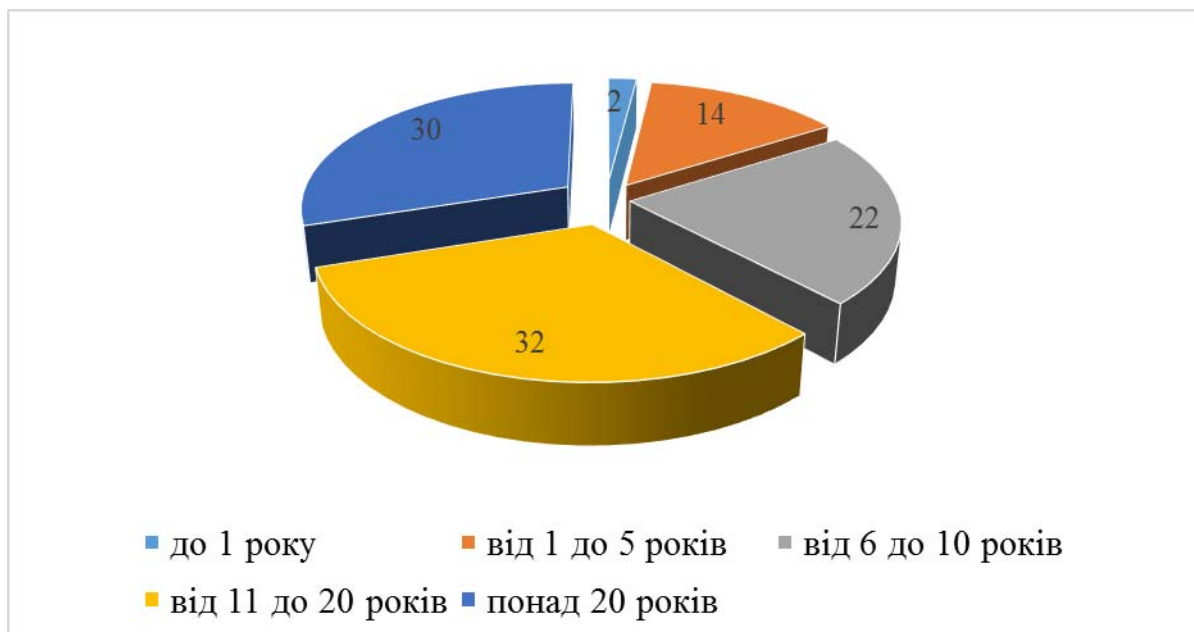

Рис. 3. Розподіл респондентів за стажем роботи в галузі насінництва, %

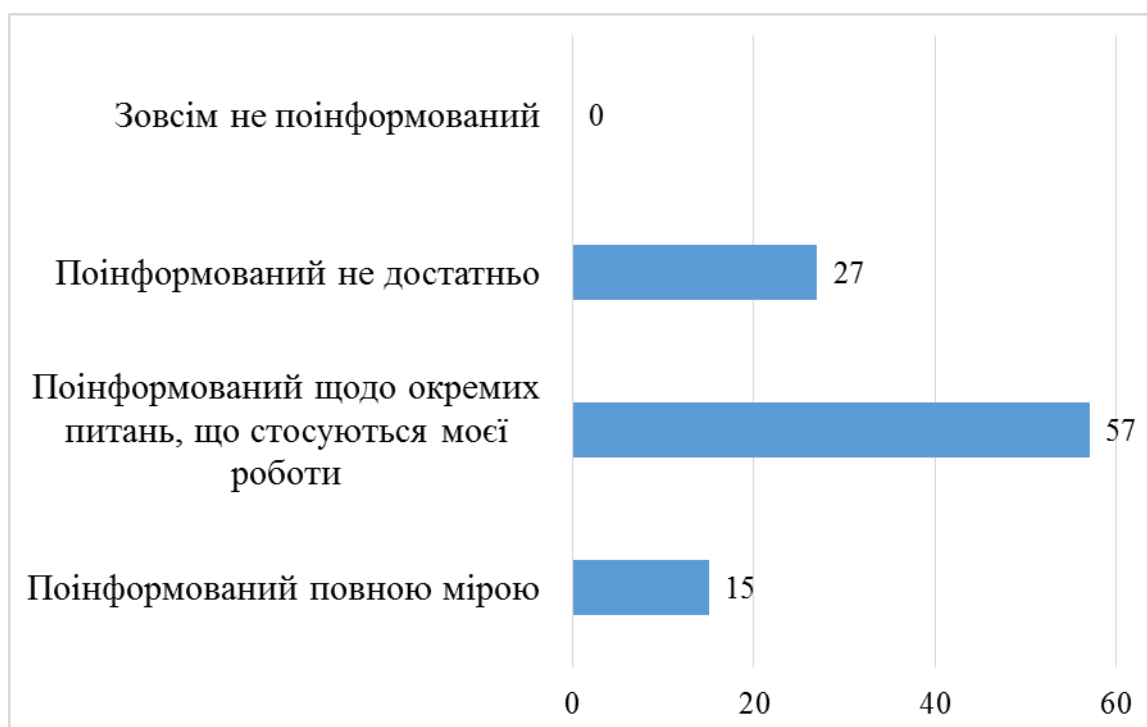

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, чи достатньо поінформовані про адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?», %

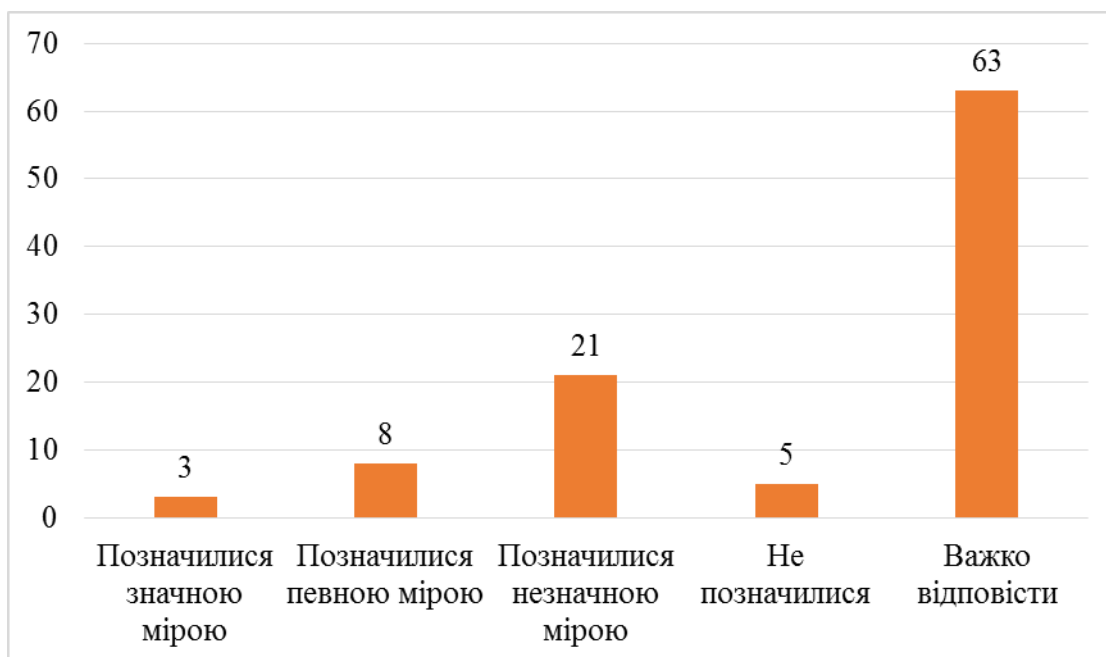

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання «Чи позначилися на результатах Вашої роботи реформи в державному управлінні в галузі насінництва (оптимізація системи центральних органів виконавчої влади та зміни в насіннєвому законодавстві)?», %

Рис.6. Розподіл відповідей на запитання «Чи існує необхідність оприлюднення всіх нормативно-правових актів регуляторного характеру, виданих державними органами, що здійснюють регулювання в галузі насінництва, в офіційних виданнях та на веб-сайтах?», %

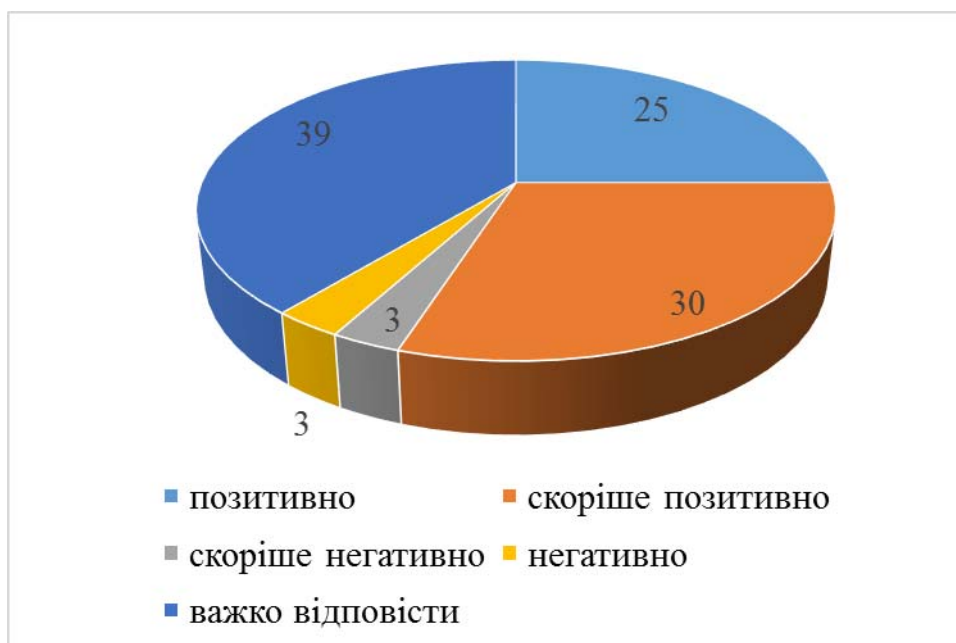

Рис.7. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви оцінюєте діяльність державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?», %

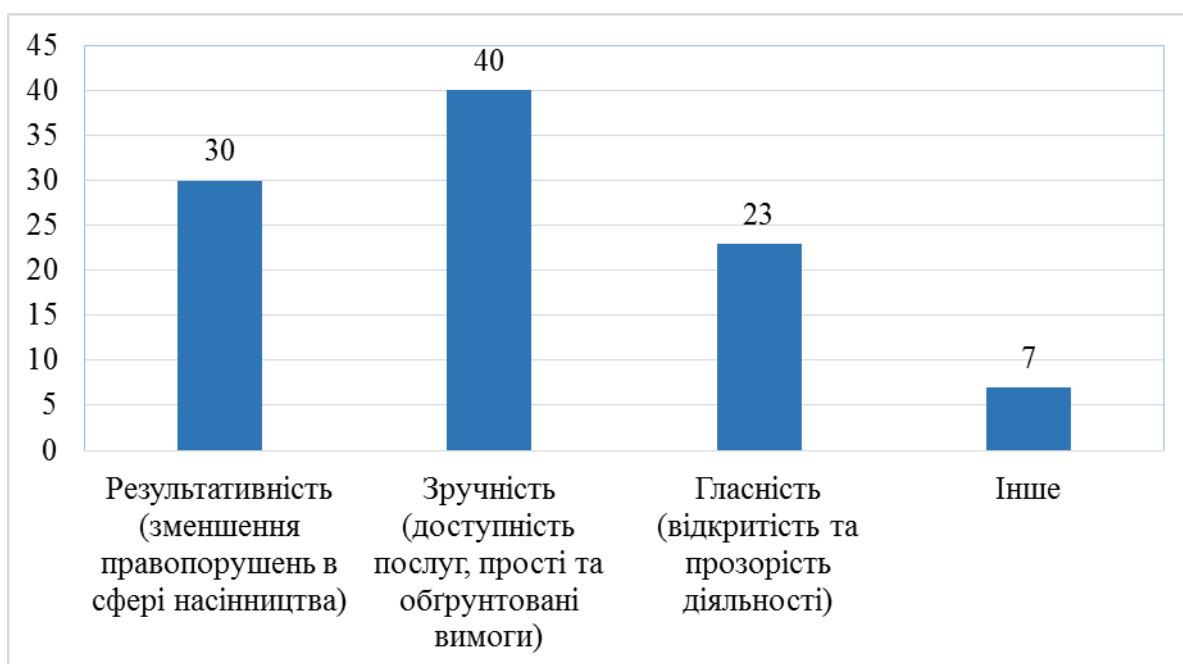

Рис. 8. Розподіл відповідей на запитання «Що, на Вашу думку, має слугувати критерієм оцінки якості роботи державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?», %

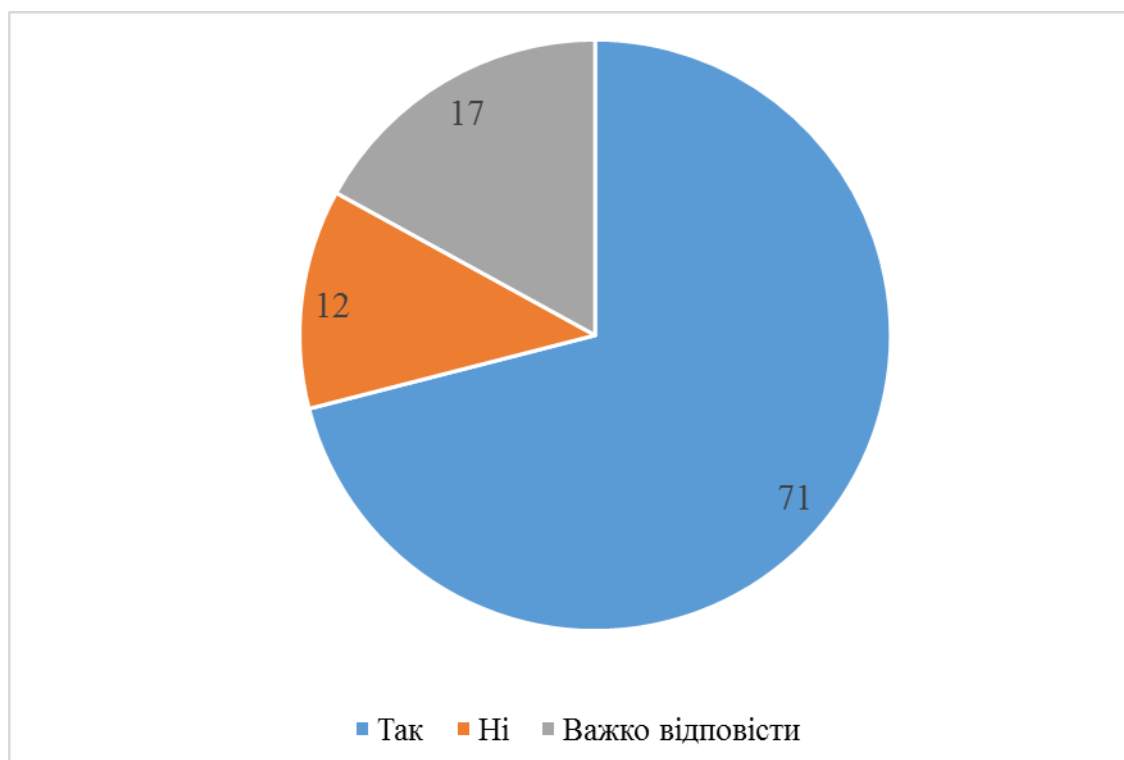

Рис. 9. Розподіл відповідей на запитання «Чи згодні Ви, що процедура здійснення державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин та видача патенту України на сорт рослин є прозорою та відкритою?», %

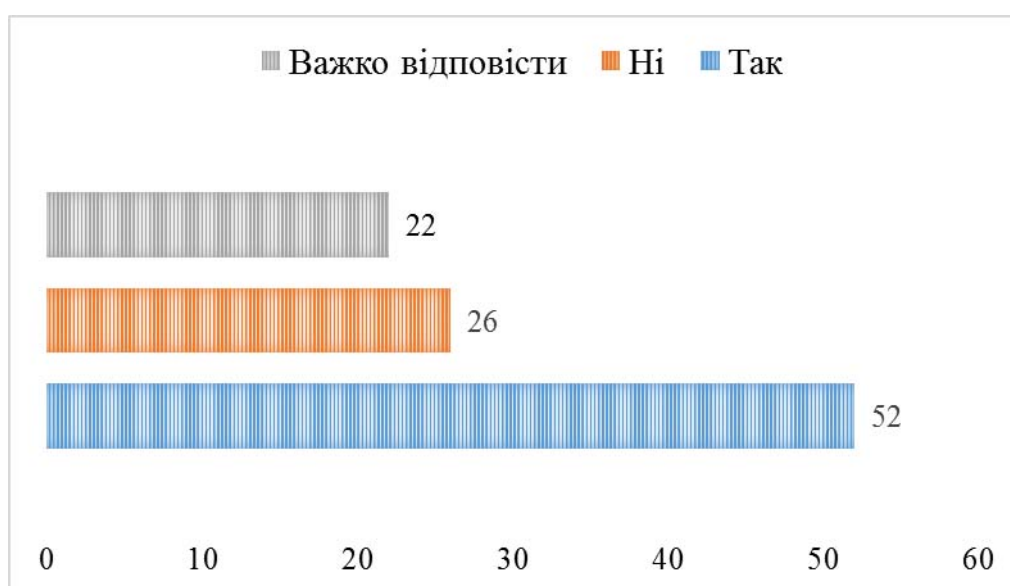

Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання «Чи потребує удосконалення процедура видачі документів дозвільного характеру у сфері карантину рослин?», %

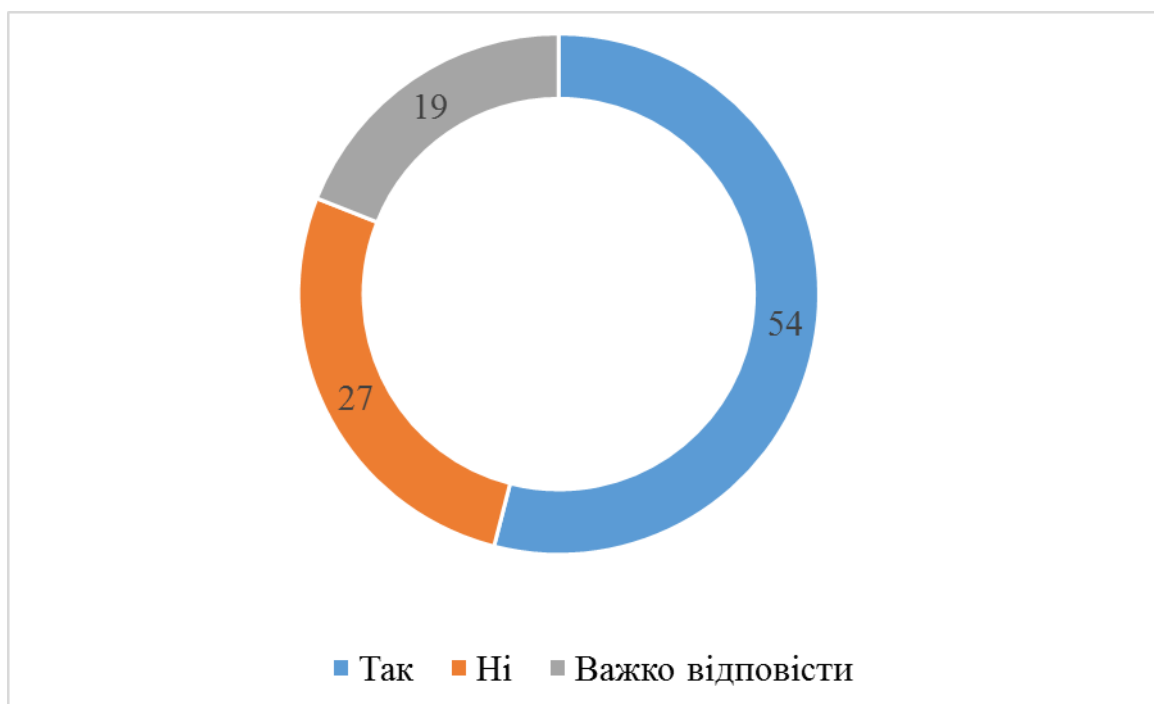

Рис. 11. Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви, що права власника майнового права інтелектуальної власності на сорти рослин законодавчо захищені належним чином?», %

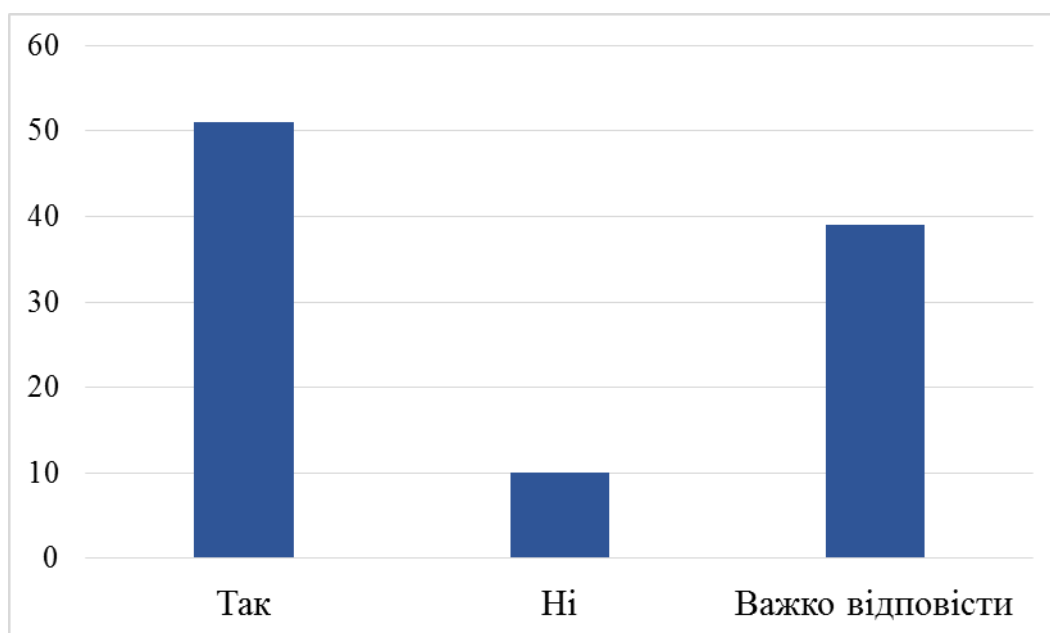

Рис. 12. Розподіл відповідей на запитання «Чи згодні Ви, що процедура отримання сертифіката на насіння є чітко визначеною, а вимоги обґрунтованими?», %

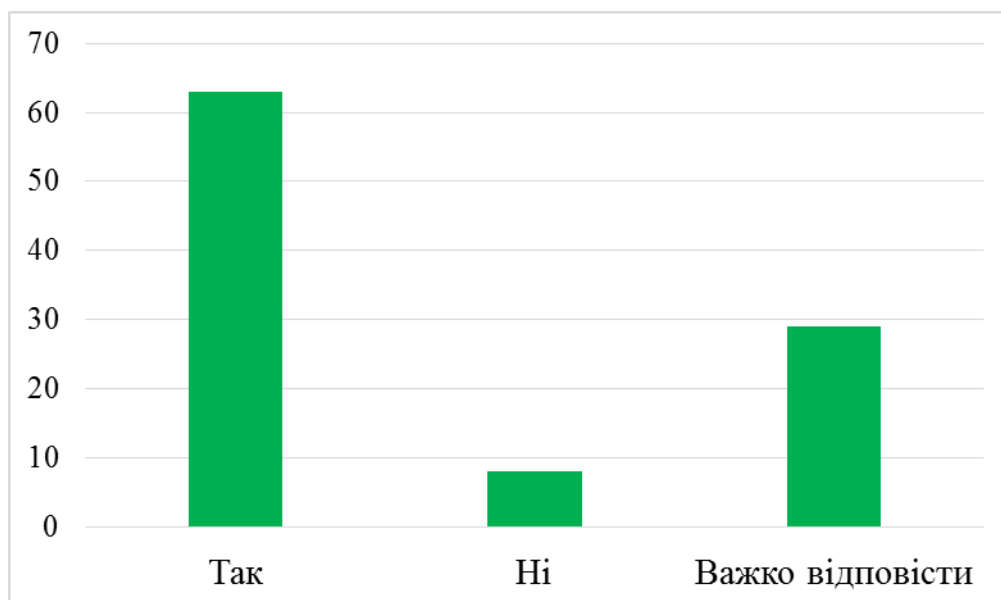

Рис. 13. Розподіл відповідей на запитання «Чи потрібно створення окремого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) виключно у сфері насінництва та розсадництва?», %

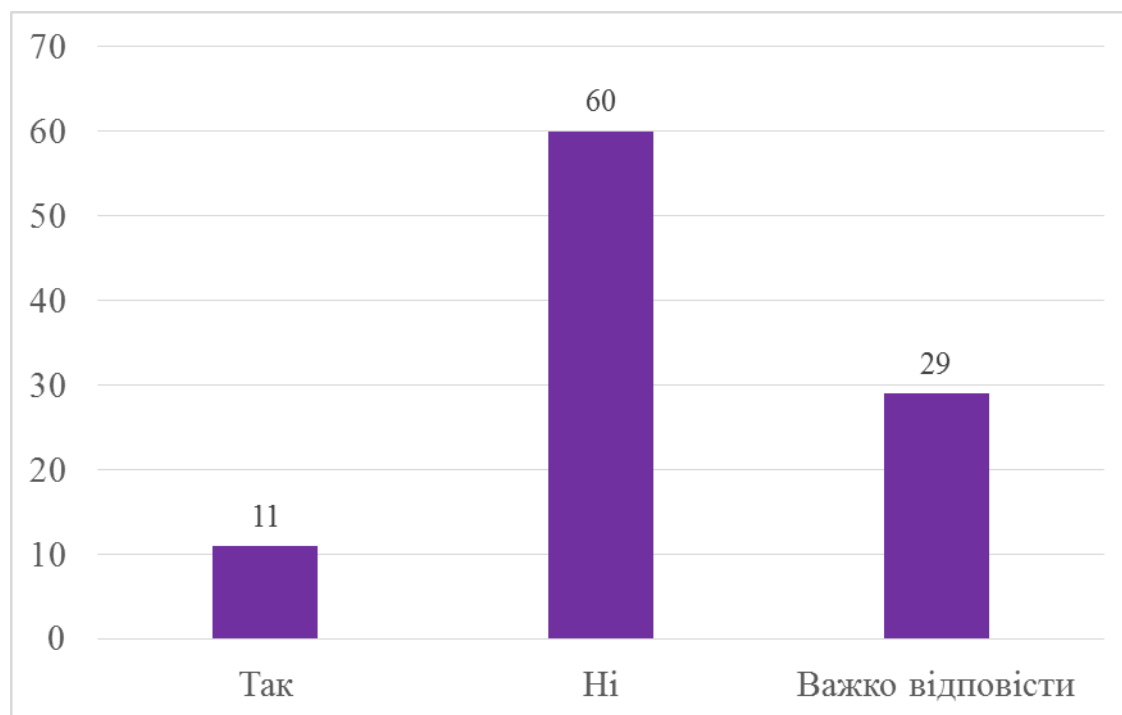

Рис. 14. Розподіл відповідей на запитання «Чи є доцільним делегування частини повноважень щодо регулювання в галузі насінництва від державних органів недержавним професійним насінським об'єднанням?», %

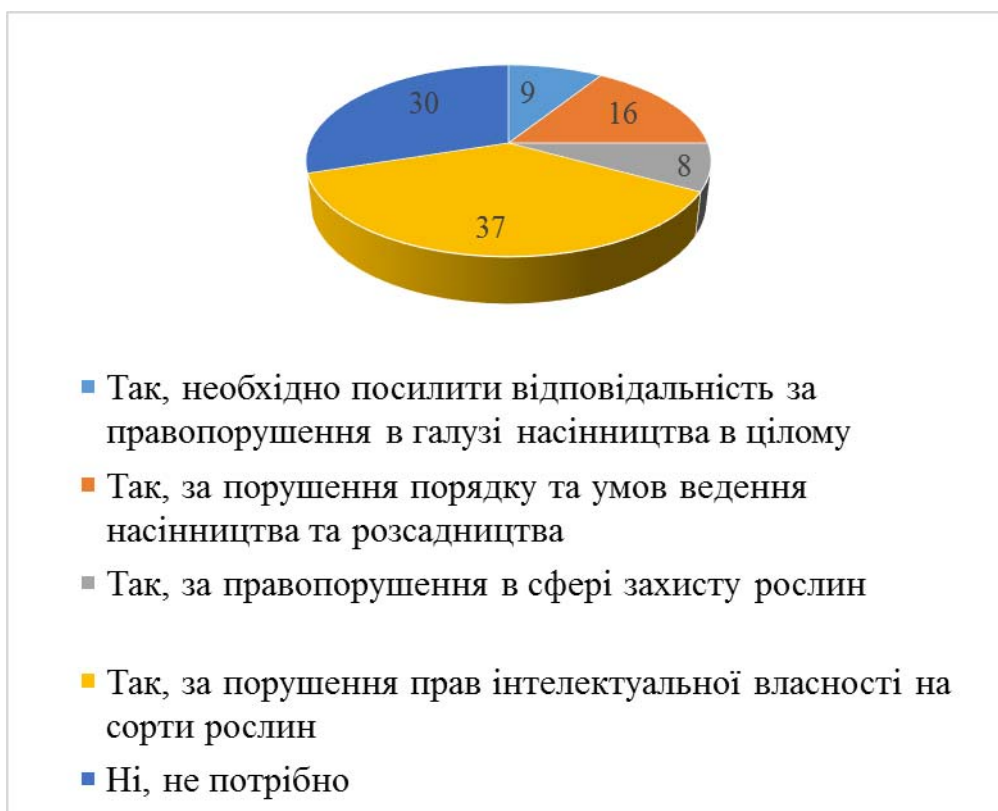

Рис. 15. Розподіл відповідей на запитання «Чи існує на сьогодні необхідність посилення відповідальності за правопорушення в галузі насінництва?», %

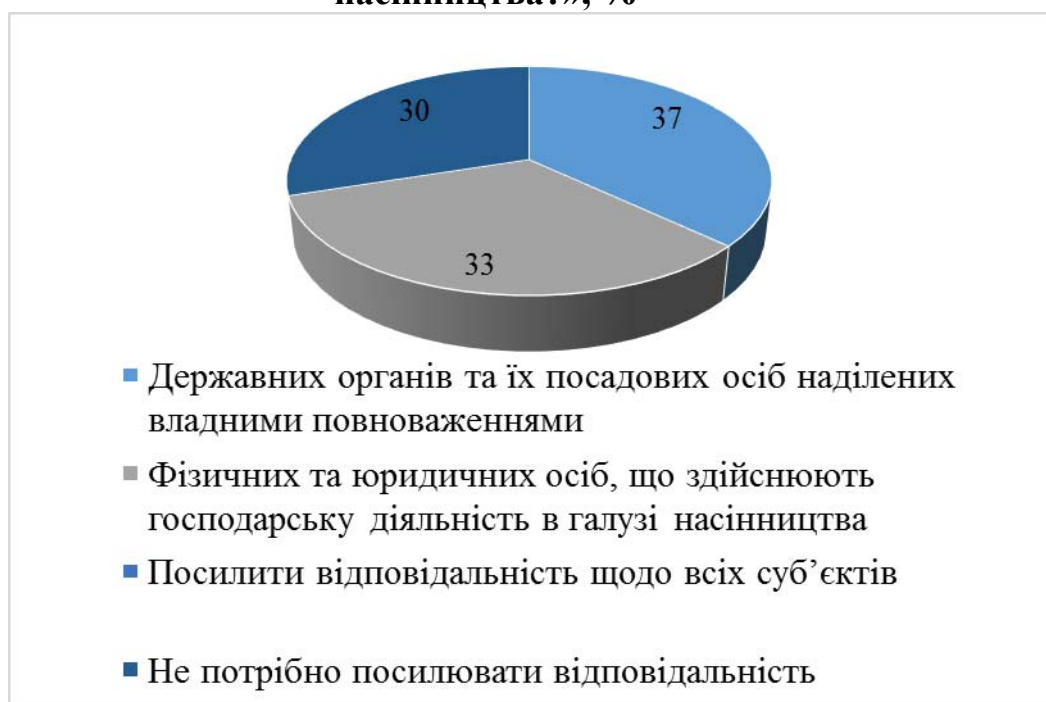

Рис. 16. Розподіл відповідей на запитання «Щодо яких суб'єктів у галузі насінництва необхідно посилити відповідальність?», %

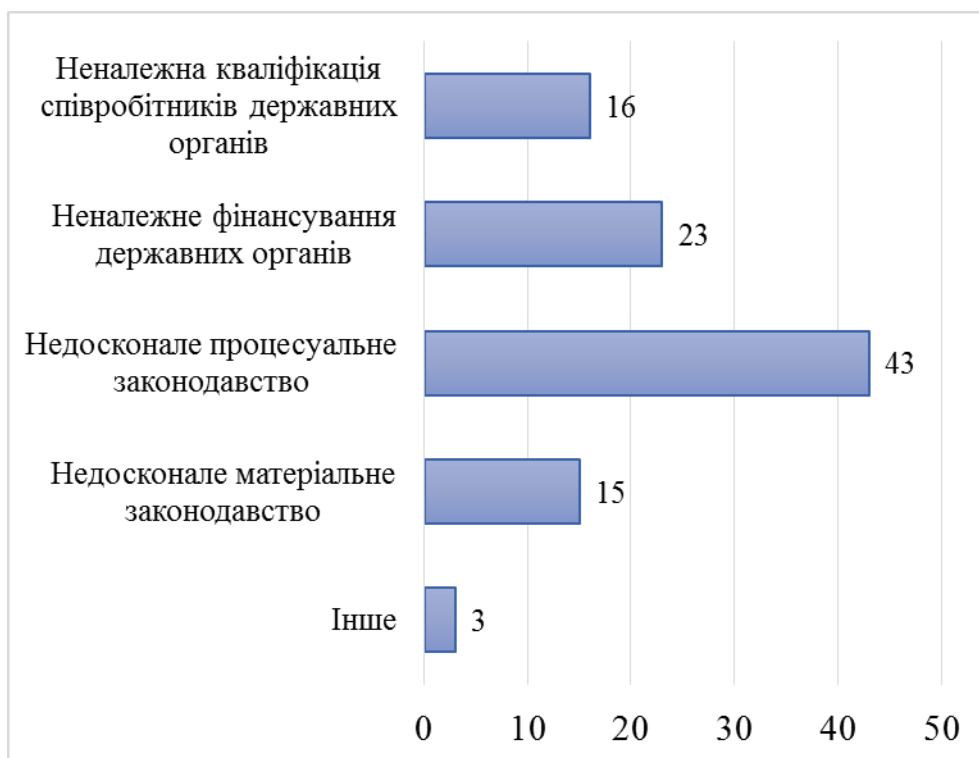

Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання «Основні причини недоліків у роботі державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?», %

Рис. 18. Розподіл відповідей на запитання «Чи потрібна обов'язкова державна сертифікація всього виробленого насіння?», %

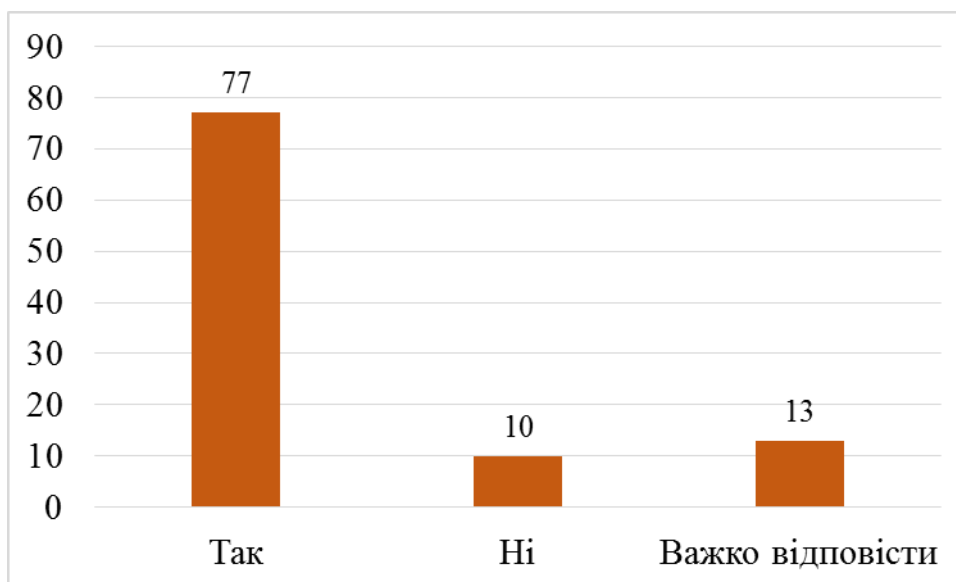

Рис. 19. Розподіл відповідей на запитання «Чи потрібна державна підтримка галузі насінництва в Україні у вигляді грошових коштів?», %

Рис. 20. Розподіл відповідей на запитання «Чи потрібно в Україні дозволити генно-інженерну діяльність у сфері рослинництва?», %

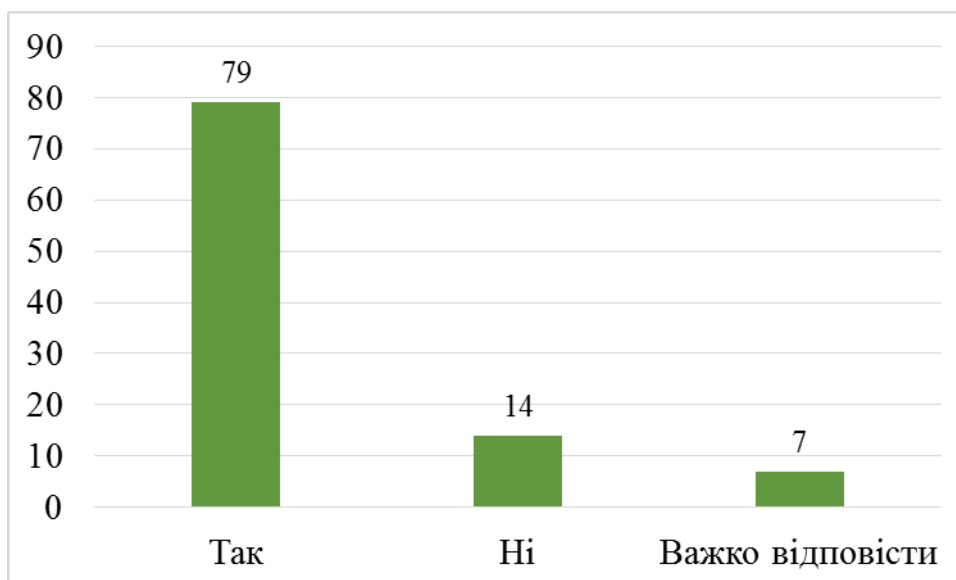

Рис. 21. Розподіл відповідей на запитання «Чи потрібно створити єдиний орган виконавчої влади, що здійснюватиме державний контроль у сфері обігу генетично модифікованих організмів?», %

Рис. 22. Розподіл відповідей на запитання «Для яких цілей потрібно дозволити використання генетично модифікованих рослин?», %

Рис. 23. Розподіл відповідей на запитання «Що перешкоджає розвитку насінництва в Україні в адміністративній площині?», %

Рис. 24. Розподіл відповідей на запитання «Що перешкоджає виходу вітчизняної насіннєвої продукції на світові ринки?», %

Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання «Що, на Вашу думку, сприятиме підвищенню продуктивності роботи співробітників органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва?», %

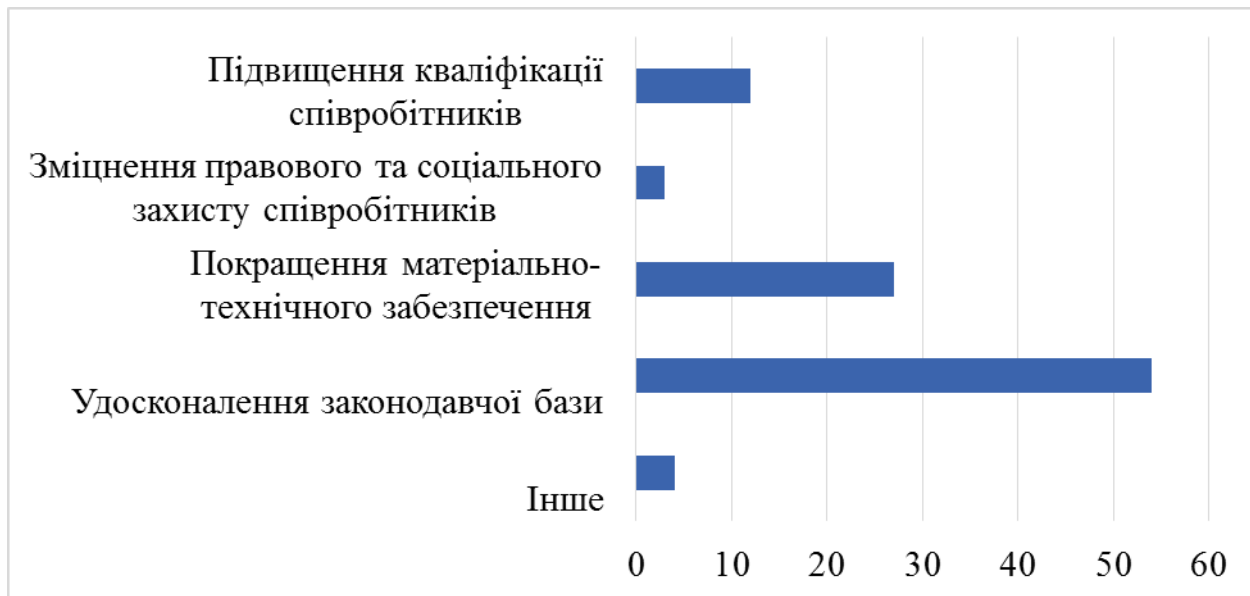

Рис. 26. Розподіл відповідей на запитання «Які шляхи вдосконалення діяльності державних органів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва, є пріоритетними?», %

АКТИ
впровадження результатів дослідження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. проректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

О.В. Ведмідський
20 16 р.

АКТ № _____

_____ 20__ р.

м. Дніпро

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» у науково-дослідну діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

Голови: начальника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Титаренка Олексія Олексійовича

членів комісії: Начальника кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, доктора юридичних наук, доцента Мінки Тетяни Павлівни старшого наукового співробітника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук Березняка Василя Сергійовича

розглянувши результати наукового дослідження аспіранта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» у вигляді циклу статей:

1. Ярошенко А. С. Насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Ужгородського

- національного університету. Серія «Право». – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2014. – Випуск 26. – С. 202–204.
2. Ярошенко А. С. Нормативно-правові засади адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон : Херсонський державний університет, 2014. – Випуск 5. Том 2. – С. 270–274.
 3. Ярошенко А. С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі насінництва та розсадництва / А. С. Ярошенко // Право і суспільство. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. – Випуск 3. С. 120–124.
 4. Ярошенко А. С. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні / А. С. Ярошенко // Jurnalul juridic national: teorie și practică. – Кишинів : Інститут уголовного права и прикладной криминологии, 2015. – Випуск 4/2 (14). С. 45–48.
 5. Ярошенко А. С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон : Херсонський державний університет, 2015. – Випуск 5. С. 100–103.

відповідно до вимог Положення про організацію НД і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154, склала цей акт про те, що представлені матеріали мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість, а отже можуть бути використані у науково-дослідній діяльності науково-педагогічного складу, ад'юнктів (аспірантів) Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, проведенні подальших наукових досліджень з актуальних питань адміністративно - правового регулювання агропромислового розвитку в Україні.

Голова комісії:

О.О. Титаренко

Члени комісії:

Т.П. Мінка

В.С. Березняк

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. проректора Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидата юридичних наук

О.В. Ведмідський

2016 р.

АКТ

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

Голови:	начальника навчально-методичного відділу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата технічних наук, доцента Тюрі Юлії Іванівни
членів комісії:	Доцента кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, кандидата юридичних наук, доцента Логвіненка Бориса Олексійовича Доцента кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, кандидата юридичних наук Гаркуші В'ячеслава Вікторовича

розглянувши результати наукового дослідження аспіранта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» які викладені у його наукових працях:

1. Ярошенко А. С. Насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Ужгородського

- національного університету. Серія «Право». – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2014. – Випуск 26. – С. 202–204.
2. Ярошенко А. С. Нормативно-правові засади адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон : Херсонський державний університет, 2014. – Випуск 5. Том 2. – С. 270–274.
 3. Ярошенко А. С. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі насінництва та розсадництва / А. С. Ярошенко // Право і суспільство. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський гуманітарний університет, 2015. – Випуск 3. С. 120–124.
 4. Ярошенко А. С. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні / А. С. Ярошенко // Jurnalul juridic national: teorie și practică. – Кишинів : Інститут уголовного права и прикладной криминологии, 2015. – Випуск 4/2 (14). С. 45–48.
 5. Ярошенко А. С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні / А. С. Ярошенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон : Херсонський державний університет, 2015. – Випуск 5. С. 100–103.

Зазначені роботи використовуються в навчальному процесі та навчально-методичній діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, впроваджені до текстів робочих навчальних програм, лекцій, методичних рекомендацій з проведення семінарських занять під час викладання дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне право + М. Адміністративна відповідальність», «Адміністративний процес», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність», а також під час розробки навчальних і методичних посібників, лекцій, методичних рекомендацій та при удосконаленні вже існуючих та розробці нових навчальних планів і програм до зазначених дисциплін. Використання результатів дисертаційного дослідження А.С. Ярошенка сприятиме активізації та підвищенню ефективності навчального процесу й рівня базових і спеціальних знань майбутніх юристів із зазначених дисциплін.

Голова комісії:

Ю.І. Тюра

Члени комісії:

Б. О. Логвиненко

В.В. Гаркуша

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державного підприємства
«Дослідне господарство «Дніпро»
Інституту сільського господарства
Степової зони Національної
Академії аграрних наук України»
кандидат сільськогосподарських наук

[Signature] С.А. Хорішко

” *липень* 2016 р.

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» у практичну діяльність Державного підприємства «Дослідне господарство «Дніпро» Інституту сільського господарства Степової зони Національної Академії аграрних наук України»

Комісія у складі: головного агронома В.О. Жарія, агронома з насінництва зернових В.А. Тараненка, юрисконсульта О.Б. Болдирева, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість, узагальнюють практику нормотворчої та правозастосовної діяльності суб'єктів в галузі насінництва.

Основні результати наукового дослідження А.С. Ярошенка використовуються в практичній діяльності ДП «Дослідне господарство «Дніпро» ІСГ СЗ НААН», відповідно до передбаченої статуту мети та напрямів діяльності господарства. А саме, при проведенні наукових досліджень, випробувань і доопрацювання наукових розробок, їх апробації, проведення виробничої перевірки і впровадження їх у виробництво та іншої господарської діяльності.

Висновки

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в

Україні» вважати впровадженими в практичну діяльність Державного підприємства «Дослідне господарство «Дніпро» Інституту сільського господарства Степової зони Національної Академії аграрних наук України». Вони були враховані при підготовці методичних рекомендацій, положень про структурні підрозділи, посадових інструкцій, складанні процесуальних документів. Результати дослідження також були використані при проведенні професійного навчання працівників ДП «Дослідне господарство «Дніпро» ІСГ СЗ НААН».

Члени комісії:

Головний агроном ДП «ДГ
«Дніпро» ІСГ СЗ НААН»

В.О. Жарій

агроном з насінництва
зернових ДП «ДГ «Дніпро»
ІСГ СЗ НААН»

В.А. Тарапенко

юрисконсульт ДП «ДГ
«Дніпро» ІСГ СЗ НААН»

О.Б. Болдирєв

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Управління
агропромислового розвитку
Дніпропетровської районної
державної адміністрації

„29” Серпень 2016 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Ярошенка Артема Сергійовича «Адміністративно-правове регулювання
в галузі насінництва в Україні» у практичну діяльність Управління
агропромислового розвитку Дніпропетровської районної
державної адміністрації**

Комісія у складі: начальника Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації Т.І. Ткач, заступника начальника – начальника відділу організації виробництва, переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції Н.В. Малини, інспектора I категорії відділу організації виробництва, переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції І.В. Чуваленко, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість, узагальнюють практику нормотворчої та правозастосовної діяльності державних органів, що здійснюють управління в сфері насінництва.

Основні результати наукового дослідження А.С. Ярошенка використовуються в практичній діяльності Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської райдержадміністрації, відповідно до завдань передбачених Положенням про Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації. А саме, при участі в реалізації державної аграрної політики, проведенні аналізу тенденцій і прогнозування процесів розвитку галузей агропромислового виробництва; створення належних умов для організації виробництва і збуту насінневої продукції, а також проведенні моніторингу ринку насіння.

Висновки

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» вважати впровадженими в практичну діяльність Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації. Вони були враховані при підготовці пропозицій до проектів програм розвитку галузі насінництва; веденні обліку і звітності про використання коштів державного бюджету, що надходять до виробників насіння як учасників цільових програм державної підтримки галузі насінництва; підготовці наказів, у межах компетенції Управління, на виконання наказів Мінагрополітики, Управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації та розпоряджень районної державної адміністрації. Результати дослідження також були використані при перепідготовці та підвищенні кваліфікації працівників підприємств, що провадять діяльність в галузі насінництва.

Члени комісії:

начальник Управління агропромислового розвитку Дніпропетровської районної державної адміністрації

Т.І. Ткач

заступник начальника – начальник відділу організації виробництва, переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції

Н.В. Малина

інспектор I категорії відділу організації виробництва, переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції

І.В. Чуваленко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Державної інспекції
сільського господарства
в Дніпропетровській області

С.В. Лігошко

05.11.2016 2016 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Ярошенка Артема Сергійовича «Адміністративно-правове регулювання
в галузі насінництва в Україні» у практичну діяльність Державної
інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області**

Комісія у складі: начальника управління контролю якості насіння та садивного матеріалу Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області С.М. Назарця, начальника відділу аналітичної роботи та метрологічного забезпечення управління контролю якості насіння та садивного матеріалу Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області І.В. Ананченкової, провідного фахівця відділу аналітичної роботи та метрологічного забезпечення управління контролю якості насіння та садивного матеріалу Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області Л.І. Лінської, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають практичну значимість, узагальнюють практику нормотворчої та правозастосовної діяльності контрольно-інспекційних органів у сфері насінництва.

Основні результати наукового дослідження А.С. Ярошенка використовуються в практичній діяльності Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області, відповідно до покладених на неї завдань. А саме, при здійсненні державного нагляду (контролю) за діяльністю суб'єктів усіх форм власності і господарювання у сфері насінництва та розсадництва, охорони прав на сорти рослин, а також проведенні сертифікації насіння і садивного матеріалу.

Висновки

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ярошенка Артема Сергійовича на тему: «Адміністративно-правове регулювання в галузі насінництва в Україні» вважати впровадженими в практичну діяльність Державної інспекції сільського господарства в Дніпропетровській області. Вони були використані при розробці нормативно-правових актів, методик; проведенні досліджень, в тому числі наукових, у сферах, що належать до компетенції Держсільгоспінспекції; підготовці наказів організаційно-розпорядчого характеру, положення про структурні підрозділи та посадових інструкцій працівників Держсільгоспінспекції. Результати дослідження використовуються при розгляді справ про адміністративні правопорушення, а також при наданні адміністративних послуг.

Члени комісії:

начальник управління
контролю якості насіння та
садивного матеріалу
Державної інспекції
сільського господарства в
Дніпропетровській області

С.М. Назарець

начальник відділу
аналітичної роботи та
метрологічного забезпечення
управління контролю якості
насіння та садивного
матеріалу Державної інспекції
сільського господарства в
Дніпропетровській області

І.В. Анайченкова

провідний фахівець відділу
аналітичної роботи та
метрологічного забезпечення
управління контролю якості
насіння та садивного
матеріалу Державної інспекції
сільського господарства в
Дніпропетровській області

Л.І. Лінська